

NAŠ TOVARIŠ

TV 15

1943-1978

SKICA POTI SLOVENSKE DELEGACIJE NA II. ZASEDANJE AVNOJ

Št. 46-47 23. novem. 1978 Leto XVI

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

REPUBLIKA

Iz bosanskega mesteca Jajce je poletela beseda krilata kot ptica. V enem samem dnevu je obletela deželo: republika! Izgovorjena je bila tako glasno, tako enotno in močno, da je zadnela ob vseh naših mejah, od Triglava do Djevdjelije. Izčrpanemu ljudstvu je vlila novih moči in nove hrabrosti.

Od tistega dne, 29. 11. 1943, se je še hitreje jurišalo na bunkerje, še hitreje so se nosila tajna sporočila. Odmevale so partizanske pesmi, pesmi kurirjev in otrok, pesmi o svobodi in republiki. In zdelo se je, da so pele smreke in bori, valovi bistrih planinskih rek. Tudi Jadransko morje je valovilo o svobodi, o novem življenju, za katerega se je umiralo s pesmijo na ustih. Sovražnik se jurišev ni mogel več ubraniti.

Leto 1945. Republika je bila rojena že drugič in za vedno. V najlepši pomladi je ljudstvo potrdilo svoj boj, svoja hotenja. Borilo se je junaško, po vojni je delalo srčno in iz dneva v dan je lepše cvetela svobodna domovina. Minilo je 35 let od nepozabnega trenutka v mestecu Jajcu. Njenega svobodoljubnega ljudstva ne more nič več zastaviti. Pot je trdna, kolona nepretrgana in na čelu je Tito - naš Tito.

Mirjana iz 8. razreda

OB DNEVU REPUBLIKE VAM ISKRENO ČESTITAMO

RO ZZB NOV Slovenije RO ZRVS Slovenije Založba Borec Uredništvo in uprava TV-15

Naslednja številka TV-15 bo izšla 7. decembra 1978

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Milena Strajnar, Tone Urbas, Milan Vogel, Bojana Zokelj Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din; posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročniški oddelček -TV-15-:
Miklošičeva 28, pp 598 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50100-603-45772

„TV-15“ izhaja vsak teden - izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za „TV-15“ ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk:
CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

S poti bratstva in enotnosti

Mirno bom gledala v prihodnost, če bomo mlade generacije usmerjali tako, da bodo znale varovati bratske vezi, ki so se nerazdružno skovale v dneh naših najhujših preizkušenj

Ne bom pisala o tem, kako so nas prisrčno pozdravljali vzdolž vse poti, kako so nas pričakali, kako so bili žalostni, če gosta niso dobili, kako so nas z vso svojo prvobitno slovansko gostoljubnostjo gostili, kako so pobratene občine navezale tudi gospodarske stike in še in še. Ne! Poskusila bom (zares le poskusila) povedati to, kar mi pomeni na vsej tej poti še veliko, veliko več: nekaj, česar mnogi iz kakršnihkoli razlogov pač, niso mogli podoživeti. Naj povem še, da sem do Beograda v povojnih letih večkrat prišla, bodisi po službeni dolžnosti bodisi na srečanja taboriščnikov iz Smederevske Palanke, ali na obisk k prijateljici iz vojnih let. To pot sem po letu 1945 prvič potovala z vlakom bratstva in enotnosti do Kruševca.

Že na Topčideruso me veselo presenetili dragi soborci iz vojnih let. Krepak stisk rok, objemi, poljubi. Z nekaterimi od njih sem se prvič srečala po šestintridesetih letih! Nič ne vem, kaj smo si povedali... Človeka enostavno prevzame.

Po krajšem obisku vasi Braljine pri Stalaču, kamor smo bili izseljeni, sem se zadrževala v Kruševcu, kjer sta me nadvse prisrčno sprejela v svoj dom Dragišina sinova Miodrag in Aco, zdaj strojna inženirja, doma iz Braljine.

Dne 13. oktobra me je razveselilo povabilo na Jastrebac, kjer je 2. južnomoravska brigada praznovala petintrideseto obletnico ustanovitve. Brigada, odlikovana z Redom zaslug za narod z zlatim vencem in Redom osvoboditve, brigada herojev je sprva šela 480 borcev in med njimi tudi moj brat, ki je imel takrat šestnajst let.

Ali naj se pogovarjam z dragim tovarišem, ki ga nisem videla od leta 1942, Kuzmanom Levimom... ali z Anico, Dolico ali Zoro?... Kakšna pozornost, koliko topline in prisrčnosti, kot da smo se razšli včeraj. Z leve imam tovariša, ki je bil politkomisar čete, v kateri je bil moj pokojni brat. Pripoveduje mi o nadčloveški borbi proti četnikom Draže Mihajlovića, ki so jo bili pod Kopaonikom. Gavrilu Antić, avtor knjige »Južnomoravci«, mi podari svoje delo, v katerega vpiše dragoceno posvetilo. V knjigi opisuje, po svojih spominih in po podatkih, ki so mu jih dali vojni tovariši, zgodovinsko borbo Rasincev oziroma 2. južnomoravske brigade. Skozi množico tovarišev prihaja k meni generalpolkovnik Dragoslav Petrovič-Gorski, narodni heroj, prvi komandant 4. srbske (2. južnomoravske) brigade. S koliko pristnosti, s koliko iskrenosti in kako toplo med pozdravi – kot sestro padlega Branka, kot nekdanjo skojevko s kruševskega območja.

Vse bolj občutim svojo pripadnost in še bolj mi je jasno, da sem tu, v teh krajih, preživela najtežje, a vendarle najlepše dni svojega življenja – dni, ko sem se z ramo ob rami borila s srbskimi tovariši za – isto stvar! Počutim se neizmerno bogato, zadovoljno.

»Sretan ti praznik, Tanjo!« je pozdrav, ki so mi ga namenili 14. oktobra. Ponesla sem ga s seboj.

To je dan osvoboditve Kruševca! Ob 9. uri je slovesna seja skupščine občine Kruševac v športni hali, z nagovorom, kulturnoumetniškim programom in slovesno listino, ki se prebere vsako leto v času »slovesnosti svobode« (med 28. junijem in 7. julijem) in 14. oktobra, ob dnevu osvoboditve Kruševca. Potem obiščemo najpomembnejši spomenik revolucije v Kruševcu. Postavili so ga leta 1965, na prostoru, ki obsega 10 ha in leži poleg nekdanjega zapora in taborišča, kjer so med vojno ustrelili 1000 borcev in talcev. Kamnit podstavek ob vhodu v to dolino simbolizira, tako s svojo obliko kot z izročilom, vero v neuničljivost revolucije in svobode. Na kamnu je napisano: »Vzravnaj se človek pod tem nebom!« V muzeju si ogledujemo fotografije, opremljene s tekstom. Preživeli borci iščejo, jaz iščem pokojnega brata Borisa Kurinka-Branka.

Zapor, kjer nas je mučila in zasliševala specialna policija so porušili. Zgradili so čudovito mesto, kjer se sama skorajda ne bi znašla. Lepo je.

Srečna sem, ker je bil z menoj moj sin. Mirno bom gledala v prihodnost, če bomo mlade generacije usmerjali tako, da bodo znali varovati bratske vezi, ki so se nerazdružno skovale v dneh naših najhujših preizkušenj.

TATJANA KURNIK-SEVNIKOVA
Šercerjeva 14 a
p. Velenje

Devetdeset let Katarine Glančnik

Od devetdesetletnici življenja smo obiskali Katarino Glančnik iz Rudarjevega. Vesela in nasmejana nas je sprejela v stanovanju svoje hčerke Katice, poročene Ilgo. V imenu ZB NOV Črna smo ji podarili šopek rdečih vrtnic in nageljnjev ter ji zaželeli še veliko let zdravja in zadovoljstva.

Katarina Glančnik se je rodila v Ričavasi na avstrijskem Koroškem v kmečki družini Cipuš. Ko je bila stara devetindvajset let, se je poročila z Antonom Glančnikom. Bila sta zavedna Slovenca in sta morala zaradi tega pobegniti v Jugoslavijo. Nastanila sta se pri kmetu Kovčaku v Javorju pri Črni. Ko so Nemci okupirali našo domovino, so njenega moža zaprli že prvi dan, meseca junija istega leta pa so vse izselili v Srbijo. V kraju Varvarin so preživeli štiri leta in se leta 1945 vrnili domov. Sin Štefan je umrl za posledicami izgnanstva leta 1946, tudi moža je že pokopala in še enega sina, ostala ji je samo hčerka Katika, pri kateri živi.

Cestitamo ji tudi v TV-15, ki ga Katarina Glančnikova rada prebira.

IGNAC ZDOVC
Črna 8
p. Črna na Koroškem

Podobnih srečanj si še želimo

»Borke, aktivistke, hvala za vaš trud!« je bil napis, ki nas je pozdravil v Novi Gorici

Dvajsetega oktobra smo se v novogoriškem Park hotelu zbrale borke in aktivistke narodnoosvobodilnega boja iz novogoriške krajevnne skupnosti – da skupaj proslavimo petintrideseto obletnico sklepa o priključitvi Primorske k Jugoslaviji in prvega kongresa slovenske protifašistične ženske zveze. Prišlo nas je več kot tristo. Ob vhodu so nam mladinke v narodnih nošah pripelle rdeče nageljne. Posebno prisrčno pa so bile v naši sredi pozdravljene tovarišice iz zamejstva – Slovenke iz goriške pokrajine, ki se morajo še bojevati za svoje narodne pravice.

Bilo je nepozabno! Iskreno se zahvaljujemo organizatorjem tega srečanja: krajevni organizaciji SZDL Nova Gorica, kot tudi konferenci za družbeno aktivnost žensk ter delovnim kolektivom, ki so prispevali finančna sredstva. Posebna pohvala naj gre pokrovitelju srečanja: OO ZSMS »Manufaktura« Nova Gorica, ki je pripravila tudi kulturni program in poskrbela za prijetno vzdušje. Njihova pozornost do nas in pa dejstvo, da smo vse še pod vtisom preteklih dni v letošnjem oktobru, ko je v Novi Gorici zasedal mladinski kongres, nam vliva zadoščenje in je hkrati poročilo, da naš trud ni bil zaman in da mladina nadaljuje delo, ki smo ga začele v narodnoosvobodilnem boju.

Mnenje večine udeleženk je, da si podobnih srečanj še želimo. Ni potrebno, da bi denarno bremenili delovne kolektive, saj smo pripravljene tudi same prispevati. Za tiste, ki tega res ne bi zmogle, pa bi zbrale med seboj.

Naše navdušenje pa je bilo čez teden dni nekoliko skaljeno, ko so nas »Primorske novice« seznanile, da smo bile ob sprejemu nagovorjene z »gospemi«. To je njihov časnikar baje slišal. Morda je kateri izmed mladih trgovk res ušla ta beseda, iz poklicne navade, a je nismo opazile. Vse smo bile prevzete in srečne, pa nismo lovile besed. In mislimo, da je pri takšnih srečanjih bistven namen: proslava pomembnih obletnic – skupno z našimi zamejskimi tovarišicami in mladino ter ne nazadnje tudi naše počutje, ki je bilo enkratno.

Tako je mnenje večine! Če je bila morda kakšna posameznica res prizadeta, naj bi sama opozorila mladinko na spodrs-ljaj, ne pa da je v tisku očrtna mladinska organizacija, ki je najbolj delovna v našem mestu. Pojav nazivanja »gospod-gospa« je bil v našem tisku že večkrat načet in je še vedno vreden obdelave, vendar je bil ob tej priložnosti neumesten ali vsaj netakten.

Cvetka Mrak
C. 15. septembra 3
p. Nova Gorica

Priznanja vredna oddaja

Odmev na protest Odbora bivših aktivistov osvobodilnega gibanja na tržaškem ozemlju, 45. številka TV-15

V 45. številki TV-15 ste objavili protest Odbora bivših aktivistov osvobodilnega gibanja na tržaškem ozemlju proti ravnanju RTV Ljubljana, oziroma proti oddaji »Mednarodna obzorja: Trst 78« – in sicer predvsem zaradi tega, ker je v njej nastopil tudi neofašist Almirante.

Pismo nas je nekoliko presenetilo, saj je bila po mojem mnenju in mnenju mojih znancev oddaja izredno kvalitetna in nam je vsestransko odprla vidike tržaškega vprašanja. Mi namreč ne beremo časopisov z one strani meje in zaradi tega nam niso v zadostni meri poznana stališča neofašistov, Liste za Trst... Zaradi tega so bile izjave anketiranih, tako župana Cecchovina, Almiranteja in drugih, izredno zanimive. Če hočeš voditi borbo proti kakšnemu nasprotniku, ga je treba predvsem dobro poznati oziroma poznati njegova stališča, ker mu le na ta način lahko na ustrezen način odgovarjaš. Časi, ko smo se zapirali pred vsakimi tujimi mnenji, so že davno mimo. Lahko rečem le to, da izjave Almiranteja nikogar od naših državljanov niso omajale v naših dobro poznanih stališčih – saj fašist ostane fašist in teh že včasih nismo marali in jim danes prav tako nasprotujemo. Tudi izjave Cecchovina ter še nekega drugega, ki je govoril izredno zavito, intrigantsko in izzivalno – njegovega priimka se ne spominjam – so bile zelo zanimive. Tako vsaj vemo, s kakšnimi ljudmi imamo opraviti na oni strani meje, seveda pa je potrebno pri tem poudariti, da vseh tistih, ki ustvarjajo javno mnenje na oni strani, ni treba metati v en koš in lahko verjamemo, da je večina naših sosedov poštena do nas.

Škoda le, ker ti pogovori verjetno nikoli ne bodo objavljeni v tisku, kar bi bilo zelo zaželeno, saj bi tako lahko bolj natanko ocenili in preverili njihova stališča. Televizijski prenos je pač televizijsko posredovanje in tako marsikaj uide naši zaznavi. Vsekakor pa RTV Ljubljana zasluži vse priznanje za tako konkretno in vsebinsko zelo zanimivo informativno oddajo.

LOJZE HAFNER
Česnikova 10
p. Ljubljana

Rada sem ga gledala

Odmev na »Smešni maček pod čelado«, 45. številka TV-15

V TV-15, ki je izšel 9. novembra letos, ste objavili »Smešni maček pod čelado«, zapis o televizijski nadaljevanki.

Mislim, da se avtor sestavka zelo moti, ko meni, da je televizijska nadaljevanka »Maček pod čelado« dala gledalcem bore malo! Vidi se, da ni preživel in izkusil dni, o katerih govori Horvatov tekst. Med vojno sem bila v raznih krajih Hrvaške in sem temkajšnje življenje pozorno spremljala, opazovala. Ta nadaljevanka je značilna za te kraje in miselnost teh ljudi je več kot imenitno zadeta. Vem, da je bilo med vojno tudi drugače: koliko vasi je bilo požganih in ljudi ubitih, od najmlajših do najstarejših – prav nič drugače ni bilo v teh krajih. Vse to vem. Hudo je bilo in če bi danes gledali televizijske nadaljevanke z vsemi temi grozotami, bi nas tlačila mora. Zakaj torej ne bi včasih delali in gledali švejkovskih filmov, če jim lahko tako rečem, saj je bilo med vojno tudi precej smešnih situacij. Jože Horvat je »Mačka pod čelado« napisal z odbrom namenom in smeh je konec koncev zdravje. (Kdo pa je, lepo vas prosim, bil željan zmrzovati, biti lačen ali v smrtni nevarnosti... Saj me razumete?) Upam, da ne boste hudi name. Rada sem gledala »smešnega mačka pod čelado«.

BRALKA IZ BREŽIC

O »Informaciji«

V torek, 14. novembra je bila na republiškem komiteju za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov seja, na kateri so razpravljali o vrsti vprašanj, med katerimi je bilo vsekakor najpomembnejše poročilo o sklepih in stališčih sprejetih ob objavi »Informacije o uresničevanju stališč skupščine SR Slovenije in predsedstva RK SZDL Slovenije o izvajanju in nadaljnjem urejanju sistema socialne varnosti borcev NOV in drugih borcev ter vojaških invalidov« z neposrednimi nalogami.

Informacijo so obravnavali na svojih sejah dne 29. septembra tudi vsi zbori skupščine SR Slovenije, poleg te pa še informacijo o analizi in uporabi kriterijev za priznanje varstvenega dodatka kmetom borcem NOV. Obe informaciji je predložil v obravnavo izvršni svet skupščine SR Slovenije. Pred obravnavo teh informacij v skupščini so ju temeljito obravnavali v republiškem odboru zveze združenj borcev NOV Slovenije, v svetu republike ter v občinskih skupščinah in komisijah za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov skupščin občin in pristojnih telesih za socialno-zdravstvena vprašanja občinskih odborov ZZB NOV.

Obe informaciji sta bili obravnavani v času obravnave dokumentov za 8. kongres ZZB NOV Jugoslavije v organizacijah ZZB NOV Slovenije.

Poleg stališč republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in sklepov skupščine SR Slovenije (sprejetih po obravnavi obeh informacij) so za nadaljnje urejanje omenjene problematike še zlasti pomembni sklepi 8. kongresa ZZB NOV Jugoslavije. Za trajno reševanje družbenega in materialnega položaja borcev pa so se zavzeli tudi na nedavnem 9. kongresu zveze sindikatov Slovenije.

Obe informaciji prikazujeta namreč štiriletni razvoj na področju socialne varnosti borcev, sedanje stanje te varnosti ter tudi kažeta na nekatera še odprta vprašanja in nadaljnjo usmeritev za dopolnjevanje tega socialno-materialnega položaja.

Kakor smo že poročali, sta bili informaciji ocenjeni kot primerna osnova za nadaljnje reševanje družbenoekonomskega in političnega položaja borčevske populacije, odsevali pa sta tudi pravilnost usmeritve pri reševanju in izpopolnjevanju socialne varnosti borcev.

Seveda kljub sprejetim stališčem in konkretnim nalogam še vedno obstaja nekaj takih, ki jih bo naša družba morala hitreje in zavzeteje reševati. Tako bo še precej dela na področju zdravstvenega varstva borcev, na področju skrbi za ostarele in osamele borce, skrbi za ureditev socialnega varstva kmetov-borcev NOV, urejanje pokojnin-

ske problematike borcev NOV upokojenih v različnih obdobjih ter v zvezi z realizacijo družbenega dogovora o občinskih priznavalninah. Vsekakor bo potrebno spremljati tudi še nekatere nove pojave, ki jih povzroča staranje udeležencev NOV in drugih vojn. Vsa ta in morda tudi še katera druga vprašanja, ki bi se utegnili porajati bo moralo še v večji meri potekati na samoupravnih osnovah ter v skladu s kratkoročnimi materialnega temelja naše samoupravne socialistične družbe.

Razprave so opozorile med drugim tudi na potrebo podružbljanja sistema socialne varnosti borcev. To naj bi postalo sestavni del odločanja v organizacijah združenega dela, samoupravnih interesnih skupnostih, krajevnih skupnostih in družbenopolitičnih organizacijah. Skupščina SR Slovenije je priporočila, naj bi se pri skupščinah samoupravnih interesnih skupnosti zdravstvenega varstva, socialnega skrbstva, pokojninsko-invalidskega zavarovanja in stanovanjskih skupnosti ustanovila telesa (teh skupščin) za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov, ki bi bila delegatsko sestavljena tudi iz vrst borcev NOV in vojaških invalidov za redno in kontinuirano spremljanje urejanja borčevske problematike. Pri skupnostih socialnega varstva pa naj se ustanovijo koordinacijska telesa iz delegatov pristojnih samoupravnih interesnih skupnosti ter delegatov ZZB NOV. Že doslej je bilo, kakor je bilo ugotovljeno, doseženo boljše delo ter reševanje omenjene problematike z vključevanjem samoupravnih stanovanjskih skupnosti in skupnosti zdravstvenega varstva.

Za še učinkovitejše reševanje borčevsko-invalidske problematike po samoupravnih poteh bo treba spodbuditi organizirane politične sile – zlasti v SIS, ter doseči večje sodelovanje med posameznimi samoupravnimi interesnimi skupnostmi, družbenopolitičnimi skupnostmi in njihovimi upravnimi organi ter družbenopolitičnimi organizacijami (zlasti med SZDL in ZZB NOV). Večja pa bo morala biti tudi skrb in pregled nad

reševanjem omenjene problematike v komisijah za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov pri občinskih skupščinah.

Kakor smo že uvodoma zapisali, so vse razprave ugotovljale, da je kljub normativni urejenosti (v zadnjem času) vprašanje zdravstvenega varstva še vedno pereč problem. Gre namreč za občane, katerih zdravstveno stanje je zaradi prestopnih porov med NOB in v po-vojni obnovi domovine (pa tudi starosti) slabše kot pri ostalih občanah. Slabosti pri delovanju dispanzerjev in ambulant za borce so odraz neenotnega sistema njihovega delovanja, seveda pa v osnovi odraz dejanskega stanja v organiziranosti zdravstvenega varstva občanov nasploh (pomanjkanje kadrov, koncentracija le teh v večjih centrih...). S to problematiko v zvezi je bila še posebno poudarjena potreba po čimprejšnjemu pristopu k organizaciji patronažnih služb in sosedске pomoči za ostarele, obolele in osamele borce.

V razpravah o reševanju starostnega zavarovanja kmetov borcev je bilo ugotovljeno, da kljub sprejetim stališčem skupščine SR Slovenije na tem področju še niso bili sprejeti ukrepi za dejansko omilitev kriterijev za pridobitev varstvenega dodatka k starostnim pokojninam kmetov-borcev NOV (skupščini še ni bil predložen predlog za spremembe in dopolnitve zakona o starostnem zavarovanju kmetov). Vendar pa je sekretariat za delo prav v zadnjem času že pripravil predlog za izdajo zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o starostnem zavarovanju kmetov za obravnavo na izvršnem svetu in v skupščini SR Slovenije. V predlogu so vsebovane take rešitve, ki bodo ustrezneje reševale, oziroma urejale varstveni dodatek kmetov-borcev NOV ter omogočale izjemoma starostno upokojevanje bolnim in pridobitno nesposobnim kmetov-borcem NOV pred izpolnitvijo 60 let starosti in prejemanje družinskih pokojnin vdovam po kmetih-borcih NOV, ki so bili uživalci teh pravic.

Na področju pokojninskega zavarovanja borcev

NOV pa je, kot so v razpravah ugotavljali, zlasti ugodno vplivala na reševanje teh vprašanj lani sprejeta novela zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, s katero je bila uzakonjena nova zajemčena osnova za izračun pokojnin borcev NOV pred 9. 9. 1943 (oz. pred 13. 10. 1943). Ob tem pa so razprave opozorile tudi na včasih neutemeljene razlike v pokojninskih prejemkih borcev, ki so bili upokojeni v različnih časovnih razdobljih. Skupščina je opozorila na to in še nekatere pomanjkljivosti ter sklenila, da je potrebno ta vprašanja (s pripravljenimi konkretnimi predlogi) reševati ob pripravi novega sistema pokojninsko-invalidskega zavarovanja.

Glede stanovanjske problematike, ki se rešuje dokaj uspešno zlasti v zadnjih letih pa je bilo ugotovljeno, da je še vedno aktualna. Tu naj bi poleg delovnih organizacij (pri še zaposlenih borcih) še boljše delale samoupravne stanovanjske skupnosti, ki naj bi z medobčinskimi dogovarjanjem na solidarnostnih osnovah iskali pravih rešitev za posamezne primere. Misli bi treba tudi na več prostora za borce v domovih za ostarele občane.

Republiški komite za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov bo v smislu sklepov skupščine SR Slovenije izdelal informacijo o organiziranosti in delovanju strokovnih služb v upravnih organih in samoupravnih interesnih skupnostih, ki delujejo na področju varstva borcev NOV in vojaških invalidov.

V razpravi so bila sprožena še nekatera vprašanja kot na primer vprašanje invalidskega dodatka (bilo je nekaj predlogov za spremembo višine mejnega zneska za odmero tega dodatka, vendar glede na smernice razvoja v SR Sloveniji do leta 1980 niso bili sprejemljivi) glede oskrbnine vojaškim mirovnim invalidom za čas poklicne rehabilitacije in glede borcev za severno mejo, ki bi jim morda (predlog iz razprave) ob 60-letnici bojev za severno mejo lahko podelili enkratno denarno nagrado.

B. Ž. J.

Reševanje vlog za priznanje posebne delovne dobe udeležencem NOB

Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV Radovljica je na zadnji seji prejšnji teden med drugim ocenilo potek letošnje akcije priznavanja posebne delovne dobe med NOB na osnovi vlog prosičev, ki doslej niso uveljavili svojih zakonskih pravic. V roku je bilo na predsedstvo vloženo letos 226 vlog, prosičev od katerih je skoraj 60% gospodinj in mlajših upravičencev. Vloge so obravnavale pred končnim sklepom predsedstva posebne komisije v vseh krajevnih organizacijah ZB NOV in občinska komisija, ki je pripravila končne predloge za potrditev ali zavrnitev vloženih prošelj. Doslej so pozitivno rešili nad 50F vseh prispelih vlog, kar pa ne pomeni, da bodo v celoti pozitivno potrjene tudi na pristojnih organih skupnosti socialnega in pokojninskega zavarovanja. Na predsedstvu so ugotovili, da bodo od roka, ki poteče po zakonu 31. decembra 1978 rešene oziroma dokončno obdelane vse vloge v občini.

Družbeni dogovor o priznavalninah – drugo leto še bolje?

V sredo, 15. novembra, se je sestel odbor udeležencev družbenega dogovora o skupnih osnovah in merilih za podeljevanje priznavalnine udeležencem NOV in drugih vojn, katere urejajo občinske skupščine s svojimi predpisi.

Obravnavali so uresničevanje družbenega dogovora ter pregledali tudi finančno realizacijo, za kar so služili podatki o dvotretjinski realizaciji v letu 1978 (do 30. 6.). Družbeni dogovor naj bi doživel nekatere kvalitativne spremembe, za kar je z osnutkom sprememb in dopolnitev poskrbel republiški komite za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov. Omenjeni osnutek bodo obravnavale še prisotne komisije pri RO ZZB NOV Slovenije, RO in predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije ter drugi, ki bodo dali nanj pripombe ali morebitne nove predloge.

B. Ž. J.

Na tekočem...

V petek, 17. novembra je zasedala Komisija za vprašanja borcev NOV Skupščine SR Slovenije. Na seji so obravnavali Predloga za izdajo zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o delovnih razmerjih in osnutek tega zakona ter predlog za izdajo zakona o delovnih razmerjih in osnutek tega zakona ter predlog za izdajo zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju z osnutkom zakona.

Clani komisije so omenjena predloga zakonov in osnutka natančno preučili ter ob posameznih predlogih sprememb zakonskih členov imeli tudi svoje pisme. Predvsem so menili, da je potrebno pazljivo pregledati predlagane novosti, da bi ne prihajale v nasprotje z ustavo pa tudi z zakonom o združenem delu.

B. Ž. J.

Uvodno besedo na posvetovanju predsednikov odborov enot in služb NOV in POS je imel predsednik koordinacijskega odbora odborov enot in služb NOV in POS pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije – odbora, ki svoje delo opravlja gibčno, v skladu s politiko borčevske organizacije in s polno odgovornostjo pred širšo družbeno skupnostjo. **(»Ze dolgo nismo imeli takšnega posvetovanja, čeprav smo se velikokrat sestajali v zvezi z uresničevanjem določenih nalog.«)**

★

Potem ko je izrazil spoštovanje delu in trudu, zaželenem v minulem obdobju, je Franci Kolar povedal, da trenutno dela več kot 90 odborov enot in služb NOV in POS, ki združujejo okrog 1000 članov, med katerimi so številni narodni heroji, spomeničarji, poveljniki in drugi borci. **(»Delo teh odborov je doživelo pravi razmah in je velika moralna in politična moč, ne le pri krepitvi izročil našega narodnoosvobodilnega boja in naše revolucije, marveč pri celotni izgradnji samoupravnega socialističnega sistema.«)** Ob tem je treba povedati tudi to, da je delo odborov enot in služb NOV in POS slovenska posebnost.

Tudi nekaj slabosti, ki pa ne morejo zasenčiti uspehov

Vsebinska posvetovanja, o katerem teče beseda, je bila namenjena poglavitnim nalogam in oblikam dela odborov enot in služb NOV in POS, o katerih je kot prvi v nadaljevanju govoril Franci Kolar, predsednik koordinacijskega odbora odborov enot in služb NOV in POS pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije:

Prvo mesto je namenil zgodovinopisju, točneje zbiranju in urejanju dokumentarnega in spominskega gradiva ter pisanju monografij in drugih spominskih orisov. **(»Gre za delo, ki beleži izjemne dosežke.«)** Nekoliko dlje se je pomudil pri domicilu, ki zavzema v delovanju odborov enot in služb NOV in POS pomembno mesto, predvsem pri družbenopolitični nalogi tega imenitnega instituta. **(»Domicil je dom, eden edini in domicilna občina ni samo denarna pomoč, ki jo pričakujemo, to je naša politična zaveza.«)** Ugotovil je namreč, da so nekatere enote oziroma odbori vse premalo povezani s krajem, kjer domujejo. **(»Naše programe mora-**

mo usklajevati tam, kjer delamo, kjer imamo domicil.«) Tudi več domicilov eni enoti naj bo izjema, ne pravilo. Domicile organizacij združenega dela je omenil kot dejavnost, ki jo je potrebno razvijati in ob tem navedel Iskro in njeno pokroviteljstvo nad partizanskimi delavnicami, pa RTV Ljubljana, ki skrbi za Kričača, kurirji in vezisti sodelujejo s PTT, Gradis z inženirci. Veliki so rezultati pri poimenovanju enot JLA. Glede poimenovanja šol, cest, ustanov, je imel nekaj pripomb. Vse predloga je pot od predloga do uresničitve in tako se je, na primer, poimenovanja po Gubčevi brigadi vleklo dolgih sedem let. **(»Prav in dobro je tudi, da je tega veliko, samo vedeti je treba, da poimenovanje pomeni pravzaprav šele začetek našega dela.«)** Malo je bilo, kljub prizadevanjem, storjenega za odlikovanje enot in služb NOV in POS. Od 63 predlogov, poslanih v Beograd, je bilo rešenih 6. Nič bolje ni pri reševanju predlogov za napredovanje činov nekdanjih borcev. Izjemno vlogo pa opravljajo mladinske enote, ki nadaljujejo tradicije naših enot! S posebnim poudarkom je predsednik koordinacijskega odbora odborov enot in služb NOV in POS govoril o proslavah in v zvezi s tem z včasih negospodarnim trošenjem denarja. **(»Ena izmed nalog naših odborov je v tem, da krepijo najlepše lastnosti borca, aktivista, partizana.«)** Prav tako vse premalo gledamo na vrednostno raven proslav, ki naj bi bile dogodek za kraj. To je delo, ki bi ga morali vse bolj prepuščati mlademu človeku. In tovarištvo? **(»Partizani smo in moramo pomagati tovarišem, ki so potrebni pomoči, nasvetov.«)** Še bolj je treba gojiti množične športe, telesno kulturo, ne le zimskih in izrazito obrambnih zvrsti športa.

»Dajte, obudite in zapišite spomine!«

O zgodovinopisju, predvsem o knjižnici NOV in POS, je govoril Zdravko Klanjšček. Izšlo je 44 knjig, (skupaj z glasbeno zbirko ter zbirko Umetnost in revolucija 51) 25 jih je v pripravi, 5 jih dokončujejo. **(»Rezultati so veliki in na tem področju edinstveni v Jugoslaviji in tudi širše – takšne zbirke o osvobodilnem boju med drugo svetovno vojno na svetu bržkone ni.«)** Za pomoč se je zahvalil tako odboru enot in služb NOV in POS kot komisiji za proučevanje zgodovine zveze komunistov Slovenije pri centralnem komiteju ZKS, ki jo vodi Lidija Šentjurčeva ter zgodovinarjem, Ladu Ambrožiču-Novljanu, dr. Tonetu

Zabeleženo na posvetovanju predsednikov odborov enot in služb NOV in POS

Kje je to zapisano?...

Janez Vipotnik: **»Opravljeno je bilo delo neprecenljive vrednosti, na katerega smo lahko ponosni!«**

Ferencu, Stanku Petelinu, dr. Juliju Titlu, dr. Miru Stiplovske, dr. Milanu Zevartu, Milku Štolfi in Francetu Križnarju, ki so več kot deset let to delo spremljali, pomagali delati. Zamislil pa se je ob ugotovitvi, da akcija v zadnjem času popušča – v prepričanju, da je od njih samih odvisno, če jo bodo speljali do konca. **(»Pohiteti bo treba, saj tega čez petnajst let ne bomo več zmogli.«)** Manjka avtorjev, je rekel, potrebno je

Janez Vipotnik, predsednik republiškega odbora Slovenije, je v sklepnih besedah posvetovanja pohvalil prizadevanja uredništva TV-15 ter med drugim poudaril: **»V Sloveniji imamo okrog 120.000 članov borčevske organizacije, naročnikov na naš časnik je 37.000 – s pomočjo odborov enot in služb NOV in POS bi lahko pridobili najmanj 50.000 novih naročnikov.«**

še najmanj pet šest let intenzivnega dela in opozoril na metodologijo pravil dela, ki je na voljo. Govoril je tudi o potrebnosti ponatisov. Knjige so izhajale v nakladi 3500 izvodov in so razprodane. **(»Knjižnica NOV in POS mora živeti med ljudmi, biti na voljo mlademu človeku in naši odbori naj bodo pobudniki ponatisov.«)** Morda bi ne bilo napak, če bi odbori, ki že imajo monografijo, izdali brošuro z isto vsebino na sto, dvesto straneh, kar bi še kako pripomoglo k popularizaciji enot in tradicij na tem področju.

Dr. Mirko Stiplovske je prisotne seznanil s publi-

kacijo **»Domicili slovenskih občin«**, ki jo bodo v kratkem izdale skupnosti slovenskih občin.

O tem, da imajo skoraj vse enote domicile, le beneški borci ne, je pripomnil Franjo Bavec-Brane. Potem je govoril o delu njihovega odbora. **(»Ne delamo zaradi denarja, ampak zato, da bo nekaj ostalo za nami.«)** Pravi, da je mladina željna znanja o naši ponosni zgodovini. V občini Moste-Polje, kjer živi, so borci stalni gostje v šolah. Pri pouku zgodovine ni nikoli takšne tišine kot takrat, kadar borci pripovedujejo. In vprašan nikoli ne zmanjka. Nekdo ga je vprašal: **kje je to zapisano? ...** Gradiva je dovolj, le zbrati in dopolniti ga je treba in tiste, ki delajo podpreti. **(»Povsod bi človek lahko več zaslužil, pa se čutim odgovornega in delam.«)**

O Kočevju je zapisanega bore malo, je pritegnil Franci Ožbolt iz Kočevja. Tu sta Notranjski in Kočevski odred, pa civilna taborišča, Zalarjevo in tisto okrog Brige. Ali veste, da so ljudje živeli v gozdovih od maja 1942 do konca vojne? Otroci so se tu rodili, starci umirali. **(»Dajte, obudite in zapišite spomine.«)** Franc Črnuželj-Zorko piše zgodovino

Lidija Šentjurčeva vodi komisijo za proučevanje zgodovine Zveze komunistov Slovenije pri centralnem komiteju ZKS, ki je bila v veliko pomoč in spodbudo tako odborom enot in služb NOV in POS kot tudi odborom nekdanjih aktivistov OF pri njihovem zgodovinopisnem delu

vino Briško-beneškega odreda. Pomembno je, tako misli, kdo je predsednik domicilnega odbora. **(»To morajo biti ljudje, ki so do konca predani naši stvari.«)** In dela avtorjev je treba spremljati ne le do predložitve programa, tudi pozneje. Zanimajo ga, koliko ljudi profesionalno dela pri zbiranju zgodovine narodnoosvobodilnega boja. Milan Ževart je govoril o koristnem delu pionirjev-zgodovinarjev in opozoril na

Zdravko Klanjšček, znanstveni sodelavec vojno-zgodovinskega instituta in predsednik komisije za zgodovino pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, je urednik in eden izmed devetih avtorjev knjige **»Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941-1945«**, ki je – kot ena redkih izjem Knjižnice NOV in POS – doživela tri ponatise v skupni nakladi 17.000 izvodov

gradivo, ki leži po domovih. **(»Teren še ni izčrpan.«)**

Stanko Mahne iz Pete prekomorske se ima s čim pohvaliti: 11 pododborov v 11 občinah in vsi delajo kot mravlje. Nikoli se jih na srečanju ne zbere manj kot 500 in v Gospič, kjer so se borili, je odšlo 20 avtobusov, pa brez posebnega tarnanja. **(»Zavisi od nas samih, našega dela na terenu.«)** Zgodovina enote je razprodana in več kot polovico gradiva je zbranega že za drugo knjigo. Franc Sotler je opozoril na zane-marjeno področje strateško-operativnega in taktičnega značaja našega boja. **(»Gre za prenos tradicij načina in organiziranosti narodnoosvobodilnega boja, še kako koristnih v splošnem ljudskem odporu.«)** Na voljo je dosti visoko šolanih oficirjev, generalov, na voljo je zadosti institucij, ki bi to delo lahko opravi-

Franci Kolar, predsednik koordinacijskega odbora odborov enot in služb NOV in POS pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije

li na osnovi že zbranega gradiva. Generalmajor Vlado Mišica je dejal, da je v Jugoslaviji 28 enot narodnoosvobodilne vojske prejelo red narodnega heroja, v Sloveniji samo 1 in to Tomšičeva. **(»To priznanje bi morale prejeti vse brigade iz leta 1942.«)** Sicer odbor Tomšičeve brigade pridno dela.

Odbor VDV ima domicil v Trebnjem, je povedal Marko Sodja. Imajo dobre, delovne in tovariške odnose. **(»Naši ste, nam rečejo – njihovi smo in mislim, da je s tem veliko povedanega.«)** Dr. Pavla Jerina-Lah je opozorila na potrebo ponatisa grafik na temo partizanske sanitete in to, da je v Jugoslaviji natisnjenih že 14 knjig sanitetne službe SFRJ in med njimi nobene slovenske. **(»To nas žuli in zdaj pripravljamo 15. in 16. knjigo.«)** Pridno dela tudi odbor partizanskih delavnic na goriškem vojnem področju, ki ga je predstavil Karel Kumšič: obdelali so 22 dejavnosti, popisali 95 delavnic, zabeležili 120 pričevanj, zbrali več kot 500 fotografskih dokumentov, le avtorja ni. **(»Sodelujemo kot med vojno.«)**

Lidija Šentjurčeva je med drugim opozorila na pisanje zgodovine revolucionarnega mladinskega gibanja, h kateremu smo že tako pristopili zelo pozno – z željo, da tudi to postane trajna naloga enot in služb NOV in POS. **(»Odbori naj pomagajo obnoviti delovanje SKOJ v enotah.«)** Fotografski dokumenti o boju Komunistične partije Slovenije in Dokumenti ljudske revolucije pa so

se ustavili pri letu 1943 in v slovenščini še zbornika dokumentov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov, boji v Sloveniji nimamo?!

Tudi ne moremo mimo pripravljenosti mladih zgodovinarjev, ki se resno lotevajo proučevanja novejših zgodovine. Potrebno se je opreti na mlajše sile, vzgojiti kader. »Mi vsega tega ne bomo zmogli,« je še rekla predsednica komisije za proučevanja zgodovine Komunistične partije Slovenije pri centralnem komiteju ZKS.

Sekretar republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Marjan Lenarčič je govoril o potrebnosti skrbi za stare, bolne in osamele borce. Ne gre pozabiti tudi jubilejev tovarišev. V zvezi z denarnimi težavami, ki marsikod ustavljajo korak, je poudaril umestnost in potrebnost samoupravnega in družbenega dogovarjanja. Programe je treba pravočasno ponuditi samoupravnim interesnim skupnostim občine in republike, kulturnim in raziskovalnim, nadaljevati pa je tudi treba z družbenimi dogovori, ki so se v primeru Roga, Trebče dali dobre rezultate.

Tradicije so vredne toliko, kolikor gradijo

Iz sklepne besede, ki jo je imel Janez Vipotnik, povzemamo naslednje:

»Moje mnenje je, da je bilo posvetovanje predsednikov odborov enot in služb NOV in POS koristno,« je rekel predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, »hkrati pa s posebnim zadovoljstvom ugotavljam, da je bilo opravljenno delo neprecenljive vrednosti, na katerega smo lahko ponosni.«

V nadaljevanju je podprl umestnost vprašanja, komu podeljevati domicil. Sprejeto pravilo, da ga lahko dobijo samo enote iz leta 1941, odredi in brigade, načeloma ne bi smeli kršiti. Vprašanje podeljevanja domicila enotam, katerih borci žive zunaj meja naše domovine, bi morda lahko rešili v okviru regijske organizacije borcev ali s srečanja, kakršne pripravlja Briško-beneški odred. Ostro pa je treba prenehati s podeljevanjem domicilov na divje. Tudi v teh primerih ne gre pozabiti na pravilo, da domicil sprejemamo le na osnovi koordinacijskega dogovora. Zavedati se je treba dolžnosti domicilnih enot do splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite, povezane s pisanjem naših taktično-operativnih izkušenj. To, da morajo biti domicilne enote najtesneje povezane z družbenopolitičnimi dejavniki občine oziroma

krajevne skupnosti, šolami in borčevskimi organizacijami, kjer delujejo, menda ni potrebno posebej poudarjati. Odbori enot in služb NOV in POS bi morali dajati poročila svojemu članstvu in domicilnim skupščinam, velja pa razmisliti tudi o menjavi vodstev na tri, štiri leta. Bilo bi dobro, če bi republiški odbor sprejel pravila v katerem bi bilo natančno napisano, kaj je domicil in kakšne so njegove naloge. Te naloge pa so še kako pomembne, ne le za borčevsko organizacijo, marveč tudi za utrjevanje samoupravnega socialističnega družbenega reda nasploh.

»Tradicije so toliko vredne, kolikor gradijo,« je poudaril Janez Vipotnik.

Opredeliti je treba odnos do proslav in odločno nastopiti proti njihovi inflaciji. Zgodi se, da enote praznujejo kar večkrat na leto. To ne dviga ugleda borčevske organizacije in stroški so, na katere je nedavno tega opozorila, tudi zvezna konferenca SZDL Jugoslavije in borci so njen del. Odlikovanja pa, vse tako kaže, zahtevajo politično akcijo. (»Prve štiri slovenske brigade morajo dobiti red narodnega heroja.«) Financiranje, po mnenju Janeza Vipotnika, ni tako pereče. In če je, je treba dvigniti glas... Izkoristiti je treba samoupravno organiziranost. V nadaljevanju je predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije prisotne opozoril na položaj, v katerem se je znašel borčevski tisk, predvsem TV 15, in pozval odbore enot in služb NOV in POS, da z geslom (»TV 15 v vsako partizansko družino«) stopijo v akcijo za pridobivanje novih naročnikov.

In ob koncu: »Pri našem delu moramo misliti mnogo več kot samo na jutri, misliti moramo tudi na dni, ko nas več ne bo... v naše delo je treba vključevati mlade, ki so dediči revolucionarnih tradicij!«

★

Beležke s posvetovanja predsednikov odborov enot in služb NOV in POS, ki je bilo 17. novembra v ljubljanskem klubu delegatov, sklenimo z besedami Francija Kolarja: »Gre za humano in revolucionarno delo, ki mu ne moremo dati samo vzdevka dokumentiranja preteklosti in sedanjosti – gre za oživljanje višjih človeških vrednot, vrednot našega narodnoosvobodilnega boja in naše revolucije.«

Zaželim jim dobrega, preudarnega in sistematičnega dela, tudi v prihodnje.

Zapisala:
Milena Štrajnar

LJUBLJANA BEŽIGRAD:

Aktivnosti ZRVS

Predsedstvo občinske konference ZRVS Ljubljana Bežigrad je ob koncu oktobra ocenjevalo izpolnjevanje letošnjega obveznega programa organizacije in istočasno začrtalo tudi smernice programa do konca letošnjega leta ter za leto 1979. Program temelji na izhodiščih, ki jih je posredovala republiška konferenca ZRVS, poleg tega pa je predsednik OK ZRVS general Šeme pripravil tudi delovne usmeritve na podlagi mesta in vloge organizacije v bežigrajski občini. Celotna aktivnost organizacije izpričuje, da organizacija ZRVS živi in diha tako s celotno občino kot posameznimi krajevnimi skupnostmi in drugimi organizacijami, kjer so starešine organizirani. To potrjujejo tudi smernice programa za prihodnje leto. V ospredju je vsekakor akcija, ki jo nameravajo izvesti že letos. Organizirali bodo šest predavanj na temo politična in gospodarska situacija v občini in vloga ZRVS pri tem, za predavatelje pa so zaprosili najodgovornejše družbenopolitične delavce v občini. Predvidevajo tudi predavanje o aktualnih vprašanjih mednarodne politike, ki bi ga v domu JLA pripravil znani zunanje-politični komentator Drago Košmrlj.

Letošnji strokovni program so starešine v Bežigradu v celoti izpolnili. V obsežnem seznamu akcij zasluži posebno pozornost septembra izvedeno streljanje s polavtomatsko puško na strelišču ob Dolenjski cesti. Vaje se je udeležilo kar 1489 rezervnih vojaških starešin, ki so pokazali, kako izvrstno obvladajo orožje. Poleg tega je akcijo odlikovala odlična organizacija ter vzorna disciplina na strelišču.

Sicer pa je analiza letošnjih akcij pokazala, da starešini precej manjka znanje iz topografije. Zato bo prihodnje leto v strokovnem pouku poudarek ravno na organizaciji predavanj in seminarjev s to tematiko. Seveda pa so v programu na prvem mestu vsakoletna obvezna predavanja za vse rezervne starešine v krajevnih organizacijah. V občini Ljubljana Bežigrad jih je 13, združujejo pa 2796 članov v 35 osnovnih organizacijah. Ker je načrtani program dejavnosti za prihodnje leto izredno pester in obsežen, bo od vseh članov terjal kar največ zavzetosti in naporov.

M. VALJAVEC

MARIBOR

Enotno in odgovorno

V začetku tega meseca so na seji občinskega odbora ZZB NOV Maribor izvolili za svojega predsednika Franca Mrcino, za podpredsednika pa Toneta Ulriha-Kristla.

Na seji so med drugim še razpravljali o vlogi organizacije ZZB NOB v delegatskem sistemu, o preobrazbi krajevnih skupnosti in o vlogi borcev pri teh prizadevanjih.

Že pri dosedanjem delu so borci pokazali kako tvorno in odgovorno se je treba lotiti del in nalog. In prav takšna zavzetost pri uveljavljanju delegatskega sistema in pri preobrazbi krajevnih skupnosti, se od borcev zahteva tudi danes, saj so izkušnje borcev pri tem delu še posebej dragocene.

Potem, ko je tekla beseda o akciji za povečanje števila naročnikov tednika TV-15, je predsednik skupščine občine Maribor Alojz Razpet podelil red jugoslovanske zastave z lentjo nedavno umrlemu Janezu Hribarju, red dela za hrabrost in red zaslug za narod s srebrnimi žarki Danici Polanško-Besednjakovi, red dela z zlatim vencem Rudiju Roterju in red zaslug za narod s srebrnimi žarki Alojzu Viliču.

Seje sta se poleg številnih družbenopolitičnih delavcev mariborske občine udeležila tudi predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik in podpredsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Stane Markič.

DRAGO MIKLAVEC

DOLENJA TREBUŠA

V spomin na Tesarja

Ob petintridesetletnici smrti notranjsko-primorskega aktivista Franceta Casermana-Tesarja iz Cerknice, je bila v nedeljo 18. novembra 1978 v Dolenji Trebuši spominska žalna svečanost, ki so se je udeležili svojci padlega, borci in aktivisti z Notranjske in Primorske ter krajan, med katerimi je bilo veliko tudi mladine. Spominsko proslavo sta pripravili ZB NOV iz Dolenje Trebuše in Cerknice in osnovna šola iz Mosta na Soči. V programu sta nastopila ženski in moški pevski zbor iz Dolenje Trebuše in učenke iz osnovne šole Most na Soči. Lik pokojnika pa je osvetlil rojak Tone Kebe.

France Caserman-Tesar je prišel na Primorsko 20. oktobra 1942 z Loškimi odredom, ki se je tam preimenoval v Soški odred. Kot član partije od maja 1941 je opravljal vseskozi pomembne partijsko-politične dolžnosti na terenu in v vojski. Med drugim je bil sekretar okrožnih komitejev in inštruktor pokrajinskega komiteja KPS ter politkomisar Idrijskega odreda. Padel je ob nenadnem vdoru Nemcev v Dolenjo Trebušo 14. novembra 1943.

T. K.

BANJOLE

»Petje in smeh, to ni greh«

Že vrsto let se v začetku septembra zbere v Banjolah pri Puli v znanem počitniškem domu ZB skupina tovarišev in tovarišic iz domala vseh krajev Slovenije.

Na tem srečanju malo potožimo o naših težavah, o spominih na minulo vojno, o trpljenju, sreči, pričakovanju. Seveda tudi smeha ob prisrčnem humorju nekaterih naših članov nam ne manjka. Saj pravijo, da petje in smeh, to ni greh, kdor poje in se smeji, ta dalj časa živi. Pojemo seveda tudi pesmi, ki smo jih pele nekoč v ječah. Imamo pa tudi svojo pesem »Banjolsko himno«. Skoraj ne mine dan, da je ne bi skupaj zapeli.

Ta naša banjolska skupina pa se ne srečuje samo septembra in seveda poleti na počitnicah v Banjolah, temveč se v tem sestavu srečujemo tudi v raznih drugih krajih, kajti veže nas tovarštvo, spoštovanje do sočloveka in pa seveda pesem.

Ob bližnjem prazniku naše republike kličemo vsem »Srečno in še veliko lepih dni«.

N. B. G.

SEŽANA

Srečanje partizanskih učiteljev

Sredi oktobra smo se zbrali partizanski učitelji košanске doline v Sežani, kjer smo skupaj proslavili pomemben praznik, to je 35-letnico ustanovitve prvih partizanskih šol na Primorskem.

Srečanja smo se udeležili: Stanko, Lojze, Srečko, Pavle, Marica, Mimica, Ivanka in Milka ter nas tedanji mentor in svetovalec Anton Kapelj-Dolanski.

Pred spomenik padlih obrcev v Sežani smo položili jesensko cvetje in se ob tem spomnili dveh pomembnih dogodkov in sicer 35-letnice, ko smo začeli poučevati naš mladi rod v našem materinem jeziku in 35-letnico priključitve Primorske k Sloveniji, oziroma Jugoslaviji.

Kmalu po razpadu Italije smo začeli ustanavljati slovenske partizanske šole na Primorskem. Primanjkovalo je učiteljskega kadra, zato so nam priskočili na pomoč vsi tisti, ki so bili za to delo sposobni in hrabri.

Takrat sem poučevala na Novi Sušici v zgradbi, ki je bila nekoč mlekarina. To je bilo moje prvo službeno mesto. Šole so se poimenovale po slovenskih pesnikih in pisateljih. Šola na Novi Sušici se je imenovala po Ivanu Cankarju.

Težko je bilo poučevati učence sredi vojne vihre, saj ni bilo ne zvezkov, svinčnikov in ostalih potrebščin. Učenci pa so radi prihajali v šolo kljub strahu in nevarnosti pred sovražnikom.

Na srečanju v Sežani smo obujali spomine na težke, vendar slavne dni naše revolucije, ko smo v najtežjih časih vzgajali naš mladi rod v naprednem partizanskem duhu. Med drugim pa smo tudi sklenili, da bomo prosili skupščino občine iz Postojne, da bi prispevala del denarja k postavitvi skromnega spominskega obeležja na prvo konferenco partizanskih učiteljev na Primorskem, ki je bila januarja 1944. leta na Novi Sušici v takratni zgradbi osnovne šole.

Pogovarjali smo se tudi o gradnji nove osnovne šole v Košani in menili, da bi bilo primerno, če bi se poimenovala po narodnem heroju in domačinu Ivanu Zafredu-Miču.

MILKA LUKEZIČ-MALC

Slovenci smo dokončno stopili v »krog suverenih narodov«, kakor je poudaril že proglas zbora odposlancev slovenskega naroda, kjer je mer drugim zapisano: »Napolnjeni z neizmerno vero v pravilnost dosežanega in bodočega razvoja izražamo pred svojimi narodnjaki in pred vsem svetom, da je slovenski narod prvič v svoji dolgi zgodovini vzel krmilo svoje usode v lastne roke. Kot prvi svobodno izvoljeni odposlanci, izbrani sredi najhujšega boja za narodni obstanek, izpovedujemo v imenu vsega borečega se ljudstva, da je slovenski narod danes končno veljavno stopil v krog suverenih narodov. Ugotavljamo, da sloven-

Slovenska delegacija na 2. zasedanju Avnoja v luči dokumentov

Delegati Zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju so izvolili štirideset delegatov, ki so Slovence zastopali na 2. zasedanju Avnoja v Jajcu 29. in 30. novembra 1943, zasedanju, ki je dokončno potrdilo tudi mesto slovenskega naroda v okvirih nove, demokratične in federativne države enakopravnih narodov in narodnosti Jugoslavije.

ski narod v tem uveljavljanju svojih življenjskih pravic ravna v popolnem skladu z vsemi zgodovinskimi in naravnimi izrazi svojega naro-

dnega duha za resnično vsebino demokratičnih načel in osvobodilnimi težnjami človeštva.

Slovesno odobravamo, da je Izvršni odbor Osvo-

bodilne fronte v imenu suverenega slovenskega naroda vstopil v AVNOJ, ki druži vse južnoslovansko osvobodilno gibanje v tesno politično skup-

nost z namenom, zgraditi novo Jugoslavijo. Moč in osnovno poročstvo nove Jugoslavije bosta priznanje in izvajanje teh načel ter vzpostavi-

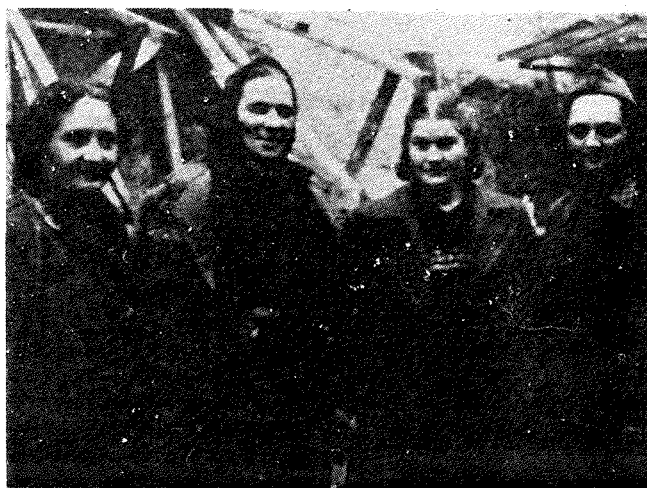
tev nove ljudske demokracije, kar bo ustvarilo pravične pogoje tako posameznikom, kakor celim narodom.

Vsi člani plenuma se obvežejo za sodelovanje pri politični kampanji za drugo zasedanje AVNOJ-a. V tem oziru se sklene izdati posebno število Poročevalca, Uradno brošuro o AVNOJ-u in navodilo vsem okrožnim (odborom), da prično s shodi, mitingi in sestanki, na katerih naj obrazložijo pomen zgodovinskih sklepov drugega zasedanja AVNOJ-a in iz katerih naj pošljejo udeleženci pozdrave nacionalnemu komitetu, maršalu Titu in predsedstvu AVNOJ-a.

Zapisnik seje IOOF plenuma OF z dne 22. 12. 1943. IZGD, f. 432/I.

Slovenska delegacija na 2. zasedanju Avnoja je po Hrvaškem potovala skupaj s hrvaško delegacijo, s katero se je od 21. do 28. novembra ustavila v Livnu.

Slovenska delegatka Mica Šlandrova v pogovoru z delegatkami Kato Pejnović, Maco Gržetić in Mitro Mitrović.

Slovenski in hrvaški delegati so na poti iz Jajca govorili ljudstvu o pomenu 2. zasedanja Avnoja. Na zborovanju v Rujiški v Bosni 8. decembra 1943.

Sestanek slovenske delegacije s tovarišem Titom — 1. XII. 1943

Navzoči vsi člani slovenske delegacije.

I. Tovariš Kristof poda analizo borbe slovenskega naroda in označi njegovo vlogo v bodoči državi.

II. Tov. Tito: Povdarja velik pomen edinstva slovenskega naroda sedaj in v bodoče in izjavlja, da ne sme in ne more imeti slovensko ljudstvo nobene bojazni glede ravnopravnosti in samostojnosti slovenskega naroda. Mere, ki morda sedaj izgledajo centralistične, so le nujnost za uspešno borbo in potrebne, da pred zunanjim svetom predvsem pred zavezniki dokažemo skupno voljo jugoslovanskih narodov do osvoboditve in da iz političnih razlogov nastopamo kot enota. Angleži so se bali, da bomo izkoristili pravico do samoodločbe, ki jo daje atlantska karta in da se bodo v napačnem tolmačenju teh pravic jugoslovanski narodi medsebojno razcepili. Ker je dokazal potek borbe jugoslovanskih narodov dosedaj ravno obratne uspehe, zato taka popularizacija s strani zapadnih zaveznikov. Zasluga Slovencev je, da so prvi dosegli to edinstvo in dajali ostalim narodom ta vzgled. V pogledu bodoče borbe, pravi tovariš Tito, da bo še težka, da bo treba dvigniti v konkretno borbo vse in mobilizirati vse sile za vojsko, kar bo sedaj po jasnih določitvah AVNOJ veliko lažje. Ponovno poudarja, da so Slovenci prinesli odločilen delež k jugoslovanskemu edinstvu. Opozarja na to, da se izogibamo vsakih medsebojnih sporov, ki so sedaj spričo velikih dogodkov brez pomena in da pobijamo sektaštvo.

Kar zadeva bodočega vojaškega položaja označuje tov. Tito položaj Slovencev kot težak zaradi geografske lege naše zemlje in pravi, da je treba pričakovati prav na tem ozemlju še težkih borb. Svetuje, da naj poslušamo njihove sugestije, ker očuvati je treba živo silo in če je za to potreben taktičen umik, se ga ni izogibati. Naša borba je v zunanjem svetu že toliko uspela, da ni potreba, da za vsako ceno držimo vsak košček osvobojenega ozemlja. Obljublja, da bo poslal našemu Glavnemu štabu izkušene komandante, ker po njihovem mnenju je potreba naš vojaški vodstveni kader utrditi.

Posebej pa poudarja sodelovanje med Slovenci in Hrvati, ki naj bo v vojaškem in političnem oziru kar najtesnejše. Sviri pred vsakim sporom glede mej,

ker to sedaj ni prav nič važno. Kje se bori naše čete je vseeno, gre za osvoboditev vseh jugoslovanskih narodov in notranje meje moramo slabiti. Za osvoboditvijo slovenskega Primorja in Koroške ne stoji samo naša slovenska vojska ampak vsa naša armada. Izjavlja, da upa, da bo kmalu prišel v Slovenijo in naroča, da naj vsem poneseemo njegov pozdrav.

V diskusijo posežejo vsi člani delegacije.

Tov. Saša predlaga, da bi Slovenci imeli svojega

stalnega zastopnika pri Hrvatih, Hrvati pa pri Slovencih. Tov. Tito pozdravi ta predlog in svetuje čimprejšnjo realizacijo.

Tov. Andrej razloži vlogo Sokolstva v Sloveniji in njegovo priključitev osvobodilni borbi.

Tov. Pavle govori o vtisih, ki jih je dobil o delu Vrhovnega vodstva in izjavi pozitivne sodbe. Posebno poudari Titovo osebno prijateljstvo do Slovencev.

Tov. general Avšič sproži vprašanje jezika v naši vojski in poudarja, da je v preteklosti prav to vprašanje vnašalo v vojsko veliko nezadovoljstva.

Tito nato odgovori: jasno, povsem jasno je, vi ste slovenska vojska, zato morate imeti v njej slovenski jezik od vrhovnih komand do najnižjih edinic.

Tov. Gašper govori o odnosih KP in KS v Sloveniji in poudarja enotnost slovenskega delavstva brez razlike nazora v sedanji borbi.

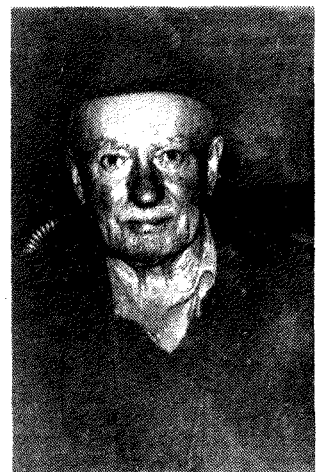
Tito: Da, v prvi vrsti je treba doseči edinstvo delavstva. Ne stremeti za tem, da se ustvari neka skupna sindikalna organizacija, to trenutno ni važno in tudi ne more taka rešitev doseči višjih smotrov in zajeti višjih nalog, katere ima danes delovni človek. Doseči je treba organizacijo v narodu, kjer bo nastopal delavec kot borec in garant boljšega socialnega reda, ne le zase, ampak za ves narod, za vse človeštvo. Delavci morajo vsi v našo skupno fronto, ker danes so del naroda in nič drugega. Borbo za boljše življenje in to ni nobena fraza, ne bomo pustili in ne bomo odložili puške prej, dokler ne bodo dejansko ustvarjeni pogoji za življenje, ki je vredno človeka. Današnji čas je dejansko čas velike revolucije. Ta revolucija se ne odigrava na hrbtu notranjih razrednih sil, ampak na hrbtu svetovnega fašizma in s tem vse reakcije na svetu in doma.

Tov. Vavpetič pojasnjuje pomen in delo kmetjsko delavskega gibanja in njegovo priključitev OF. V drugem delu pa govori o gospodarskih vprašanjih Slovenije. V debato posežejo tudi ostali člani, nakar tovariš Saša zaključi posvetovanje in se zahvali tov. Titu za njegove besede in za vse njegovo dosedanje delo.

Iz arhiva Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, fascikel 432/I.

»Moja naloga je bila izbrati najzaneslivejše ljudi. To mi sicer ne bi bilo treba še posebej povedati, vendar je tovariš Martin to posebej poudaril. Zato sem še malce bolj tuhtal in izbiral med najbolj vdanimi najboljšimi. Jasno mi je bilo, da je stvar zelo pomembna« se spominja Franc Šebalj iz Damlja pri Vinici v Beli krajini. »Ne morem reči, ali je bilo to 10. ali 11. novembra leta 1943, vendar se še živo spominjam razgovora s tovarišem Martinom. Naročil mi je, naj or-

Pot v Jajce je vodila tudi čez Kolpo

Ivan Žagar

ganiziram prevoz čez Kolpo, saj je bil v naši vasi partizanski prehod.

Odločil sem se za Franca Žlenarja in sedaj že pokojna tovariša Matijo Kobeta in mlinarja Franca Žagarja. Molčati sem moral do samega večera, ko bo potrebno čez reko, ker mi je tako naročil Martin. Pripravljaj sem čoln, ki mi ga je po odhodu v partizane prepustil sovaščan Fortun.

Vas je bila dovolj oddaljena od Vinice in od Sinjega vrha, kjer so bile sovražnikove postojanke. Z začetkom vojne je večina čolnov izgnila, vendar smo enega ohranili. S tem smo se kljub prepovedi prevažali na hrvaško stran. V vasi nas je bilo kar nekaj partizanskih čolnarjev in mi smo skrbeli, da so »prekoračila« Kolpo sporočila, pošiljke in da so šli čez borci. To prepeljevanje smo nekateri opravili že ničkolikokrat.

V mislih sem tehtal možnosti, saj mi je bilo jasno, da gre za nekaj po-

sebnege. Sebe mnogo kasneje sem izvedel, da sem vozil celotno slovensko delegacijo na 2. zasedanje AVNOJ. Ker mi je Martin povedal, da bo treba prepeljati 30 do 40 ljudi sem vedel, da bo trajalo nekaj ur. Nemcev na naši strani ni bilo v bližini, medtem ko smo jih lahko videli patroljirati na tako imenovani cesti Luizijani na hrvaški strani. Okoli naše vasi, po kapitulaciji Italije, sovražnikov ni bilo. Najbližji so bili na Vinici. Na Sinjem vrhu so imeli postojanko Italijani, vendar smo jih po kapitulaciji Jurij Špehar, Franc Žlenar in Matija Šneler iz Damlja, Peter Horvat z Malih njiv, Franc Ravnikar z Daljnjih njiv, Ivan Šneler s Sinjega vrha, tamkajšnji učitelj Vinko Košmrl in jaz razorožili. Stodvajsetim fašistom smo pobrali strojnice in prehrano, pa še 700 litrov vina povrhu. Partizani so to odpeljali na Maverlen pri Črnomlju. To je bila moja velika preizkušnja in tudi uspeh. Ko sem razmišljal o svoji sedanjosti nalogi sem se spominjal tudi Kočevskega zboru, na katerem sem bil delegat in skušal sem povezati nekatere stvari.

Zvečer so prišli tovariši iz smeri Sinjega vrha. Čakali smo noči. Za vodiča smo določili Ivana Žagarja iz Damlja, ki je odlično poznal teren. Na pomoč je prišel tudi znani čolnar in brodnik s Kolpe, Miha Flajnik iz Vukovcev.

Partizani so imeli s seboj dve muli kar je bil za nas velik problem. V čoln so lahko šli po trije ljudje in čolnar, mule pa nikakor. Zato smo se odločili,

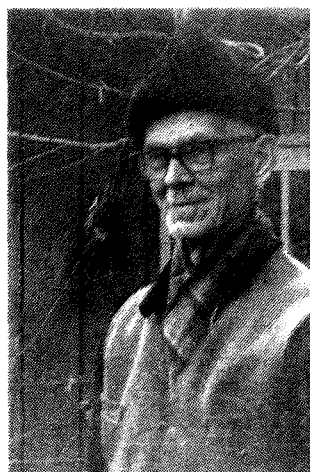
da živali prepeljemo po sipinah. To bi moral storiti jaz, ker sem bil živali vajen, saj sem služil v vojski pri konjenici.

Tovariši so začeli voziti. Naloga je bila tvegana, še toliko bolj, ker so na Kolpo pazili tudi ustaši. Za njih je bila to državna meja. Noč je bila dokaj temna in le redko je kak mesečev žarek uspel prodreti skozi oblake. Tudi mraz je bil naša prednost, čeprav ni smel nihče prižgati niti cigarete kljub večurnemu čakanju na bregu. Mraz je sovražnika delno hromil, saj se ni nikomur preveč ljubilo stikati po ledenem gozdu.

Med tovariši, ki so prišli, sem spoznal tovariša Borisa Kidriča. Zapomnil sem se ga na Kočevskem zboru.

Največ voženj sem moral opraviti jaz. Tako je naročil Šebalj, pa tudi sicer sem raje veslal, kot pa se mučil z mulami, ki jih nisem bil vajen. Pri veslanju in vožnji mi je pomagal nekaj časa Ivan Sečan. Tisto noč sem Kolpo preveslal najmanj osemkrat,« se spominja Franc Žlenar iz Damlja. »Tovariši, ki so prišli, so bili močno utrujeni od dolge poti in so med čakanjem večkrat zaspali. Kmalu potem ko smo začeli voziti je prišel ukaz, da mora na drugo stran vodič. Nemci in ustaši so po Luizijani patroljirali s tanki, mi pa smo veslali. Nisem sicer vedel koga vozim, vedel pa sem, da gre za nekaj važnega.«

Ivan Žagar iz Damlja je peljal preko Kolpe trikrat, potem pa je zaradi povelja, da mora vodič

Franc Žlenar

ostati na hrvaški strani, ostal tam. »Spomnim se še mladega fanta, ki je padel v vodo, ko smo prvič peljali preko. Že v čolnu sem opozoril vse, da bom šel na breg prvi jaz in bom potem privlekel čoln z verigo, saj so ob bregu korenine in se zlahka zapleteš. Mladi korenjak me seveda ni poslušal in čim smo se približali bregu, je skočil in se spotaknil ob korenino. Potem je zmrzoval, saj je bil moker. V smrtni tišini je telovadil, da se je malce ogrel. Pogovarjati se nisemo smeli, ker je bilo prenevarno.

Prepeljevanje je trajalo dolgo – več ur. Bilo je že krepko čez polnoč, ko smo opravili zadnjo vožnjo. Potem se je začel drugi, krajši, vendar še nevarnejši del: prekoračenje ceste. Šli smo skozi hosto v kateri sem poznal vsako vejico, ne le stezič. Tu smo vedno lovili polhe in znašel bi se v njej tudi v spanju. Pred cesto smo se ustavili in prisluškovali. Vlekli smo drug drugega in se nenehno dogovarjali. Cesto smo

hitro prešli in vsega je bilo srečno konec. Tovariše sem vodil še nekaj časa, dokler jih ni prevzel hrvaški vodič.

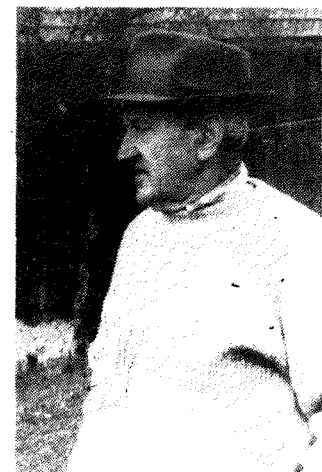
Kasneje sem slišal, da so nas menda čakali ustaši. Njihova obveščevalna služba naj bi nekaj izvohalo in menda so bili skriti za plotom v stelji, vendar se niso upali napasti, ker je bila naša skupina prevelika. Tako so pravili kasneje, vendar nisem videl ustašev. Sem pa še nekaj tednov zatem zelo slabo spal, ker sem pričakoval, da mi bo zagorela hiša nad glavo. Podoben strah je doživljal Šneler. Iz njegove hiše so zvečer partizani šli na breg Kolpe, kjer smo jih prepeljevali. Tudi o njem so okupatorju prišle na ušesa različne vesti, vendar se je vse srečno izteklo.«

Franc Šebalj pa se je ubadal z mulami. Živali sta takoj v začetku pokazali svojo nravo in nista hoteli v vodo. Eden ju je hotel poriniti v vodo, pa ga je mula tako brcnila, da so mislili da mu je zdrobila koleno. Žlenar je nato žival pošteno udaril in to je pomagalo. Muli sta zakoračila v vodo. »Voda je bila globlja kot je sedaj, saj ni bilo suše, kot je letos. Tudi po sipinah, ki so vidne predaleč, nismo mogli iti. Bresti sem moral do pasu v vodi. Tedaj smo se vsi sodelujoči kar lepo prehladili. Uspeli smo pa le!«

Od 1.1. je preteklo 35 let. Franc Šebalj ni več 36-leten možak in Franc Žlenar ni več star 41 let. Tudi Ivan Žagar ni več mladenič. Kljub temu pa

se vsi še vedno aktivno vključujejo v življenje vasi. Damelj sicer nima krajevne skupnosti vendar to ne pomeni, da je postal in pozabljen. Veliko je novih hiš in domačini pravijo, da živijo dobro. Skoda pa je, da je kraj tako odmaknjen od večjih središč. Slaba cesta in odmaknjenost sta pregnala iz vasi mlade. Čeprav je vasica nad Kolpo lepa, mladih skorajda ni več. Odšli so v svet. Doma ni bilo zaposlitve, mnogi so odšli študirat. V vasi je še 15 hiš v katerih živi 37 lju-

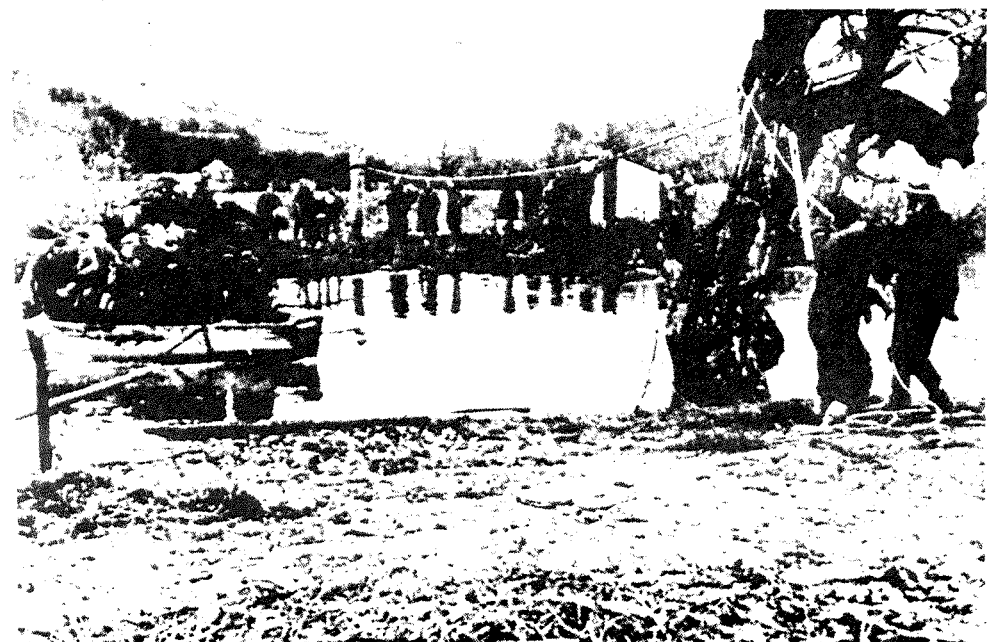
Franc Šebalj

di. To ni veliko. Tega se zavedajo tudi domačini, vendar rešitve očitno ni.

Morda bi precej pomagala boljša cesta. Sedanja makadamska cesta od Vinice proti Sinjemu vrhu je slaba. Dva kilometra dolg kolovozni odcep od te ceste pa je še mnogo slabši. Avtobus vozi sicer v času šole štirikrat dnevno poleg vasi, v času počitnic pa le dvakrat tedensko. To onemogoča vožnjo na delo, pa tudi v bližnji Vinici imajo težave z zaposlovanjem. Zato ostaja Damelj brez mladih.

Damelj pa je s svojimi ljudmi in svojim deležem v NOB ostaja zapisan v zgodovini. Pa ne zato, ker je s svojim zaselkom Kotom najjužnejše slovensko naselje, temveč zaradi številnih hrabrih partizanov in aktivistov NOB, tudi teh, ki so vozili slovensko delegacijo na 2. zasedanje AVNOJ v Jajcu v novembrskih dneh leta 1943.

Milovan Dimitrić

ORMOŽ

Mladi pohodniki po poteh TV-15

Pohodne mladinske enote vojne garnizije Franc Rozman-Stane iz Ljubljane je ob 34-letnici tragične smrti Franca Rozmana, po katerem se imenuje, organiziral pohodno kurirsko pot TV-15, po kateri se imenuje tudi naš časnik. Pohod je bil letos izveden na območju občine Ormož.

Mladi pohodniki so prehodili poti znane iz narodnoosvobodilne borbe, zlasti kraje, kjer se je odvijal del naše zgodovine, kjer so partizani bojevali pomembne zmage in kjer so tudi padli.

Na tem pohodu so se srečali z še živečimi borci pa tudi interniranci, ki so preživeli grozote uničevalnih taborišč širom zaslužnjene Evrope. Pohodniki so pokazali precej zanimanja za zgodovinske dogodke iz NOB in revolucije, zlasti pa tradicij, ki se naj prenašajo iz roda v rod.

Po končanem pohodu in srečanjih so obiskali tudi znano turistično postojanko Jeruzalem, ki je nekakšno središče vinorodnega območja Slovenskih goric ter se nato vračali nazaj v Ljubljano, obogateni z novim znanjem in izkušnjami.

FRANJO HOVNIK

LJUBLJANA

Dobili so nov prapor

Na dan rojstva Urške Zatlerjeve, po kateri nosi krajevna skupnost svoje ime, so borci razvili svoj prapor, katerega od razdelitve KS Posavje niso imeli. Denar za nabavo prapora so zbirali med samimi borci in drugimi občani, podprla pa so jih tudi razna podjetja. Urška Zatler se je rodila v sosednji KS v Savljah leta 1904. Že v zgodnji mladosti se je vključila v napredno delavsko gibanje in je postala članica ZK. Poslali so jo na šolanje v SZ, kjer je naredila tečaj iz radiotelegrafije. Po vrnitvi je bila radiotelegrafistka pri tovarišu Titu v Zagrebu. Ob začetku vojne se je vrnila v Ljubljano in kmalu zatem je odšla v Podlipoglav med partizane. Bila je prva jugoslovanska radiotelegrafistka in prvi instruktor iz radiotelegrafije med partizani. Sodelovala je tudi pri radijskih oddajah Slobodna Jugoslavija. Njen moto dela je bil: »Zveza mora biti.« Padla je leta 1944 na Riglu pri Dolenjskih Toplicah.

Pokrovitelj razvitja prapora je bil delovni kolektiv tovarne Belinka, boter prapora pa je bil tovariš Rudi Jančar, član CK ZKS in dolgoletni sodelavec Urške Zatlerjeve, ki je imel tudi slavnostni govor. Prisotne so pozdravili tudi predstavniki KS, mladine, v imenu občinske skupščine pa predsednik OK ZZB NOV narodni heroj Mirko Jerman. Proslave so se med drugimi udeležili tudi predstavniki zastavonoše, družbenopolitičnih organizacij in KS iz sosednjih krajevnih skupnosti. Kulturni program so izvedli učenci osnovne šole Danile Kumar in mladina z drugimi sodelujočimi. Proslave se je udeležil tudi sin Urške Zatlerjeve.

STEVO JAVOR

BLED

Veliko novega

Krajevna organizacija ZZB na Bledu ima nad štiristo članov. Njeni člani se vključujejo v del krajevnih skupnosti in drugih organizacij. Posebno zadovoljivo je sodelovanje s pionirsko in mladinsko organizacijo. Pionirji osnovne šole prof. dr. Josipa Plemlja vsako leto okrasijo grobove padlih borcev na pokopališču in tam prižgejo svečke. Tudi letos so vsi razredi obiskali grobišče pred dnevom mrtvih. Na ta dan pa so sodelovali pri žalni svečanosti kot recitatorji in pevci.

Mladinska organizacija vabi borce na svoje sestanke in prireditve ter rada sodeluje z njimi.

Borci imajo svoj prostor in skromno stavbo za srečanja, kar jim dobro služi v poletnih dneh. V načrtu imajo razširitev in povečanje objekta, da bodo tega lahko kdaj odstopili še drugim organizacijam za prireditve.

Člani borčevske organizacije so v septembru organizirali enodnevni izlet v Pomurje. Mnogi so te kraje videli prvič. Med potjo so se ustavili in se poklonili spominu žrtvam v Stranica. Pogovarjali so se o legandarni poti 14. divizije ter drugih dogodkih na tem območju. Ogledali so si središče Pomurja Mursko Soboto.

Novembra bodo ponovno obiskali Belo Krajino, ki se jim je lani tako priljubila. Zdravstveni dom Bled je poskrbel za sistematske zdravstvene preglede članov borčevske organizacije, sedaj pa bodo borci deležni še rednih zobozdravstvenih uslug ob določenih dnevih.

M. S.

VIPAVA

Spomin na Draga in Milana Bajca

Ob petdesetletnici smrti je prva žrtev fašističnega nasilja na Primorskem dobila spominsko obeležje, ki potrjuje zavest delovnih ljudi in občanov in še posebej mladih, da je spomin nanjo drag, boleč in poln optimizma obenem. Vipavci so se namreč oddolžili svojemu rojaku Dragu Bajcu, ki je komaj 24-leten moral umreti zaradi mučenja v fašističnih zaporih, ker je bil zvest svoji vesti in predan svojemu narodu.

Mladi Drago Bajc se je v Kranju spoznal v srednji šoli s številnimi revolucionarji, med njimi z dr. Jožo Vilfanom, in z njimi poskusil ustvarjati nove družbene odnose, boril se je proti tedanji italijanski okupaciji Primorske. Toda usoda mu ni bila naklonjena, moral je v italijansko vojsko, med študijem prava in še prej pa se je spoznal v Gorici s somišljeniki, ki so se zbrali pri tedaj edinem slovenskem dnevniku na Primorskem, pri Edinosti.

Ob odkritju doprsnega kipa Dragu Bajcu pred osnovno šolo v Vipavi

Njegovo delovanje seveda ni moglo dolgo ostati skrito fašistom, ki so sledili vsem slovenskim domoljubom, in kaj kmalu je občutil temo fašističnih ječ, pretepe, poniževanja, mučenja. Posledice so ostale. Ko so prijatelji zvedeli, da je na spisku za konfinacijo, so ga takoj obvestili in Drago je skušal ilegalno priti do Idrije, vendar mu je bilo usojeno samo do Bilj, kjer je umrl. Samo ožji sorodniki so smeli z njim k zadnjemu počitku, ob cesti so stali vojaki, da kdo ne bi vrغل rož za ljubljanim rojakom. Tudi z groba so naslednje dni vojaki pobirali cvetke, ki so ga rodoljubne roke nosile skrivaj v njegov spomin.

Dragov stric Milan Bajc je tudi zgodaj stopil v vrsto narodnoosvobodilne vojske. Med svojim bojevanjem je opravljal več pomembnih dolžnosti in je kot politični komisar padel v boju na Žirovskem vrhu, udeležil pa se je tudi dražgoške in kasneje nanoške bitke. Obema so na rojstni hiši odkrili spominsko ploščo, Dragu pa so pred šolo, ki v Vipavi razen prosvetnega društva nosi njegovo ime, še doprsni kip, delo Negovana Nemca. Slavnostna govornika sta bila dr. Joža Vilfan in predsednik izvršnega sveta ajdovske občinske skupščine Franc Tomažič, medtem ko so kulturni program izvedli domači pevci in pionirji

M. HOŽIČ

Spominska plošča Dragu in Milanu Bajcu v Vipavi (Foto: J. Alič)

SLOVENJ GRADEC

O delu v prihodnjem letu

Na seji občinskega odbora ZZB NOV v Slovenj Gradcu so med drugim razpravljali o pripravah na letne konference in programski usmeritvi ZZB NOV za leto 1979 in sprejeli program o delu krajevnih odborov za prihodnje leto.

V razpravi so še posebej upoštevali o sprejetih sklepih in stališčih zveznih, republiških in občinskih organov ZZB NOV. V skladu s temi sklepi je predsednik občinskega odbora ZZB NOV Ivan Majcen govoril o programu dela krajevnih odborov ZZB NOV. V ta namen bodo krajevni odbori zbrali podatke o številu borcev pred 9. 9. 1943, številu aktivistov pred 9. 9. 1943, številu borcev po 9. 9. 43 in številu aktivistov po 9. 9. 43. Prav tako bodo zbrali podatke o številu internirancev, političnih zapornikov, izgnancev in vojnih ujetnikov. Razen tega gre za podatke o številu priznavalnih in pokojnih, ločeno za borčevske in kmečke pokojnine, kmečke pokojnine z varstvenim dodatkom in vojaške pokojnine.

Ker bo seja, oziroma delovna konferenca občinskega odbora ZZB NOV po končanih konferencah krajevnih organizacij, to je v februarju 1979, bi bilo prav, da bi predstavniki komisij takoj pristopili k realizaciji občinskega programa za leto 1978 s tem, da pripravijo pismena poročila in predloge programa za leto 1979.

Na seji so obravnavali in sprejeli statutarni sklep o delegiranju delegatov v občinsko konferenco SZDL Slovenj Gradec in dali soglasnost o spremembah in dopolnitvah statuta ZZB NOV Jugoslavije. Razpravljali pa so tudi o sklepih regionalnega odbora ZZB NOV za poroško regijo o muzeju ljudske revolucije Slovenj Gradec.

ADOLF ANKON

SEŽANA

Prijetno in zanimivo

Mladinska organizacija pri OZD Timav Sežana je ob koncu oktobra letos organizirala izlet v zamejstvo in povabila na ta izlet tudi borce, ki so se vabilu odzvali. Skupaj smo obiskali nekatere spomenike NOB na tržaškem in Furlaniji.

Že po prestopu meje na Fernetičih nas je sprejela delegacija Pokrajinskega odbora Zveze italijanskih partizanov (ANPI) iz Trsta pod vodstvom tajnika Dušana Košute. V delegaciji je bil tudi član zveze in predsednik sekcije partizanov iz Sv. Križa pri Trstu.

Delegacija nas je pospremila v Bazovico, kjer smo obiskali spomenik padlih v Bazovici, nato pa še spomenik bazoviških žrtev.

Tu nam je predsednik odbora za vzdrževanje spomenikov v Bazovici tov. Križmančič opisal lik bazoviških žrtev, ki so že leta 1930 žrtvovali svoja življenja pod fašističnimi streli. Njihove žrtve niso bile zaman, kajti te žrtve so bile simbol kasnejšega protifašističnega delovanja, ki nas je spremljalo vseskozi med italijansko fašistično okupacijo.

Še danes po tolikih letih je spomenik teh žrtev v napoto antidemokraciji silam in posameznim fašističnim elementom, ki se ne morejo sprijazniti z današnjo stvarnostjo, ko si vse demokratične sile v Italiji prizadevajo za prijateljsko sodelovanje med slovenskim in italijanskim življenjem na tržaškem in spoštovanjem pravic, ki naj bi jih bila deležna slovenska manjšina v Italiji v enaki meri, kot ima zagotovljene vse narodnostne pravice italijanska manjšina v naši svobodni demokratični federativni Jugoslaviji.

Že večkratna oskrnitev spomenika bazoviških žrtev je dokaz, da pristojni organi niso podvzeli vseh ukrepov za zaščito naših spomenikov na Tržaškem. Zato so vse demokratične sile na tržaškem ogorčene nad takim vandalizmom, ki je dosegel višek v mesecu septembru 1978, ko je bil ta spomenik v desetih urah kar dvakrat oskrnjen. Odbor za zaščito spomenikov v Bazovici je podvzel potrebne ukrepe in sestavil delegacijo, ki je zahtevala od tržaškega prefekta, da ukrene vse potrebno, da se ta spomenik zaščiti. Po večkratni intervenciji so uspeli, da so pristojne oblasti postavile novo osvetlitev spomenika in uvedle nočno stražo karabinjerjev.

Obiskali smo tudi Rižarno v Trstu – edino nacistično uničevalno taborišče v Italiji – taborišče smrti, ki ga je italijanska vlada leta 1965 proglasila kot nacionalni spomenik. Vodič nam je razkazal vse oddelke, kjer so nacistični zločinci s pomočjo domačih krvnikov mučili in na nečloveški način morili svoje žrtve, med katerimi so bili od nemških vojakov-invalidov, židov, partizanov in vseh slovenskih in italijanskih rodoljubov, ki so se zoperstavili njihovi raznarodovalni politiki in nasilju. Njihove žrtve so končale v krematoriju, ki je noč za nočjo sprejemal žrtve v svoje žrelo.

Nadaljevali smo pot v Furlanijo, kjer smo na pokopališču v Gonarsu obiskali spomenik žrtev tega taborišča. To taborišče je delovalo v letu 1942–1943 do razpada Italije.

Tako v Rižarni, kot v Gonarsu je mladina položila venec pred spomenik. Nadaljevali smo pot skozi Redipulja, kjer je znamenito italijansko vojaško pokopališče iz I. svetovne vojne.

Na povratku smo med drugim obiskali še Goriška Brda. V avtobusu je odmevala partizanska pesem. Mladi in starejši smo bili zares dobro razpoloženi in si takih skupnih izletov seveda samo še želimo.

MARIJA GEC

Jesen se je skorajda neopazno vtihotapila v naš vsakdanjik in tudi zima je že na pohodu. Nihče ne ve, kakšna bo letošnja. Huda, mila, kratka ali dolgotrajna? Ne vedo tudi vojaki in starešine planinske enote, ki nadaljuje in neguje izročila slavne Prešernove brigade, a se vseeno – tako kot doslej – tudi letos pripravljajo na najhujše, na ostro zimo. Zato jih je te dni zajela čudna in za nevedneža nerazumljiva delavnost. Branitelji naših gora se torej pripravljajo premagovati zimo.

Prenekateri fant se bo prav letos prvič v življenju srečal z zasneženimi gorami, kajti v stroju mladih vojakov so traktorist z vojvodinskih polj, ribič z Jadrana in gorjanec s Prokletij. Vsi so prišli v enoto z namenom, da bi se, kar se da dobro, izučili bojevnškega poklica in v primeru potrebe branili naše gorovje – Triglav in vrhove okrog njega. A gora ni puška ali brzo-strelka in z njenimi skrivnostmi se mlad človek ne more seznanjati v topli učilnici ali kabinetu.

Tako nekako so izzvele uvodne misli Slobodana Lončarja, izkušene planinca in starešine, ki je kot oficir naše armade, osvajal številne planinske vrhove ne samo po naši domovini, ampak tudi izven nje. Ta človek, nemirnih sinjih oči, se je večkrat pridruževal tej ali oni alpinistični karavani in pri tem nikoli ni pozabljal na svoje vzgojno poslanstvo, ki ga že leta opravlja v nedrjih naših gora. Njegovo delo ni lahko. Zato ne, ker so zime v slovenskem gorovju bele, ostre in tudi dolge.

– Zategadelj, – pravi Lončar, – vojaka najprej naučimo hoditi po zasneženih planinah, po globokem snegu in brezpotju.

In to je šele začetek težavne bojevnške poti. Kajti urjenje terja orientacijo v gorah, izvidovanje, maskiranje, uporabo orožja, premagovanje najrazličnejših ovir, prehrano in gradnjo zavetja na snegu in kamnu... Sicer pa so vojaki že prve dni vojakovanja prisluhnili zgodbi o Igmanskem maršu proletarcev in o tistih zlovesčih dvaintridesetih stopinjah pod ničlo, borci Čankarjevega bataljona pa so jih seznanili z nekimi hladnimi vojnimi januarskimi dnevi, ko so se spopadli z nekajkrat močnejšim sovražnikom in – zmagali.

– Zadnjih nekaj let, – se znova oglasi sobesednik Lončar, – nam je uspelo naše vzgojno delo poenostaviti in ga tudi precej olajšati. S pomočjo ljubljanske visoke šole za telesno vzgojo smo v naši enoti ustanovili tako imenovano osnovno šolo smučanja. Ta traja sedem do deset dni in je obvezna za vse naše vojake. In tako prenekateri mladenič, ki nikoli v življenju ni stal

Te dni med nasledniki Prešernovcev

Planina ni puška

Pot do vrha ni običajni izlet v gore. Vojak jo mora premagati v določenem času in z orožjem, na svoji poti pa nenehno skrbeti, da ga namišljeni sovražnik ne bi presenetil.

Ne samo v sodobni jedilnici, pač pa tudi ko so na oddaljenem bojnem položaju, v rovu ali zaklonišču dobijo planinci takle prigrizek.

Tudi tako so se planinci naučili bojevati. Ko jih pesti čas se s pomočjo helikopterja dokaj hitro prelevijo v udarno pest iz zraka in neprijetno presenetijo namišljenega sovražnika.

na smučeh, pridobi temeljna znanja o belem športu in se usposobi za napad iz premika, kot tudi za premagovanje vseh snežnih ovir, ki ga na njegovi poti čakajo...

In ker snega še ni, ali ga vsaj zaenkrat ni dovolj, pozabimo za trenutek na smučanje in zimo. In pogledimo, kaj danes počno mladi planinci. Neko njihovo manjšo enoto smo našli v gozdu. Dobro skriti in maskirani vojaki so čakali, v zasedi seveda, razbito kolono namišljenega sovražnika. Mlada in majhna enota je spominjala na velike in budne oči, ki so vneto čakale na obračun z nezaželenim gostom.

In tako v mrzlih gozdovih in na vetrovnih planinskih obronkih raste in dozoreva novi rod branilcev in čuvarjev naših gora. Njihova pot do bojevnškega poklica ni lahka. Naporna je in težavna, zato je v tej planinski enoti prav vse podrejeno potrebam pouka in urjenja. Tak je tudi vojakov vsakdanji prigrizek, kajti dobro je znano, da morala včasih gre tudi skozi želodec. Prav zaradi tega vojakov jedilnik ni prepuščen le kuharskem osebj. Zanj namreč skrbi »mali štab« enote: operativni in poučni organ, zdravnik, intendant in seveda tudi predstavnik vojakov. V tem štabu so tudi starešine, ki v enoti skrbijo za moralnopolitično vzgojo vojakov.

– Trudimo se, – je dejal vodja štaba, tovariš Mladenović, – da vojakov vsakdanji prigrizek prilagodimo naporom, ki jih narekuje zimsko urjenje. Torej je tudi vojakov obed sestavni del pouka.

In kaj, denimo, če zaškrliplje? Okusom in željam vseh »abonentov« namreč ni mogoče ugoditi? Sto ljudi – petdeset želja! O tem je spregovoril mlajši intendantski oficir Miloš Djuran.

– Na rednih sestankih v vojaških osnovnih enotah, se poleg analize pouka in urjenja redno pogovarjamo tudi o vojakovem standardu, o njegovi življenjski ravni, kamor sodi tudi prehrana. Na ta način si ustvarjamo, da tako rečem, barometer prehrane v enoti... A vendarle ne bom pretiraval, če rečem, da se naša enota, tako glede kalorij, kakor tudi glede kakovosti vojaške hrane, nahaja v samem vrhu evropske razpredelnice. Sicer pa moram priznati, da med našimi vojaki sem ter tja naletimo na kakšnega maminega »sinčka«, ki se ob kosilu ali večerji obira in mršči. Toda tudi to je prehodna bolezen.

Po besedah tovariša Djurana sem se spomnil na vojaške pakete ali pošiljke, na klobase, suho meso, šunko, slanino in bele pogače.

– Pošiljke še vedno prihajajo – je pritrdil sobesednik Djuran, – a vendar je njihova vsebina povsem drugačna. Starši, sorodniki ali prijatelji pošiljajo

danes vojaku le sladice, cigarete, čokolade in bombone... In vse to v hipu zmanjka, ker med planinci živi nenapisani zakon, ki se glasi, da je vsaka pošiljka ali »paket« last kolektiva... Sicer pa je teh paketov iz dneva v dan manj in jih nadomeščajo denarne pošiljke.

Takšni so torej vtisi o življenju in delu, kot tudi o vsakdanjiku mladih čuvarjev naših gora. A vendar ne gre prezreti, da je ta enota, na svojo bojevnško pot in svoje uspehe, zelo ponosna. Tudi vrhovni poveljnik naših oboroženih sil ob obisku te enote ni mogel skriti svojega zadovoljstva. Njegove besede, ki jih je napisal v spominsko knjigo, je vojaška roka vklešala v marmor – v ploščo, ki stoji na stavbi poveljstva enote. In ko človek pride v to enoto, mu Titove besede povedo, da se nahaja v vojaškem kolektivu, ki z izjemno pozornostjo neguje izročila osvobodilnega boja in ljudske revolucije zlasti pa bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti. Da, to je občutil in doživel tudi prvi vojak naše revolucije, tovariš Tito, in je enoto odlikoval. Mladi planinci so tovarišu Titu obljubili, da bodo še vnaprej krepili bojno pripravljenost svojih vrst in mu izročili zlato plaketo SNOB France Prešeren.

A ne samo to. Vojaki in starešine vedo veliko povedati tudi o svojem sodelovanju z ljudstvom, z delovnimi organizacijami in mladino. Pri tem ne gre le za formalno sodelovanje, temveč za opravljanje skupnih nalog. Spomnimo se cest, vodovoda, pomoči ob potresu, telefonskega omrežja... Povsod je sočloveku pomagala pridna roka vojaškega planinca. Zato nič čudnega, da se mladina iz mesta in okolice vse pogosteje zbira v vojašnici, ki je že postala športno in kulturno žarišče mladega rodu. Nobene delovne ali pohodne akcije si mladina ne more zamisliti brez vojakov, ki, kljub naporom urjenja in pouka, tudi za to najdejo čas. A vseeno ne bomo preštevali ure prostovoljnega dela, ki so jih mladi planinci podarili ljudstvu. Rajši bi poudarili, da je muzej nekdanjih in sedanjih Prešernovcev, ki je – čeprav se nahaja na dveh rišču vojašnice – vsak dan odprt in ga je v enem letu obiskalo nad trideset tisoč delovnih ljudi in mladine.

In tako se naša zgodba o najmlajši generaciji Prešernovcev bliža koncu. Mladi planinci se vneto pripravljajo za zimske bojevnške izpite. Ob slovesu so obljubili, da bodo tudi oni, tako kot nekoč njihovi predhodniki, če bo treba, na rokah nesli topove tudi na vrh Triglava.

Tekst in slike
Brane Jakovljevič

Jure Franičević-Pločar – revolucionar, borec in pisatelj

Teme iz revolucije so neizčrpne

Po opisu bi ga med množico težko prepoznali. Po nikakršnih zunanjih znakih ne izstopa. Preprost človek, bi dejali, človek iz naroda. In tak je tudi v pogovoru. Veliko je že napisal, dosti priznanj je že prejel, a iz njegovih besed in misli je kaj hitro razbrati, da je vendarle v prvi vrsti komunist, delovni človek sedanosti, ki trdno stoji sredi dogajanj v naši družbi. Ne mara ovinkarjenja in nepotrebnega besedičenja. Taka je tudi njegova literatura.

V takem vzdušju odraščanja je Franičević zgodaj občutil potrebo, da bi se izražal v pisani besedi. Tako je pod vplivom Dostojevskega napisal svoj prvi roman, ki je tudi izgubil v vojni vihri. Barba Jure pravi, da je bil roman pač začetniški in neroden, da pa je že v njem pisal o krivicah takratnega družbenega reda.

»Sicer pa bi lahko trdil, da ni z našega otoka odhajal v partizane nihče brez že zgrajenih idej o bodočem boljšem in pravičnejšem svetu. Temu je vsekakor pripomogla močna partijska organizacija, ki je razmišljanja mladine usmerila k novim obzorjem.«

Barba Jure je stopil v vojni metež sredi svojega domačega otoka leta 1941. Še tik pred vojno je bil na služenju vojaškega roka pa so ga kar v odsotnosti izvolili za sekretarja Skoja. Bil je eden od organizatorjev vstaje na Hvaru. Potlej ga je partizanska pot vodila skozi številne enote. Tako je bil med drugim v 1. Dalmatinski in v Biokovskem odredu. Opravljal je tudi funkcije partijskega sekretarja za srednjedalmatinske otoke... Boril se je v Bosni, največ pa na morju, na nenehnih voznjah med otoki. V črnih nočeh so se v malih lesenih barkah prebijali med sovražnimi torpedovkami...

Leta 1943 je objavil svojo prvo zbirko pesmi pod naslovom »Preko rova« , za katero meni, da je njena posebna vrednost čas nastanka in pa dejstvo, da je bila literatura tudi v tem času – ali pa v tem času še bolj – potrebna.

Jure Franičević meni, da je revolucija preneka-teremu borcu šele prvič odkrila pomembnost pisane besede. Poezija je

dobivala krila. Po skritih poteh, s skrivnostno naglico se je znašla sredi kolone. Pomenila je upanje in vero.

Jure Franičević-Pločar. Odkod Pločar, ga sprašujem.

To ime se ga je prijelo še v domači vasi, kjer je njihova hiša stala v delu vasi, ki so mu pravili »Ploča«. Tudi sosedom, ki so živeli na »Ploči«, so pravili »Pločari«. Njega pa se je pridevek prijel tudi v partizanih in tako je ostalo do danes.

Prva naloga je bila – graditi novo domovino

Kakor pred in med vojno se Pločar tudi po vojni nikoli ni izogibal odgovornih nalog, ki mu jih je nalagala partija in ki so mu jih zaupali tovariši. Zraven pa je neumorno pisal. To drugo je bilo delo, ki ga je opravljal zavo- ljo notranje nuje. V razgibanih delovnih dneh med sestanki, sejami in drugimi dolžnostmi časa za pisanje res ni bilo. Tako je vstajal ob treh zjutraj in pisal do odhoda od doma – ob sedmih. »Nikoli nisem zanemarjal poverjenih nalog. Pisanje je pri tem večkrat trpelo. Ne enemu ne drugemu pa se nisem mogel odreči.«

Pločar meni, da mora vsaka pisana beseda nositi v sebi idejo. Če v njej ni globoke misli humanizma, svobode, potem je beseda prazna in nepotrebna. Tako je veljalo za tiste najhujše čase in tako velja še danes. Seveda danes pod drugačnimi pogoji.

Jure Franičević prav ta čas končuje s pisanjem romana »Generalna proba«, ki zajema čas med leti 1948 in 1950 – torej tudi čas informbiroja in naše zgodovinske odločitve za lastno pot v socializem. Tako bo svojim sedmim romanom, ki zajemajo tematiko izpred druge svetovne vojne in obdobje NOB, dodal še tega s povojno tematiko.

Poleg proze je Pločar izdal nekaj pesniških zbirk z revolucionarno vsebino. Zlasti veliko uspeha je doživel njegov roman »Vir«. Za svoje delo je prejel celo vrsto nagrad, med katerimi tudi nagrado AVNOJA. Za slednje pa pravi, da se jih po malem boji, ker pisatelja silijo k neizprosni

preverjanju samega sebe in pretehtavanju že storjenega dela.

Ker je vse njegovo delo najožje povezano z revolucijo, NOB in graditvijo nove Jugoslavije je razumljivo, da o tej temi rad spregovori. »Revolucija ima toliko obrazov in je tako ustvarjalna, da je nikoli ni mogoče izčrpati. V revoluciji so postavljene na preizkušnjo vse človeške slabosti in vrline. Da bi jo lahko videli v vsej njeni veličini, niso potrebne olepšave in nepotrebni dodatki.« Zase pravi, da si v svojem pisanju prizadeva vse to upoštevati ter, da ga posebno zanima revolucija v človeku samem, bitke v posamezniku. O tem, koliko je bilo kje borcev, kje so se bili in kako, o tem bodo zapisali zgodovinarji. Tisto pa, kar je človeka pripeljalo na Sutjesko, kar ga je obdržalo in mu dajalo moči, da je vztrajal ter premagoval samega sebe – to je tisto, kar njega kot pisatelja zanima. Vse to so vrednote, ki človeka pripravljajo na bodočnost. So vrednote, ki ne izgubljajo svoje vrednosti s časom.

Seveda je bil čas, ko je bila literatura agitacija, ko je bilo potrebno in koristno tako pisati. Bilo je olepševanja in okraševanja, revolucija pa tega nič ne potrebuje.

Tako nam je pripovedoval hrvaški pisatelj in pesnik Jure Franičević-Pločar v mirnem kotičku med odmorom borčevskega kongresa v Budvi. Danes živi v Splitu in je še vedno vsestransko aktiven. Oči se mu zaiskrijo, ko pripoveduje o svojih treh vnukih Ranku, Zarku in Srđanu. Zelo dobri prijatelji so. Vedno jim mora pripovedovati zgodbe, včasih kar v verzih. Po njihovih reakcijah sodi, da bi bila katera izmed njih vredna, da jo zapiše... morda bo nekoč to tudi storil?

Pripovedoval nam je še o povojnem družbenopolitičnem delu, o tem, kako je bilo včasih težko, ker se je bilo treba sproti učiti, da bi zadane naloge rešili in tudi o tem, kako brezkompromisno je bilo treba reševati naloge, če si jih sprejel. Sicer pa je to že tema za nov zapis in morda novo srečanje s tem zanimivim delovnim človekom iz sončnega Hvara.

B. Ž. J.

Uredništvu časnika TV-15

Vsem tovarišicam in tovarišem, ki so omogočili, da so bila, tudi preko vašega časopisa, delo in družbenopolitična sporočila 8. kongresa Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije dostopna široki jugoslovanski javnosti, se, tudi v imenu vseh udeležencev kongresa, tovariško zahvaljujem.

Vaši poročevalci, komentatorji in fotoreporterji so resnično vložili maksimum naporov in pri tem pokazali izostren politični posluš za bistvene teme socialistične samoupravne družbe in naloge naše organizacije, izražene na kongresu.

Prepričan sem, da se bo plodno sodelovanje, ki je bilo zelo dobro med pripravami in na kongresu samem, na obojestransko zadovoljstvo nadaljevalo. Imamo enake interese, iste cilje in imamo iste naloge v boju za odločujočo vlogo delavskega razreda v naši družbi.

Verjamem, drage tovarišice in tovariši, da bodo vaši novinarji in delovni ljudje vaše organizacije združenega dela, še naprej, kot v tem primeru, kazali veliko zavest, politično odgovornost in vestnost pri opravljanju zahtevne naloge, ki jim jo je poverila družba.

Želim vam mnogo uspehov v nadaljnjem ustvarjalnem delu.

Kosta Nadj

V počastitev dneva republike

Sporočamo, da bo v počastitev dneva republike v nedeljo – 26. novembra letos ob 17. uri – koncert pihalnih orkestrov v trboveljskem delavskem domu. V koncertu z naslovom »Revolucija in glasba« bodo sodelovale godbe iz Raven na Koroškem, Jesenic, Trbovelj in Hrastnika. Temu kulturnemu dogodku je treba posvetiti pozornost, saj so vsi pihalni orkestri, ki bodo sodelovali, razen godbe iz Hrastnika, letos prejeli zlato odličje na svetovnem prvenstvu orkestrov v mestu Kerkrade na Nizozemskem.

Srečanje borcev 15. divizije

Borce in borke Cankarjeve, Gubčeve, 12. in 15. brigade, I. SAB ter prištabnih enot divizije, vabimo na prvo tovariško srečanje, ki bo 2. decembra 1978 ob 18. uri v ljubljanskem Domu JLA.

Odbor želi, da se tega srečanja udeležite v čim večjem številu in predlaga, da si borci iz oddaljenih krajev organizirajo skupinski prihod v Ljubljano.

Iščemo naslove

Zastopniki srednješolske levičarske mladine so imeli na Osredku (občina Krško) med 2. in 5. oktobrom 1939 konferenco, ki ji je prisostoval tudi France Popit. Ker bomo prihodnje leto, štirideseti obletnici tega dogodka posvetili v naši občini posebno pozornost, prosimo udeležence le-te, da pošljejo na občinski odbor ZZZB NOV svoje sedanje naslove. Po ohranjeni fotografiji gre za naslednje udeležence: Fran Šebjanič, Ljubo Marion, Dušan Bordon, Kostja Nachtigal, N. Argenšek (ali Arzenšek), Franc Jamnikar, Cveta Metlika, Zvonko Sagadin, Milan Kerin, Saša Jovanović, Milan Pogačnik, Radin Visenjak (tudi dr. Mihajlo Rostohar in Karel Destovnik).

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

Pošljite pripombe o Vodniku po partizanskih poteh

Ob izidu Vodnika po partizanskih poteh smo že zapisali, da bo uredniški odbor deloval še naprej in sprejemal pripombe o morebitnih netočnostih ali pomanjkljivostih dela. Še enkrat se z enako željo obračamo na naše bralce, naj pošljejo svoja mnenja o Vodniku po partizanskih poteh na uredništvo TV-15, ki jih bo posredovalo uredniškemu odboru, da jih bo lahko upošteval.

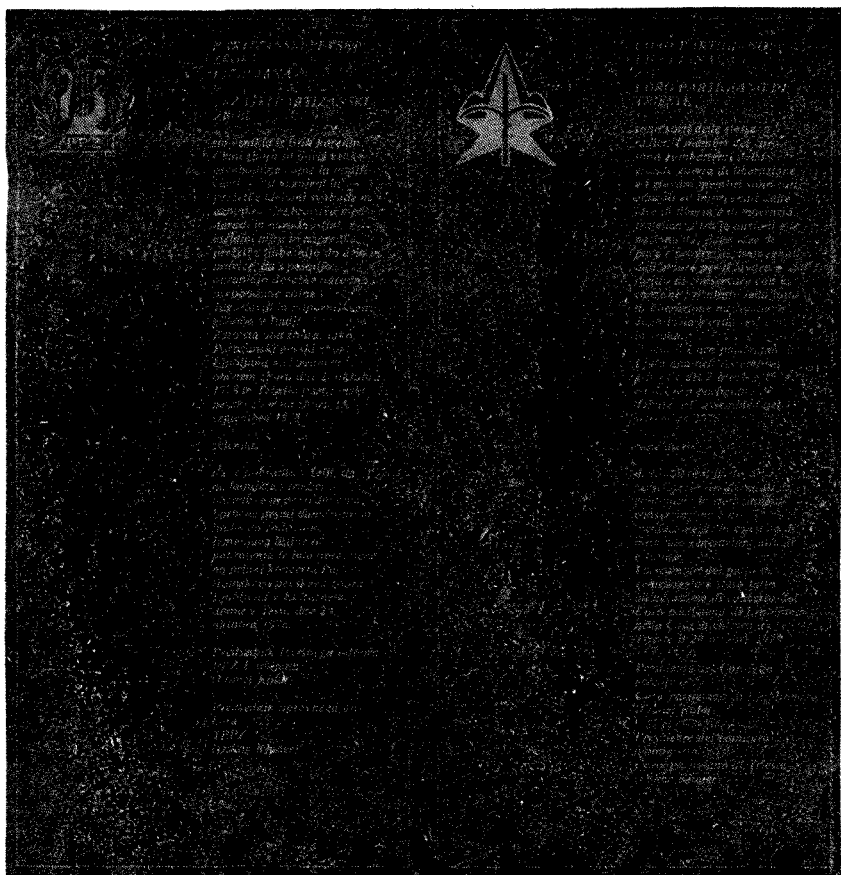
Razstava v počastitev 1. kongresa SPZZ

Sekcija za družbeno aktivnost žensk pri krajevni konferenci SZDL Nova Gorica je v počastitev 1. kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze pripravila razstavo v izložbenem oknu pasaže ob Modnem domu. Razdeljena je bila na tri obdobja z naslednjimi gesli: Žena v NOV – Revolucija nas je kalila, Žena v povojni izgradnji – Prevzemala smo naloge in bile v delu dosledne in Žena v združenem delu – Ohranjamo revolucionarne tradicije in jih prenašamo na mladi rod.

Mnogi mimoidoči so postali in si razstavo z zanimanjem ogledali.

Cvetka Mrak

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BEL

Listina o pobratenu med Partizanskim pevskim zborom iz Ljubljane in Tržaškim partizanskim pevskim zborom.

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽ

Mladi so prevzeli skrb za Miškovo klet

Znana Miškova klet v Lendavskih gorica je na novo prekrita. Za obnovo tega spominskega obeležja je poskrbela lendavska kulturna skupnost ter tamkajšnja mladina z delovno akcijo. Pred kratkim je bila v obnovljeni Miškovi kleti združena slovesnost ob 70-letnici rojstva pisatelja Miška Kranjca ter 40-letnici KP za Prekmurje. Ob tej priložnosti je kulturna skupnost Lendava predala občinski konferenci ZSMS Lendava v varstvo ta kulturnozgodovinski spomenik in mladi so obljubili, da ga bodo ohranili poznejšim rodovom.

Jože Žerdin

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

POD REFLEKTORJEM POD REFLEKTORJEM POD

Piše: Franček Bohanec

Črnogorska hajka

Sedimo ob Dojranskem jezeru: v njem, zelenem, se odblikava junijska sončna ploskev. Trije smo: makedonski kuštravi pesnik drečne, nizke postave (pravijo, da je za Koneskim najboljši sodobni makedonski pesnik), še mož bistrih oči in grendko-sladkega nasmeha (je črnogorski literarni zgodovinar ali Črnogorec, ki živi v Beogradu, kot so mi ga označili) in seve, še jaz (poslan kot slovenski zagovorec estetske vzgoje mladine). Poslušam umirjene vzgibe vode in črnogorsko melodično govorico: »O, kdaj bo prodrlo do vse jugoslovanske mladine, da imamo Mihaila Lalića!«

Poznal sem le Lalićevo Svatbo. Kasneje sem nekje ujel in si zapomnil o Laliću podcenjujočo sodbo (obrekovanje?): »Lalić? Poveljevalec prazne črnogorske hrabrosti! Še kaj več?«

Odločil sem se, da preberem po splošni sodbi njegovo najboljšo delo-roman Hajka (jutri bom še prebral njegovo Lelejsko goro in Vojno srečo). Po nekaj straneh branja mi je bilo jasno, da imam pred seboj izvirnega pisatelja velikega formata. Od začetne Svatbe do zadnjih del je prehodil veliko pisateljsko pot. Hajka je pri nas izšla v zbirki Beseda sodobnih jugoslovanskih pisateljev (1975).

Čez šeststo strani obsegajoč roman ima nenavadno obsežno ekspozicijo (200 strani). Osnovno pisateljevo sporočilo (»Človek je znamenje, da je hajka blizu«) pa je razgrnjeno šele pred zadnjo tretjino besedila (na približno 400 strani). Za akcijski roman, za roman skupin in posameznih oseb, kot je Hajka, mora takšna neuravnovešena gradnja romana, ki bolj ustvarja atmosfero kot fabulo, ker je ponovno otežitev za bralca, imeti močne in žive nosilce vsebine, da s svojo elementarno silo zadržijo bralca v napetem pričakovanju razpleta. Laliću je to vseskozi uspelo: pripoveduje o zimskem pohodu domačih izdajalskih vojnih skupin ob podpori italijanskih proti dvema skupinama partizanov, skritih v gorski zemljankah, s takšno močjo, da izstopajo osebe v hajko zapletenih ljudi kot enkratne podobe. Vse so v svojem največjem življenjskem vzponu pred propadom smrti, pred silami, ki jih goni zlo. Ljudje v tej ali oni skupini (partizanski, miličniški, četniški, muslimanski, italijanski) imajo svoje karakteristike: družbene, psihološke, kulturne, nacionalne itd..., ostajajo pa – ljudje: veliki in bedni, s svetlobo in temo, z dobrim in zlom v sebi, predvsem pa sami s svojo resničnostjo trenutka in slutnjami za nazaj in naprej, z zunanjimi velikimi gibi in še močnejšimi notranjimi vzgibi, razpeti med resničnostjo (kadar jim je starost omogočila, da so se izoblikovali) in sanjskimi vizijami (kadar umirajo mladi), v boju za lastno potrditev v predsmrtnih agonijah... Vendar vedno – ljudje. Hajkanje (skromno zunanje dogajanje) se od strani do strani vedno bolj spreminja v samohajkanje (v dinamiko graditve in rušenja človekove notranjosti). Očarljivo!

Iz skupine črnogorskih, hajkanih, komunistov, ki bolj živijo kot preganjene zveri v svojih domišljijah kot v nemili stvarnosti, izstopa Ivan Vidrić. Spoznava, da se v tej hajki, ki je sinonim za krogotok življenja, ne more iztrgati, in se tudi noče, ker mora živeti doma, iz kazni zle sile, to je iz sklopa mrke zgodovinske usode črnogorske neuspešne preteklosti (dvakrat so se poskušali dvigniti iz zaostalosti in so dvakrat propadli, sedaj poskušajo tretjič). Komunisti – seme najboljšega v ljudstvu! Iz protikomunističnih vrst se dviga podoba Filipa Bekića, ki je zavestno možato in volčeje orodje sile, ki od časa do časa nahrani mrčes, ptice, gozdove, travo, zemljo s človeškim mesom. Med njima je na desetine individualiziranih ljudi raznih etičnih razsežnosti – od razčlovečenega četniškega klavca Šoga Grofa do noseče Nede, ki trdno veruje v medčloveško zlitje v nesebični sli išče sredi zimske ujme svojega partizana. Nikakršne omlednosti, potrditev ali le beg iz obstoječega! Sredi gomazežih figur, nosilcev črnogorske zgodovinske situacije, nevsiljivo pronica v trazen spomin navidezno nepomemben stari Paško Popović, ki je prepričan, da vsako dejanje – dobro in zlo – »počrni od dima in smodnika«, pri tem pa ostaja ta pesimist stoik, veliki mali samohodec, ki je med izdajalskimi miličniki prerasel okolje. Pač ena najbolj čudovitih upodobitev vojne meteža.

Iz vsega je razvidno, da je Mihajlo Lalić vojno in »revolucijo razbremenil banalne idealizacije in žurnalističnega panegirika« (R. Ivanović) in da je »podoba revolucije v Lalićevih romanih točna zaradi realističnega odnosa in metode, s katero je transponirana resničnost«. Laliću je v tem romanu uspelo, da je uresničil svoj umetniški credo naprednega marksističnega pisatelja s svojim stilom, ki ga je sam takole opredelil (Svijetlost, Priština 1971):

»Sodobni realizem, ki mu pripadam, je prerasel omejenost socialističnega realizma in modernizma in se zadržal na sodobnih pojmovanjih sveta in človeka v njem. Kot je masa samo ena izmed oblik materije, kot je mehanično gibanje samo ena izmed mnogih oblik gibanja materije, tako je vidna stvarnost samo del realnosti, v kateri živimo, tako da so razum in racionalno prepričanje del gibalnih sil človeka in ljudstva.« In Lalić nadalje razvija to misel: zato so še mnoge nevidne in neznane poti, kot sta domišljija in podzvest, ki vžigajo želje in strasti, vodijo do spopadov v osebnosti in med osebnostmi, ki kdajkda razbijejo to, kar je bilo monolitno, ki kdajkda združijo tisto, kar je bilo navidezno za vedno ločeno, pri tem pa »oblikujejo neskončno pisano množico človeških značajev in ponašanj, neskončno odtenkov med junaštvom in izdajstvom« in kar je za Lalića še pomembnejše: iz resničnega sveta izvirajo tudi fantastične, sanjske, halucinajske in druge resnice. Lalićev realizem pozna ob racionalni resničnosti še enako močne, a vendar skrite gibe človeške psihe, poti fantastike, sna, blodenj, metamorfoz, simbolov.

Ko sem prebral zadnjo stran Hajke, sem pozabil na zelenkasto in nemirno platno Dojranskega jezera. Videl sem ostre zareze črnogorske krajine ob Limu, med njimi pa prave ljudi, nič hotenih literarnih herojev, so se v hajki spogledali sami s seboj. Nobena hajka jih ne more več pohajkati s tega grobea, a resničnega izseka zgodovinskega mimohoda tragičnih človeških usod.

»O, kdaj bo prodrlo do vse jugoslovanske mladine, da imamo Mihaila Lalića!«

POD REFLEKTORJEM POD REFLEKTORJEM POD

Revolucionarna pot kočevskih rudarjev

Zadnjega februarja letos so po stodvainpetdesetih letih zaprli kočevski premogovnik. Tiho in brez vsake svečanosti so se tega dne stari kočevski rudarji poslavliali od svojega rudnika. Le kdo bi znal opisati grenkobo ob takem slovesu?

Rudnik je zaprt in z njim se je zaprla tudi knjiga bogate in enkratne zgodovine revolucionarnega gibanja kočevskih rudarjev in njihovih družin. Čeravno je ta zgodovina bogata in svojstvena, je v tej »knjigi« ostalo preveč nepopisanih listov, preveč nedorečenega in neraziskanega. Skoraj ničesar ni zapisanega v tej zgodovini o rudarskih kolonijah – bornih stanovanjih, kjer je bil nekoč svet zavednih Slovencev, na katere so nekateri gledali s studom in sovraštvom. Toda tudi tukaj so živeli in umirali ljudje, taki, prav taki kot drugod, če ne še boljši po duši in srcu. In prav tu je bila trdnjava slovenskega in razrednega proletariata v tem predelu slovenske zemlje. Prav na Kočevskem se je slovenski človek boril v izredno težkih razmerah, v razburkanih političnih časih za svoj nacionalni in socialni obstoj. Kočevska je bila že od nekdanje Sibirije, kamor so vsi vladajoči režimi po kazni premeščali

ško govorečimi proletarci strpnost in nacionalna pripadnost ni delala preglavic v skupnem boju proti izkoriščanju. Sicer je kočevski proletariat dolgo hodil svojo samorastniško pot in ni občutil trenja in oportunitizma v vrhovih raznih porajajočih se delavskih organizacijah.

Vihra prve svetovne vojne tudi Kočevski ni prizanesla. Že tako zaostrjeni odnosi med gospo-

sčasoma tudi črvivega zelja ni bilo dovolj. Od lakote so rudarji večkrat sredi dela padli po tleh. Proizvodnja premoga je naglo padala. V letu 1914 je bilo nakopanega 101.120 ton, v letu 1917 pa komaj 68.120 ton premoga.

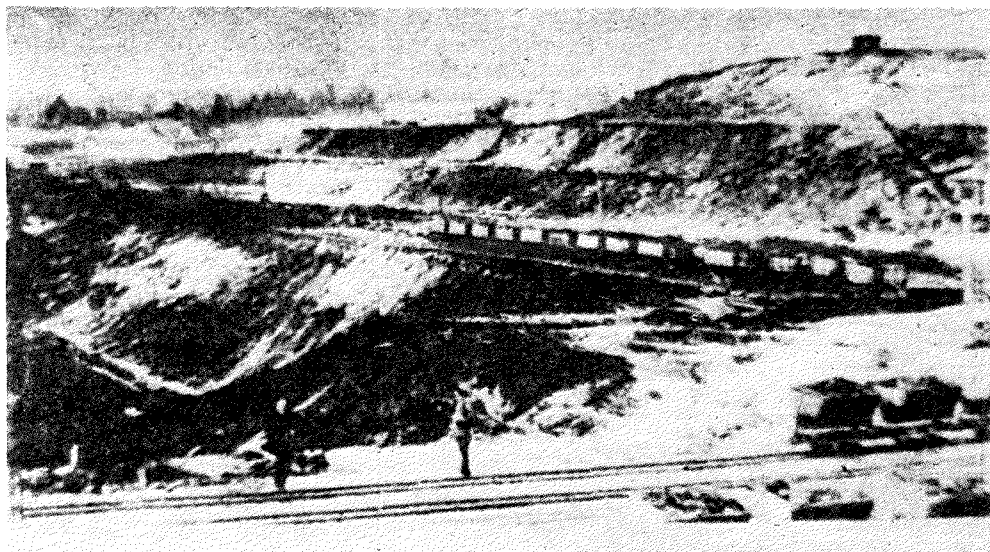
Nič čudnega, če so se slovenski rudarji naravnost otročje razveselili konca vojne in celih 14 dni pozdravljali zedinjenje Jugoslovanov. Premješeni rudarji iz Leob-

darjev) in slovensko zastavo ter prepevajoč slovenske pesmi krenila po nemškem Kočevju.

Takoj po vojni se je nacionalno vprašanje obrnilo v škodo nemško govorečih. Takratna vlada je nekaj let po vojni krivično odvzela vsem kočevskim Nemcem volilno pravico. Kako močna je bila KP takoj po vojni, pa nam dokazujejo rezultati volitev iz leta 1920 v mestu Kočevju, ko je od 371

ostali so še vedno enotni. V Kočevju so ukinili rudarsko bolnišnico »Bratovske skladnice« in v vse njene prostore namestili žandarmerijo. Kasneje so postavili še žandarmerijsko izpostavo na Rudniku v Novi koloniji, ki pa so jo kasneje premestili v Pazniško kolonijo. Delniška družba TPD in policijske oblasti so se vedno bolj tesneje povezovale. Z okrepitvijo žandarmerije v Kočevju in s po-

ne in nedelavne. Največji vzrok tega stanja v organizacijah je bilo vsekakor množično odpuščanje rudarjev z dela, vodilne komuniste in voditelje stavk so zaprli ali celo izgnali iz Kočevske, precej naprednih delavcev pa je bilo pod stalno žandarmerijsko kontrolo. Do tega obdobja so slovensko in nemško govoreči delavci nekako strpno reševali vsa medsebojna nacionalna vprašanja, po njem pa so kočevski Nemci začeli iskati svojo pot v nacionalsocializmu in s tem ločevali nemško govoreče delavce od Slovencev. Če so bile do tega obdobja barve raznih organizacij in društev obledele in meglene, so po tem obdobju začele dobivati vso svojo jasnost politične usmerjenosti. Pokazala se je žalostna podoba, ko se je peščica Slovencev kar cepila po raznih barvah politične pripadnosti. Poleg manjših in nepomembnih so bili trije glavni politični tokovi. Najmočnejša je bila KP s socialdemokratsko

Rudnik v Kočevju

Delavci iz Kočevja v sprevodu

ljudi, in to od najnižjih uradnikov do najvišjih predstojnikov, od učiteljev pa do duhovnikov. Sicer pa so bili Slovenci že od nekdanje zaposleni samo na težaških delih po okoliških gozdovih, žagah, glažuti in drugje. Čeprav so bili razdrobljeni, so se vedno enotno upirali izkoriščanju in dosegali v teh bojih pomembne uspehe.

Ko so bratje Ranzinger leta 1826 odprli rudnik rjavega premoga, so v njem opravljali najtežja dela največ Slovenci. S tem pa je bil tudi postavljen močan revolucionarni steber slovenskega proletariata na Kočevskem. Leta 1885 je vsa rudarska posest prešla v last Trboveljske premogokopne družbe (TPD), katere lastniki so bili delničarji: Francozi, Nemci in drugi tuji kapitalisti. S tem pa so rudarji prišli pod večji pritisk potujčenja in izkoriščanja. Ker so bili Slovenci nekako na nemškem jezikovnem toku in s tem sprva tudi brez prave povezave z ostalim svetom, so se samorastniško borili za svoj obstoj, kakor so vedeli in znali. V začetku je bila med slovensko in nem-

darsko šibkimi Slovenci in kočevskimi Nemci, so v letih groze in pomanjkanja dosegli višek. Avstroogrška uprava je preganjala iz Kočevja vse tiste Slovence, ki so bili preveč razredno zavedni in zvesti slovenski besedi. Ko je izbruhnila prva svetovna vojna, je prevzela vodstvo rudniškega obrata vojaška uprava in s tem so tudi rudarji prišli pod vojaško disciplino. Najzavednejše rudarje, če niso bili vpoklicani v vojsko, so premeščali v druge rudnike; največ so jih poslali v Leoben. Da bi zamašila vrzel, ki je nastala v rudniku z odhodom slovenskih rudarjev, je avstrijska vojaška uprava poslala v kočevski rudnik ruske in italijanske ujetnike. Ker je avstrijska soldateska besno sovražila Slovence, je še zlasti zapostavljala tudi ruske ujetnike, da so živeli in delali v neznosnih razmerah. Od enolične slabe hrane so zboleli in med njimi je začel razsajati skorbut. Nič bolje se ni godilo tudi slovenskim rudarjem in njihovim družinam. Sami so dobivali hrano iz rudniške kuhinje, dan za dnem črvido zelje in četrt kilograma kruha. Toda

na in drugih rudnikov so se začeli vračati. Mnogi so se vrnili iz ruskega ujetništva, od koder so prinesli duh oktobrske revolucije. Vedno več je pribežalo na Kočevsko tudi primorskih Slovencev, ki so ostali onkraj krivične meje. Naenkrat je bilo prijavljenih okoli 900 kvalificiranih slovenskih rudarjev. V letu 1922, v času največje konjunktore je bilo v kočevskem rudniku že preko tisoč rudarjev. Tako je bil takoj po vojni na Kočevskem zbran močan revolucionarni proletariat z idejami komunizma, socialdemokracije in krščanskih socialistov. Pa tudi nemško govoreči proletarci so se pridružili in so bili kasneje nekateri celo v vodstvu KP. Bučno so proslavljali prvomajski praznik. Prvi praznik zedinjenja Jugoslavije so rudarji v Kočevju proslavili nad vse slavnostno. Na poziv nekaterih znanih rudarskih voditeljev so se zbrali vsi zavedni slovenski rudarji na travniku pred dnevnim kopom. Po govoru delavskega zaupnika-rudarja Zupanciča je disciplinirana množica na čelu s praporom sv. Barbare (zaščitnice ru-

volivcev volilo za komunistično stranko kar 205 volivcev, za vseh ostalih pet strank pa komaj 166 volivcev. Toda neznosne razmere rudarjev se tudi v novi državi pod novo vladavino niso izboljšale. Zaradi tega so bili v letih 1919–1920 stalni nemiri, protestna zborovanja in štrajki za izboljšanje življenjskih pogojev in začel se je vsesplošni odpor proti priganjstvu in izkoriščanju. V tem obdobju je bilo delavstvo na vsem Kočevskem tako enotno, da je bila že prava diktatura proletariata. V takem stanju je kočevsko okrajno glavarstvo v velikem strahu venomer prosilo deželno upravo za pojačanje žandarmerije in za vojaško pomoč. Z izdajo Obznane in kasneje sprejetega Zakona o zaščiti države, ko je bila s tem KPJ postavljena izven zakona, je protiljudska oblast silovito in neusmiljeno udarila po kočevskih rudarjih, da bi uničila to komunistično trdnjavo. Prav v teh težkih dneh je v vrhovih sindikalne organizacije rudarjev Jugoslavije prihajalo do nesporazumov in trenj. Toda to ni motilo kočevskih rudarjev in

močjo vojaštva iz Ribnice jim je uspelo nekako zadušiti odpor rudarjev. Po tej stavki in demonstracijah je tedanja protiljudska oblast začela obračunavati z rudarji. Veliko rudarjev je bilo aretiranih in odpeljanih v zapore, še več pa jih je bilo odpuščenih z dela in nekatere so celo prisilno odselili iz Kočevja. Aretacije, odpustitve z dela in prisilni odgoni iz Kočevja so se nadaljevali še več let.

Ko so se kočevski rudarji tesneje povezali z zunanjim svetom, je prišel na njihovo veliko zborovanje in na njem govoril celo Djuro Djaković. Leta 1923 so kočevski rudarji zopet solidarnostno z ostalimi rudarji slovenskih premogovnikov stopili v stavko. Ta stavka, ki je trajala tri tedne, je bila srdita, vendar pa zaradi stavkokazov ni uspela. Leto 1923 je bilo nakakšno gospodarska in politična prelomnica. Proizvodnja je bila vsako leto manjša, razen v letu 1929, ko je bila zaradi hude zime izredno visoka. Po neuspeli stavki je vpliv organizacij med delavstvom zelo upadel. Delavske organizacije so bile skoraj popolnoma pasiv-

stranko, ki sta se vedno medsebojno prepletali. Njihova trdnjava je bil prav Rudnik, vključeni pa so bili predvsem rudarji, tekstilni delavci in delavci žagarskih obratov. Druga stranka so bili krščanski socialisti, v kateri so bili vključeni poleg duhovščine in inteligence le maloštevilni delavci. Ti klerikalci so bili največji nasprotniki KP in socialdemokratov. Tretja stranka so bili kot narodnjaško usmerjeni in največ vključeni v »Sokolu«. Ti so častili monarhijo in malikovali kralja Aleksandra in kasneje prestolonaslednika Petra. To so bili ljudje v državnih službah. Med njimi ni bilo včlanjenega nobenega rudarja. Kako so ti ljudje častili monarhijo, so pokazali, ko so v tako velikem številu drveli k odkritju doprsnega kipa kralju Aleksandru v Ribnico. Klerikalci so ustanovili telovadno društvo »Orel« in pozneje »Slovenski fantje« ter »Katoliško prosvetno društvo«. Člani KP in napredno usmerjeni rudarji so leta 1926 ustanovili »Delavsko kulturno društvo Svoboda«. Prav Svoboda in kasneje Vzajemnost

sta odigrali neprecenljivo vlogo na Kočevskem. Kmalu po ustanovitvi se je vključil v društvo študent Jože Šeško, in z njegovim delom je društvo močno zaživelo, posebno zato, ker je pritegnil k sodelovanju tudi druge dijake in dijakinje kočevske gimnazije. Med njimi je bil tudi Dušan Bravničar, prvi sekretar SKOJ na Kočevskem in pozneje v partijskem komiteju desna roka Jožetu Šešku. Jože Šeško je bil pred vojno več kot deset let sekretar okrožnega komiteja KPJ za Kočevsko in prvi organizator NOB na tem področju. Maja 1942 je bil izdan, strašansko mučen in ustreljen v Gramozni jami. Proglasen je bil za narodnega heroja. Sicer pa so rudarji imeli Šeška za svojega, rudarskega človeka. Svoboda se je naglo razmahnila in ustanovila tamburaški zbor, dramski odsek in recitatorski zbor. Imela je tudi svojo knjižnico.

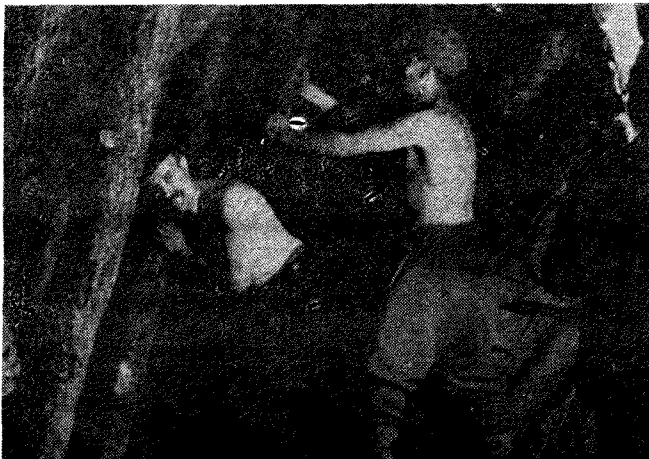
Leto 1930 je bilo zelo pomembno za Kočevsko. Avgusta so kočevski Nemci bučno proslavljali 600-letnico njihovega prihoda na Kočevsko. Po tej proslavi so vedno hitreje stopali v nemški nacizem. Nekaj let za tem so si v Stari cerkvi pri Kočevju zgradili svoj dom Kulturbunda. Ko so to otvoritev proslavljali s povorko po Stari cerkvi, so jih sredi vasi napadli in pretepli orjunaši iz sosednje Ribnice. Ta napad ribniških orjunašev na povorko v Stari cerkvi je rudarje nekoliko iznenadil in zaskrbel, da se ne bi tudi pri njih ponovila krvava tragedija iz Trbovelj leta 1924.

V kočevskem rudniku je število zaposlenih rudarjev nenehno padalo. V letu 1934 jih je bilo zaposlenih le še okoli 70. Prav v tem letu pa je TPD nameravala ustaviti proizvodnjo in rudnik zapreti. Toda rudarji so se uprli temu spekulacijskemu sklepu TPD in z njimi so solidarnostno potegnili tudi vsi tekstilni in žagarski delavci v Kočevju. Velika množica delavstva se je zbrala pred okrajnim glavarstvom v Kočevju in protestirala proti sklepu ter zahtevala pravico do dela in kruha za rudarje. Pod vodstvom Partije, ki jo je vodil profesor Jože Šeško, so rudarji popolnoma uspeli.

Po zletu Svobod v Celju, katerega se je udeležilo tudi veliko rudarjev, je bilo delovanje Svobode prepovedano in ves inventar zaplenjen. Toda kaj je bilo zaplenjeno? Nekaj nepomembne literature. Ves inventar dramske sekcije je bil formalno prepisan v lastništvo na rudarski sindikat. V knjižnici so bile vse knjige označene, da so last nekaterih članov in tako so dva velika zaboja odnesli prazna nazaj na okrajno glavarstvo. Ko je bilo ustanovljeno delavsko kulturno društvo pod novim imenom Vzajemnost, ki je imelo iste cilje kot prejšnja Svoboda,

je v njegovo last prišlo vse premoženje Svobode in Vzajemnost je nemoteno nadaljevala s svojim delom. Tudi zleta Vzajemnosti v Kamniku se je udeležilo veliko rudarjev. Na Rudniku na Trdnjavi so si člani z velikim zanosom uredili iz samskega doma svojo prijetno dvorano. Prav v tej dvorani se je potem še bolj razmahnila kulturna in politična dejavnost. Delavsko kulturno društvo Svoboda in kasneje Vzajemnost je bilo prava politična šola, iz katere je bilo veliko število sprejetih v članstvo KP in SKOJ.

V letih, ko je fašizem osvajal v Evropi državo za državo, je med Slovenci zaostreno strankarstvo začelo popuščati in začeli so se medsebojno zblíževati in povezovati. Leta 1940 se je še posebno povečala konspiracija partijske dejavnosti, čeprav se je prav tisto leto neverjetno naglo širila. Medtem ko so se nemškutarji v Kulturbundu in Hitlerjugend pojavili že javno v vojaških formacijah, proti katerim tedanje oblasti niso ukrepale, so delo na-

prednih ljudi stalno zasledovale in preganjale. Ko so se leta 1941 zgrnili težki oblaki okupacije nad jugoslovanske narode, so bili Slovenci na Kočevskem zopet zelo enotni in dobro pripravljeni. Na rudniku je bilo organiziranih že nad sto članov Partije in SKOJ. V delavsko kulturnem društvu Vzajemnost je Aleksander Dombi kot tajnik društva in obenem knjižničar še z nekaterimi tovariši poskrbel, da so vse arhive skrili ali uničili in s tem zbrisali sled za člani in njihovim delom. Iz knjižnice so pobrali vse najpomembnejše knjige, pustili pa le nekaj nepomembne literature in nekaj različnega papirja.

Takoj po prihodu okupatorja v Kočevje je na Rudniku prišlo do organiziranih sabotažnih akcij, ki so dobivale vedno širši obseg. Te akcije so vnašale zmedo in zastoje v proizvodnjo. Pokvarjenosti so bili stroji in transformatorji na separaciji, rampi, zavornici na obratu Josefa in zavornici dnevnega kopa. Ležaje lokomotiv so uničevali tako, da so vanje vsipali opilke in pesek. Tudi ležaji v elektrarni pri Križnih glavah so se večkrat svetili in le stalni budnost strojnikov ter mazanje, ki so se bali posledic,

je bilo pripisati, da je elektrarna obratovala. Sabotaža v elektrarni je bila izvedena v kotlovnici na ta način, da so v parovodne cevi spustili koščke pločevine, ki jih je potem para odnesla naravnost v cilindar gonilnega stroja, ali pa so se koščki pločevine zataknil v regulatorju, da je stroj pognalo v strašno hitrost. Tudi v jami in na dnevnem kopu so bile stalne motnje. Tanke vrvi pri izvozi so bile pogosto nasekane in so se trgale, pri debelejših vrveh pa so bili odvit vijaki na sponkah in vozički so drveli nazaj, od koder so prišli in se razbijali. Enako se je dogajalo tudi na Dukičevem obratu. V elektrodelavnici je bilo pravo središče vse te dejavnosti, ki so jo vodili člani Partije Polde Knapič, Drago Gorjan, Jenko in drugi znani komunisti. Od tod je prihajala in se širila ilegalna literatura in vzdrževale zveze na vse strani. Polde Knapič je neustrašno in javno pobiral prispevke pri plačah rudarjev za rdečo pomoč. Na rudniku je bilo več električnih strelnih strojev, od katerih je do kon-

ca leta 1941 ostal samo eden, vsi drugi so bili že v rokah diverzantov. Kopački so naročali vedno več razstreliva, kot so ga potrebovali in ga oddajali dalje za akcije, čeprav so to razstrelivo morali plačati sami. Poleti 1941 je Rajko Jenko izvedel veliko popisno akcijo po Rudniku in je bilo zaradi tega nekaj ljudi iz delavnic zaprtih, a izdal ni nihče. Že v letu 1941 je odšlo v partizane lepo število rudarjev. Tega leta pa jih je bilo tudi že precej zaprtih in odpeljanih v internacijo. Spomladi 1942 so rudarji začeli množično odhajati v partizane. Prav tako se je tudi dogajalo na Dukičevem obratu. Velika večina rudarjev je odšla v partizane ali so bili zaprti in odpeljani v taborišča. Veliko jih je umrlo po vojni za posledicami vojne. Ogromen krvni davček so prispevali v NOB kočevski rudarji. Od predvojnih članov Partije in članov SKOJ nas je ostalo zelo malo. Ti skromni zapiski so le bežen pregled skozi veliko zgodovino revolucionarne poti, katero so morali prehoditi kočevski rudarji. V tako kratkem zapisu pa je nemogoče zajeti imena vseh revolucionarjev, ki so bili še kako pomembni v tej zgodovini.

Ignac Jereb

Slovenski radio je doživljal vse tisto, kar je doživljal naš narod na poti do svoje osvoboditve

Pred pol stoletja se je iz radijskih aparatov na Slovenskem oglasila kuka-vica. Slovenski ljudje smo jo sprejeli in pozdravili. Za nas ni bila neizprosni števec smrti kot o tem glasu, če ga prvič slišiš, govori ljudsko izročilo, ampak znamenje pomladi...

Seveda pa je na svoji življenjski poti naš prvi slavljenec, slovenski radio doživljal mnoge usodne preizkušnje in moral mimo mnogoterih nevarnih čeri. Doživljal je vse tisto, kar je doživljal naš narod na poti svoje osvoboditve...

Nato je izbruhnila vojna in radio, ki je veljal že po vseh deželah za eno najmočnejših političnih in kulturnih sredstev v stikih z množicami, je bil prvi objekt sovražnega napada. Nemci so peti dan vojne bombardirali oddajnik v Domžalah, radijske prostore v Ljubljani pa so zasedli Italijani in radio spre-menili v del rimske fašistične propagande. Nemci so nato zgradili oddajnik na Tezmem pri Mariboru in ta oddajnik je bil vir ponemčevanja in strahovanja. Zgradili pa so tudi oddajnik na Primskem pri Kranju in od tam nameravali usmerjati svojo zlo propagando po vsej južni Evropi.

Kot pomemben del velike bitke proti smrti, se pravi za obstoj slovenskega naroda, je morala Osvobodilna fronta začeti tudi z radijsko vojno. To vojno je napovedal Tone Tomšič z besedami: »Sovražnik se poslužuje najmodernejših sredstev proti narodu. Partija se mora smelo in širokopotezno posluževati moderne tehnike, da bo kos vodilni vlogi v današnji osvobodilni borbi slovenskega naroda.«

Danes je predvečer tistega dne, ko se je leta 1941 prvič oglasil Kričac, legendarna radijska postaja, ki je bila plod neumornega dela in junaštva radijskega sektorja centralne tehnike pri CK KPS. Ta Kričac, ki se je oglašal s 23 različnih mest vedno znova in znova in od 17. novembra 1941 do aprila 1942 v petdesetih oddajah po četrte ure in s celournim kulturnim programom v počastitev Prešernovega praznika, je bil prvovrstno propagandno orožje v rokah Osvobodilne fronte. Poročal je o partizanskih bitkah, o hudodelskem požigu Rašice, strahotnem divjanju okupatorja na Štajerskem, krepil moralo ljudstva, pobijal panične novice, vlival ljudem pogum in vero v zmago in sicer v tistem groznem času, ko so Nemci stali pred Moskvo...

Petega aprila 1942 je moral Kričac utihniti. Ne zaradi tega, ker bi ga zavojevalci, čeprav so ga iskali z najmodernejšimi sredstvi in tisoči patrulj, odkrili, pač pa zato, ker ni imel več komu govoriti, kajti Italijani so ljubljanskemu prebivalstvu pobrali vse radijske sprejemnike...

Organizatorji in radijski tehniki so se preko žice okupirane Ljubljane preselili na osvobodeno ozemlje, kjer so v delavnicah 99 d in drugod s pravo partizansko požrtvovalnostjo poskrbeli za radijske zveze med posameznimi partizanskimi enotami, predvsem pa med vodstvom slovenskega osvobodilnega gibanja in Vrhovnim štabom NOV in PO Jugoslavije. Začelo se je tudi novo poglavje v zgodovini slovenskega radia.

Seveda bi za radio Osvobodilna fronta, za ROF, do neke mere lahko ponovili vse, kar smo že rekli za Kričaca. No, mali Kričac, ta nedonošenček v inkubatorju naše revolucije, ki je pozival na boj in vlival samozavest, je imel preslaboten glas, da bi segel daleč čez meje glavnega mesta. ROF pa je bil že prava radijska postaja s svojimi studii v Črnomlju, v glavnem mestu naše revolucije. Poslušali so ga ilegalci na svojih ilegalnih radijskih sprejemnikih v Ljubljani, poslušale so ga lahko partizanske enote po najrazličnejših delih slovenskega ozemlja in celo prekomorske brigade. ROF ni bil več skrivajoči se ilegalce, pač pa uradni glasnik naše slovenske družbe, nove ljudske oblasti in prve resnično ljudske vojske v zgodovini slovenskega naroda...

Hkrati pa radio OF na osvobojenem ozemlju predstavljal tudi veliko kulturno dejanje naše revolucije, ki je bila tudi sama po sebi eno največjih kulturnih dejanj slovenskega ljudstva. ROF je bil namreč edinstveno kulturno žarišče, saj je posredoval vso tedanjo partizansko kulturno tvornost: zborovsko petje, skladbe partizanskih skladateljev, solistične koncerte partizanskih pevcev – umetnikov, pianistov, violinistov in mojstrov najrazličnejših drugih glasbil. Posredoval je partizansko literarno tvornost pesnikov in pisateljev, predvsem pa je bil medij gledališkega ustvarjanja SNG na osvobojenem ozemlju in različnih frontnih gledališč.

★

Svojo zanimivo, nevarno in junaško partizansko kroniko je ROF končal z oddajami ob prihodu partizanske vojske v Ljubljano. Njegov zadnji prenos je bil ob prihodu maršala Tita v Ljubljano. Takrat se je nad mestom rezbesnela nevihta, tresčilo je v ljubljanski radijski oddajnik. Partizansko spretni ROF je bil edini, ki je lahko prenašal zgodovinski govor Tita z balkona ljubljanske Univerze...

Odlomki iz govora tovariša Mitje Ribičiča na osrednji proslavi jubilejev slovenske RTV, v četrtek 16. novembra 1978.

Prva nedelja v prihodnjem 1979. letu bo sedmega januarja in takrat se bodo zbrali pri teti Rezki v Gunceljah svojci in prijatelji, da bi skupno praznovali Rezkinih 85 let, ki jih bo izpolnila naslednji dan.

Težko bo tisti dan, ob tako pomembnem praznovanju skromnega človeka, kot je Strletova mama, zaželeli karkoli, kajti tista krpica zemlje, ki je bila njena skoraj petdeset let, ji je pomenila največ, več kot zdravje. In zdaj je Strletova mama kar naenkrat brez tiste krpice zemlje in barake na njej.

Srečna jesen življenja se je čez noč spremenila v trpljenje, v neznosno trpljenje. Da, si je mar Strletova mama, partizanska mama iz Guncelj pri Ljubljani to zaslužila?!

Iz Pristave v Ljubljano

Terezija Strle se je rodila v Pristavi, nedaleč od

jo je hotel izgnati iz fare in zagotovo bi mu ta namera tudi uspela, če se za Terezijo ne bi zavzeli nekateri vplivni člani Sokola, med njimi tudi Fridolin Lenard, znani takratni sadjar, ki je Tereziji ponudil delo v sadovnjaku. Terezija je delo sprejela, za plačilo, tako je bilo dogovorjeno, pa ji bo Lenard po sedmih letih dela dal prgišče zemlje. To prgišče zemlje je bil bajer, jama brez prsti, v kateri se je ob dežju zadrževala mlaka vode.

Takrat v 1930. letu je bilo do Guncelj do Šentvida daleč, kje šele je bila Ljubljana. Zdaj je vse to mesto.

Marsikateremu tisti bajer ne bi veliko pomenil, toda Terezija ga je vzljubila bolj kot svoje življenje. Razen otrok in tistega bajerja ni bilo prav nič na svetu njenega. Košara za košaro zemlje, ki jo je Terezija izpraskala kdo ve kje, je polnila bajer, ničvredno zemljišče, ki ga je takrat obdajalo na desetine hektarjev rodovitne zemlje. Terezija se

nutke smo preživljali skupaj z aktivisti v naši hiši,« pripoveduje Strletova mama, ki spričo tega, kar je v zadnjih dneh prestala, večkrat počije z mislimi pa vendar začudena nadaljuje tam, kjer je prenehala.

»Veste, med aktivisti, ki so se zbirali pri nas, je bil tudi neki študent. Imel je celo partizansko ime. Sumljiv mi je bil vsekozi. To sem nekaterim tudi povedala. V sebi sem vedno imela nek čut več.

Okupator je iz dneva v dan bolj vsiljeval svoj teror in nadzoroval skoraj vsa dogajanja. No, pri nas smo se počutili varne vse dotlej, dokler se niso začela izdajstva. Nekoč sredi noči zagledamo nedalet od naše hiše skupino Nemcev. Nekaj so načrtovali. Mislili smo, da je po nas. Aktivisti v hiši so že pripravljali orožje in tudi nekaj bomb so imeli, da bi se branili. Živi se ne bomo pustili ujeti Nemcem, smo takrat sklenili. Objeli smo se in poljubili. No, Nemci so odšli, kot

Kadar spregovorijo paragrafi in zataji srce

Podrli barako – str življenje

taborišč. Vrnila se je v Gunclje pri Ljubljani. Udeleževala se je številnih delovnih akcij, prejela zlato značko za udarniško delo, čeprav ji takrat sledovi nemških škornjev po hrbtu še niso zbledeli. Zagnano se je lotila še drugih družbenopolitičnih del in funkcij. Mislila je samo na druge, na sebe pa je tako kot vedno pozabljala. Zadovoljna je bila s skromno sobico v prvem nadstropju hiše v

hiš k Strletovi mami, so se veselili slehernega srečanja z njo. Pripovedovala jim je pravljice in tudi tiste resnične zgodbe in dogodivščine iz NOB. Ko so se otroci naskakali po vrtu in se najedli jagod, so se zopet veselo vrnili domov. Če ni bilo jagod, je bilo pri Strletovi mami na voljo vedno dovolj domačega soka.

»V dveh mesecih odstranite s parcele vse vaše stvari«

Nekako tri leta je tega, ko je Strletova mama prvič slišala, da ta košček njene zemlje, ki ga obdeluje že od 1930. leta, ni njen. Sprva tej novici sploh ni verjela, ni hotela verjeti, kajti, če je za ta košček zemlje garala celih sedem let, če je sleherni pest zemlje znosila na to parcelo v košari, če že vsa leta redno plačuje dajatve, pa da ta zemlja ne bi bila njena?! S Fridolinom Lenardom sta jo tudi uradno prepisala prav takrat, ko ji jo je izročil. Teh dokumentov pa Strletova mama nima. Kdo bi med vojno mislil na te stvari, ko je bilo toliko pomembnejših.

Konec lanskega februarja je dobila pismo bodočega lastnika te njene parcele, češ naj odstrani vse, kajti tisto njeno ni več njeno, temveč Otrinovo.

Strletova mama je obnemela. Ostala je brez besed in moči. Tudi hčerki Ljubi Mrharjevi, ulica v kateri živi mama, se imenuje po njenem možu, prvemu štentviškemu partizanu in članu KP iz 1932. leta, se je enako zgodilo potem, ko je trkala na številna vrata in prosila za pomoč; ne zase, za ostarelo mamo. Ostala je sama in brez rešitve.

V zemljiški knjigi je zapisano in kupoprodajne pogodbe iz 1941. leta to potrjujejo, da je Fridolin Lenard, ki je dal prigarani nerodovitni bajer Strletovi, isto parcelo, verjetno navede za katero parcelo sploh gre, prodal neki Margareti Vook, ki je bila sicer lastnica gostinskih lokalov v Bohinju.

Okoli Vookove, poročena je bila z ruskim emigrantom, se je kaj rada zbirala duhovščina. Ko ji je postajala domača zemlja prevročna in ko je partizansko gibanje na

Gorenjskem še bolj zaživelo, sta jo odkurila v Argentino. Leta 1969 se je Vookova vrnila iz Amerike k sestri v Ptuj. Pri njej je živela nekaj let, zadnja tri leta pa je menda živela v domu počitka v Polčanah, na stroške občine. Niti Margareta, niti njena sestra nista nikoli vedeli za to parcelo. Za to parcelo pa so vedeli nekateri zainteresirani v Ljubljani. Izkoristili so pomanjkljivosti takratne admini-

To je bila nekoč baraka, svet in življenje Strletove mame

»Kaj vse lahko naredi človek?«

Krškega. Tako kot večina kmečkih otrok, so tudi pri njih tolkli revščino. Denarja ni bilo, kruha tudi ne. Čakalo jih je samo delo. Prišla je v Ljubljano s trebihom za kruhom. Prijela je za vsako delo. Še kot mlado dekle se je seznanila, se spominja, v Unionski kleti z nekaterimi tedanjimi aktivisti in borci za pravice delavcev. Prva svetovna vojna je bila pred vrati in pri Strletovih je marsikateri, ki ga je preganjala žandarmerija, našel varno zatočišče vse dotlej, dokler niso tudi Terezije začeli preganjati zaradi naprednega mišljenja.

Duhovščina Tereziji že od mladih nog ni bila nikoli pri srcu. Zato nekatere, ki so Terezijo poznali, ni presenetila novica, da svoje hčerke Ljube ni dala krstiti. Za mnoge pa je bilo to nezaslišano dejanje. Takrat se je pisalo leto 1927 Šentviški dekan

ni menila za ljudi, ki so se posmihali njenemu početju. Delala je na svojem kosu zemlje in to ji je veliko pomenilo.

Banditen Mutter

Za mnoge je prišla druga svetovna vojna nepričakovano. Strletova mama jo je pričakala pripravljena. Temu primeru je vzgajala tudi svoje tri otroke, med katerimi so enega mobilizirali v nemško vojsko, drugega sina odpeljali v Dachau, hčerka Ljuba pa je že prej, predno je dopolnila šestnajst pomladi, odšla med partizane. Doma, takrat so stanovali v Šenlipovi hiši, prav tako v Gunceljah, pa so se zbirali terenski delavci in aktivisti. V hiši so imeli celo bunker VOS in v njem tudi radio, kjer so skrivoma poslušali ilegalni – ROF – radio osvobodilne fronte.

»Težke in strašne tre-

da bi slutili kaj nameravamo storiti.

Kmalu zatem so se začele aretacije. Tudi pome so prišli – gestapovci. Peljali so me najprej v šentviške zapore, me zasliševali in mučili. To so nadaljevali tudi v Ljubljani. Mučili in zasliševali so me po ves dan. Dan za dnem, noč za nočjo. Nič nisem priznala, nič izdala. Pa so me soočili s tistim študentom, ki je bil pri nas. Samo to sem dejala, da ga poznam in da je izdajalec.

Iz Ljubljane so me odgnali v Begunje. Iz Begunj v nekaj nemških taborišč. Kaj vse lahko naredi človeku, sem se takrat spraševala.

Vrnitev na »svojo« zemljo

Avgust je že bil, leto 1945, ko se je Strletova mama vrnila iz nemških

Mrharjevi 11 v Gunceljah, od koder je imela le nekaj korakov do svoje parcele, do svoje zemlje, kjer je redila nekaj kokoši in zajcev ter pridelovala solato, korenje, jagode... To je bil njen svet. Jutro za jutrom je Strletova namerjala svoje korake na njeno zemljo, večer za večerom zopet po isti poti nazaj. Leto za letom.

Postavila si je tudi nekakšno barako, sprva bolj za orodje, pozneje pa je imela v njej tudi prostor, kjer je lahko po opravljenem delu počivala. Pred dvanajstimi leti pa je na občini zaprosila za dovoljenje za obnovo barake, ki ga je tudi dobila. Postavila si je novo barako. V njej je bila kuhinja, hodnik in stranišče. »Skoda,« je menila, »če bi imela v baraki samo še en prostor več, bi se sem kar preselila.«

Tudi otroci, ki so vsak dan prihajali iz okoliških

stracije, vojne vihre, ki je uničila Terezijino pogodbo, da je tisti košček zemlje res njen. Prav nič jim ni bil mar tudi člen zakona, ki govori, da ima tisti, ki več kot dvajset let obdeluje zemljo in zanjo plačuje dajatve v prepričanju, da je ta zemlja njegova, vse možnosti, da si tudi brez pogodbe pridobi lastninsko pravico.

Vsa prizadevanja hčerke Ljube so rodila kaj malo uspeha. Sodišče je določilo že letos spomladi, da mora Strletova zapustiti parcelo in jo izročiti novemu lastniku.

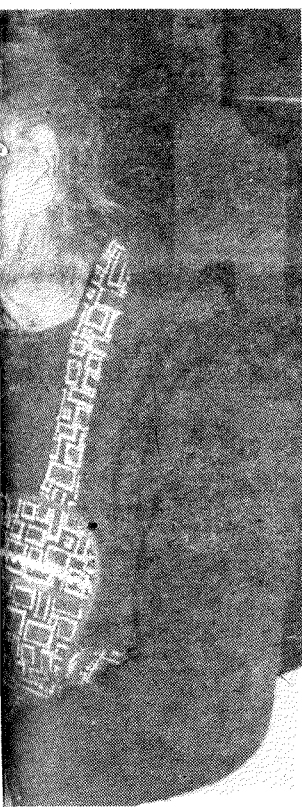
Ob prvem datumu sodišča za deložacijo se je pri Strletovi mami zbralo okoli 30 nekdanjih internirank. Skupaj so preprečili rušenje barake. Ob koncu letošnjega junija so enak sklep sodišča preprečile družbenopolitične organizacije v Gunceljah in občina Ljubljana Šiška. Približno

li

enako je bilo tudi tretjič. »Rušitelji« barake Strletove mame so odhajali brez uspeha. Četrtrič pa je prišel s skupino delavcev sam lastnik parcele s tremi miličniki.

»Zjutraj je bilo. Osem je bila menda ura, ko so prišli«, pripoveduje Strletova. »Postavila sem se pred vrata pa ni nič zaleglo. Kaj sem hotela. Gledala sem kaj počno, čeprav se takrat vsega tega niti nisem prav zavedala.

človeku, sem se že takrat

Dipl. inž. gradbeništva Borut Otrin je odhitel po lestev in delavci so na njegov ukaz začeli s podiranjem.

Takrat se je v meni porušilo vse, prej kot baraka. Prste so mi lomili na zaslišanjih, teptali so me in brcali, zasramovali z »banditsko materjo« pljuvali vame... pa vendar sem vse prestala, vse preživela. Tega ne bom! Samo še to si želim, da bi čimprej umrla.«

Pismo, ki marsikaj pove

V naše uredništvo smo prejeli več pisem naših bralcev, ki obsojajo dejanje v Gunceljah. Marica Brejc, predsednica komisije za interniranje pri občinskem odboru ZZB NOV Kamnik med drugim piše:

»Berem in ne morem verjeti. Zakaj se je to

Za aktivno delo med vojno in po njej je Strletova mama iz Guncelj pri Ljubljani prejela odlikovanje zaslug za narod s srebrno zvezdo, medaljo za hrabrost, zlato značko za udarniško delo, pohvalo za delo pri uredništvu prve petletke...

moralo zgoditi prav Rezki? Prošnje na razne forume menda niso našle pravega razumevanja.

Rezko je celovško vojaško sodišče v Begunjah avgusta 1944. leta obsodilo na osem let zapora kot banditsko mater in zdi se mi, da je tiste krivice in ponižanja lažje prenašala kot sedanje. Skromna in vedra, zaverovana v pravičnejšo prihodnost, je bila zgled vsem nam mlajšim, ki smo skupaj z njo doživljale kaznilnico Aichach v Nemčiji.

Nekoč po vojni mi je Rezka dejala, da je bil ta naš vojni čas lep, ni bil lahek, pa vendar bi ga še enkrat rada doživela z vsem njegovim strahom, upanjem in pričakovanjem.

Ko smo zapornice Aichacha praznovalle 25-letnico osvoboditve, ki se je Rezka zaradi bolezni ni mogla udeležiti, mi je v pismu med drugim napisala tudi tole:

»Nikoli ne smemo nikomur dopustiti, da bi umiral zagrenjen in razočaran nad sedanostjo. Sicer pa kdo od mladih, ki se jim danes dobro godi, še »porajta« za nas 75-letnike!«

Slutnja izpred desetih let se je Rezki grobo uresničila. Ali smemo upati, da ne bo s tem občutkom legla v »grob?!«

»Ne vem kaj sem počela,« nadaljuje s pripovedovanjem Strletova mama. »Vedela sem le, če bom kaj počela, kar sem prej nameravala, me bodo prijeli in odpeljali v umobolnico na Studenec. Pa sem ustavila nekega delavca in mu dejala, da sem se celo življenje borila za delavski razred in ali nisi ti delavec in kako moreš podirati to barako stari ženički?«

»Pa znate majko, mi je odgovoril, »toga kod nas ne bi bilo. Ali šta ja mogu! Ja sam samo radnik. A, da bi moj otac znao šta sad tu radim, ubio bi me, kad bi došao kući.«

Zdaj Strletova mama več ne hodi na svoj vrt, v

svojo barako, k svojim gredicam in rožam. Doma je v edini sobici, ki je tudi kuhinja. Tudi iz barake je morala prinesiti v sobico nekaj stvari. Ven gre zelo malo, skoraj nikdar. Mleko ji prinese Prpičev fant, kosilo ji skuhaajo dobri ljudje.

»Kaj bi hodila ven, ko pa znam brati poglede ljudi. Nekateri so res žalostni zaradi tega, kar se je zgodilo z menoj, nekateri pa govore in to pred vsem tisti farški, češ, to pa imaš zdaj za plačilo, za vse tvoje pehanje in garanje... In spominjam se besed gestapovca, ki mi je obljubljal hišo v Celovcu, samo naj povem, kar me vprašujejo. Pogledala sem ga s srdom v oči in nikoli več mi ni ničesar ponudil. Zdaj pa je bila ta moja baraka nekemu na poti.

In če se spomnim, kako smo skupaj držali v tistih najtežjih časih in če bi mi kdo takrat to povedal, kar se je zgodilo zdaj na jesen življenja z menoj, mu ne bi nikoli verjela. Za eno

Zdaj, ko je morala pobrati nekatere stvari iz svoje barake je že tako majhna sobica na Mrharjevi 11, postala še manjša

samo pest nas je bilo, pa smo hudiče pregnali.

Zadnjič sem poslušala Tita, ki je govoril o ranjenih na Neretvi na tisti veliki proslavi. Na glas sem jokala. Toliko ljudi je moralo umreti za našo stvar in zdaj se nam, borce, tako godi.

Spominjam se, da so že po prvi svetovni vojni mnogi obogateli. Tudi po drugi so si nekateri nakopili veliko. In prav ti ljudje se kaj radi trkajo na prsa. Tisti pa, ki smo zares nekaj prispevali k tej naši svobodi, pa ostajamo praznih rok. In to je nekaterim, veste, celo všeč!«

Hočem le svojo zemljo in barako

Krajevna skupnost v Gunceljah, krajevna organizacija ZB in občinski odbor ZZB NOV občine Šiška, so si veliko prizadevali, da bi rešili ta pro-

blem. Strletovi mami so celo nudili drugo stanovanje, večje in lepše kot je tisto njeno sedanje, pa je vedno dejala, da tuje zemlje noče, da hoče le svojo, ki si jo je znosila v košari in za katero je garala celih sedem let.

Je morda pri tem kaj nerazumljivega, če si star človek želi tisto, kar si je prigaral s svojimi žulji in znojem?

Žal pa paragrafi v zakonu kaj malo upoštevajo vse to. Mrtve črke na papirju krojijo usodo živim ljudem in kdor zna te črke bolj mešati, prej najde luknjo v plotu zakonov. Za človeška čustva jim ni mar. Bednost in pomanjkanje srčne kulture se je pokazala pri nekaterih ljudeh, ki jih Strletova mama zdaj še spoznava.

In kaj sedaj?

Baraka je porušena, vendar je nekdo v soboto 4. novembra kar sredi dneva poizkušal zažgati ostanke nekdanje barake

Moja, tvoja – naša sreča

Je to samo napaka?

Kdor danes meni, da je življenje surovo, da človek velja kolikor tehta denarja in kolikor vplivnih zvez ima, je sprt s samim seboj. Naš narod je majhen, toda zgodovina naših ljudi je velika. Človek v njej, pa naj gre za hlapca, kmeta ali rudarja, za vernega ali marksizmu zapisanega, je imenovan z veliko črko. In kaj vse je bilo treba storiti, da je človek postal svoboden kakor drevo in še bolj – da ga ni bilo več mogoče posekati.

Kdor danes meni, da je življenje surovo, ni doživel obdobja najbolj surovega sveta. Morda tudi noče verjeti, da so takrat, ko so planili nad naše ozemlje, materam klali otroke, pobijali vsevprek in netili ognje, se zaperstajali resnici in ji hoteli izključiti oči.

Narod je krvavel, krvavela je tudi resnica, resnica proletariata, tega velikega malega človeka.

Potem smo začeli graditi nov svet. Tovarištvo in bratstvo sta bila naša svetinja. Če kdaj, potem smo med narodnoosvobodilnim bojem spoznali, kako veliko pomeni en sam človek; pritisnili so ga ob zid, mu lomili prste, v telo zabijali žeblice, da bi izdal tovariše – zaman. Ljudje v tem času niso delali in trpeli, da bi postali kasneje heroji. Svoboda, delo in sreča je bilo njihovo vodilo. Naša skupna sreča je, le kdo more trditi nasprotno, velika in v njej je na milijone majnih sreč. Nekoč si bil srečen, če so ti dali delo, kjerkoli in kakršnokoli. Če so ti dali izsušeno mlako in rekli, tvoja naj bo, za plačilo, je bila sreča velika kot sonce. Kaj za to, če v mlaki ni bilo rodovitne prsti! Koš zavijtiš na mlada in spočita pleča in rodovitne zemlje nanosiš. Tako si mrtvemu vrnil življenje, sebi pa poplačal trud, ko je prvič ozelenelo.

Z našim skupnim delom po vojni je rasla tudi naša sreča, nekaterim bolj, drugim manj. Vse bolj pa je srčnost zamenjavalo strokovno znanje, naivno poštenost iznajdljivost, vsakdanje tovarištvo preračunana vljudnost. Nekateri med tistimi, ki so med narodnoosvobodilnim bojem kovali našo srečo, so postajali manj srečni. Nekaterim so bolj pomagali živeti nepozabni partizanski spomini kot denar. Nekateri so se umaknili iz burnih življenjskih dogajanj in so tiho živeli ob svojih drobnih srečah. Recimo, da imaš svoj čebelnjak ali leseno barako z nekaj zemlje okrog nje, kamor si sam nosil rodovitno prst, ob kateri greješ svojo starost... Tam sediš in čakaš, da te bodo obiskali otroci, morda ta ali oni prijatelj. Tam lahko tudi razmišljaš. Mnogo jih je, ki so še vedno kot bi ne imeli petdeset in več let. Človek je nanje in njihovo današnje delo ponosen, ker je kljub vsemu del njih. Utrujen je pač, tudi manj sposoben. Redki so se zapili, drugi so postali nergači ampak v vseh prav gotovo še vedno bije isto – partizansko srce.

In kaj če pridejo lepega dne rekoč, da si živel na tuji sreči, ti podrejo leseno kolibo samo za to, da bo do ene izmed imenitnih hiš pritekla voda? Štirideset in več let si živel na tej zemlji, davke plačeval po črki zakona... ponujajo ti novo stanovanje – ne!

Zgodilo se je, da so matere padlih otrok po vojni posvojile tuje otroke. Razumele so žrtev, ker so se tudi same žrtvovale. Če bi danes prišli in rekli, da to krpo zemlje potrebujejo za srečo otrok, za nov vrtec ali šolo, cesto ali tovarno bi človek to razumel. Oni pa so prišli in trkali po njeni vesti s paragrafi, z resnico, ki so ji iztaknili oči. Resnico? Zdaj človek nič več ne presoja kaj je in kaj ni zapisana resnica. Nena doma začne dvomiti v samega sebe, v okolico kjer živi, v življenje samo, v človeka, v čigar imenu je narod pisal svojo zgodovino. Da, zakone je treba spoštovati – človeka tudi! Napake so mogoče na obeh straneh, ampak popravi jih lahko le človek. Zgodila se je samo napaka, kruta in popravljiva.

Kdor danes meni, da je življenje surovo, da človek velja, kolikor tehta denarja in kolikor vplivnih zvez ima, je sprt s samim seboj.

Silvo Teršek

Tekst in slike
Tone Urbas

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA

SKUPŠČINA OBČINE LJUBLJANA VIČ- RUDNIK

občinski odbor ZZB NOV
občinski odbor ZRVS
občinska konferenca ZKS
občinska konferenca SZDL
občinski sindikalni svet
občinska konferenca ZSMS
in druge družbenopolitične organizacije

čestitajo vsem borcem,
aktivistom in
simpatizerjem NOV,
delovnim ljudem in
kolektivom za dan
republike – 29.
november

29. november 1943 je prelomnica v
našem življenju in hotenju rodov, ki so
neizmerno trpeli za današnjo
socialistično, enakopravno in
neuvrščeno domovino Jugoslavijo. Žrtve
niso padle zaman. Sad teh žrtev je
današnja stvarnost – samoupravna
socialistična Jugoslavija

S ponosom v srcu
nazdravimo dnevu
republike

PODJETJE
Dežnik
LJUBLJANA, ALESEVCEVA UL. 12

IZDELUJE
DEŽNIKE,
ŠPORTNO
OPREMO IN
LAHKO
KONFEKCIJO

ZA PRAZNIK
REPUBLIKE –
29.
NOVEMBER
ČESTITAMO
VSEM
DELOVNIM
LJUDEM,
POSLOVNIM
PRIJATELJEM
IN
ODJEMALCEM

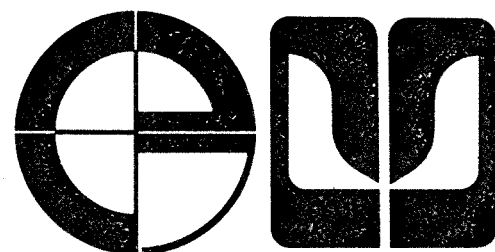
TEKSTILNA TOVARNA
OKROGLICA

TELEFON: 34 384 VU TEKSTO – TELEFON: M. C. (065) 53 018, 53 044 – VOJNA KOM.
SEKTORJA 53 087 – PRODAJA 53 094 – ŽELEZNIŠKA POSTAJA VOLČJA DRAGA
65293 VOLČJADRAGA ŽIRO RACUN 52000-601-10168 PRI BDK NOVA GORICA

IZDELUJE:

● bombažne tiskane brisalke ● vzglavnike iz
polyuratana ● avtoprevleke za vse tipe
avtomobilov ● kaširane tkanine in druge materiale
za čevljarsko, ● avtomobilsko, konfekcijsko in
pohištveno industrijo.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem
priskrbo čestitamo za 29. november – dan
republike

emona centromerkur
export-import n.solo

29. november – dan republike

Čestitamo vsem našim kupcem, odjemalcem,
delovnim ljudem in poslovnim prijateljem

AVTONABAVA

LJUBLJANA

ZVEZNA ULICA 2a

PRODAJA REZERVNIH DELOV ZA GOSPODARSKA VOZILA

DELOVNIM LJUDEM, POSLOVNIM PRIJATELJEM IN ODJEMALCEM
ČESTITAMO ZA DAN REPUBLIKE – 29. NOVEMBER

V sestavi
Združene delovne
organizacije kmetijstva
industrije, trgovine
in gostinstva

KMETIJSTVO • INDUSTRIJA • TRGOVINA • GOSTINSTVO n. sol. o. ŽALEC

Zunanja in notranja trgovina – uvoz in izvoz repromateriala in kmetijske opreme – zastopanje tujih firm – konsignacije –
grosistična trgovina – prodaja lastne proizvodnje za predelavo in prehrano – prodaja kmetijske mehanizacije in repro-
materiala – trgovska mreža.
Gostinske usluge – družbena prehrana – hotelsko-turistične usluge – hmelnarstvo – drugi kmetijski proizvodi – govedo-
reja – sadjarstvo – vrtnarstvo in cvetličarstvo – gozdarstvo – ribogojstvo – močna krmila – kmetijska mehanizacija s
servisiranjem – meso in mesni izdelki – mleko in mlečni izdelki – sodelovanje z zasebnimi kmetovalci – strojni servisi –
transportne usluge – hranilna in kreditna služba.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem čestitamo k dnevu republike – 29. novembru

OBDRAVSKI ZAVOD ZA VETERINARSTVO IN ŽIVINOREJO

PTUJ, Ormoška 28

čestitam vsem delovnim ljudem, borcem, aktivistom in simpatizerjem NOV –
za dan republike 29. november. S svojim delom in uslugami vedno v službi
delovnega človeka.

zdržna gradbena podjetja
giposs

gradbeno podjetje

stavbar maribor

n. sol. o.
62000 maribor, Industrijska 13

tozd gradbeništvo
Drava PTUJ n. sol. o.

62250 ptuj, osovnikova ul. 9

Čestita vsem delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in borcem
za dan republike – 29. november.

vodnogospodarsko podjetje maribor

n. sol. o.

TOZD VODNOSPODARSKA ENOTA DRAVA
PTUJ b. o.

62250 PTUJ, ZNIDARIČEVO NABREZJE 11
P. P. 90, TELEFON (062) H. C. 77-471

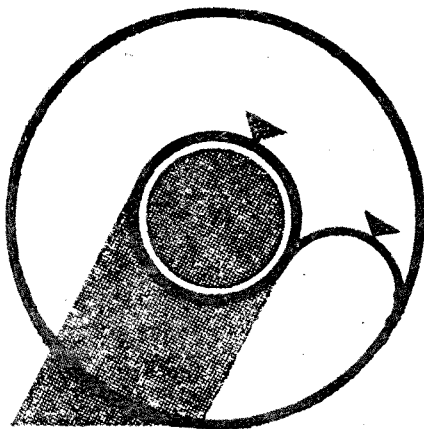
Za dan republike čestitke delovnim
ljudem in borcem!

Tovarna celuloze in papirja »DJURO SALAJ« n. sol. o. Krško
JOZD „Dapickonfekcija“ 68270 Krško

o. sol. o.

Tovarniška ulica 14

ZA PRAZNIK REPUBLIKE – 29.
NOVEMBER ČESTITAMO VSEM
DELOVNIM KOLEKTIVOM,
OBČANOM, IN POSLOVNIM
PRIJATELJEM

indov
EXPORT-INDIA

**EXPORT-IMPORT
industrija
ovitkov i.
ljubljana**

Poljanska 95
28 321155, 316
Indo

TEKOČI RAČUN (L.B.
50101-601-15047

NARAVNA ČREVA IN UMETNI OVITKI VSEH VRST

**ZA PRAZNIK – 29.
NOVEMBER – DAN
REPUBLIKE,
ČESTITAMO VSEM
DELOVNIM
KOLEKTIVOM IN
POSLOVNIM
PRIJATELJEM**

SKUPŠČINA OBČINE
ORMOŽ

Občinski odbor ZZB NOV Ormož
Občinski odbor ZRVS Ormož
Občinska konferenca ZKS Ormož
Občinska konferenca SZDL Ormož
Občinski sindikalni svet Ormož
Občinska konferenca ZSMS Ormož

in druge družbenopolitične organizacije čestitajo vsem delovnim ljudem za 29. november – dan republike.

MINERAL

INDUSTRIJA NARAVNEGA IN UMETNEGA KAMNA - LJUBLJANA

IZDELKI IZ:

- GRANITA
- MARMORJA
- TERACO PLOŠČE

**ČESTITAMO ZA DAN REPUBLIKE
- 29. NOVEMBER**

**LASTNA SUROVINSKA
BAZA**

lastni vinogradi
lastni sadovnjaki
lastne poljedelske
površine

po področjih za
posamezne vrste vin
žganih pijač
ter brezalkoholno
dejavnost

**SPECIALIZIRANA
PROIZVODNJA**

**ZA PRAZNIK REPUBLIKE – 29.
NOVEMBER ISKRENO ČESTITAMO
VSEM BORCEM IN DELOVNIM
LJUDEM!**

Danes ime Slovin pomeni:
enega največjih jugoslovanskih pridelovalcev vseh vrst vin
pomembnega proizvajalca žganih pijač
največjega proizvajalca brezalkoholnih pijač
poleg tega še:
kmetijstvo s poljedelstvom in živinorejo, vinogradništvom,
sadjarstvom in predelavo, trgovino, uvoz-izvoz, gostinstvo.

SODOBNA TEHNOLOGIJA

**novе polnilne linije, nove
in modernizirane celi
stalna kontrola kvalitete
dostavni park po vsej
državi**

**v predelavi grozdja -
donegovanju vina**

STOLETNA TRADICIJA IN NOVA SPOZNANJA

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA
SLOVENIJA

**SKUPŠČINA
OBČINE
TREBNJE**

**z vsemi družbenopolitičnimi
organizacijami**

čestita delovnim ljudem in
vsem nekdanjim borcev,
internirancem, aktivistom
in simpatizerjem NOV,
posebej še mlademu
pokolenju, ob letošnjem
prazniku 29. NOVEMBRU –
dnevu republike

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA

**SKUPŠČINA
OBČINE
MOZIRJE**

z družbenopolitičnimi organizacijami

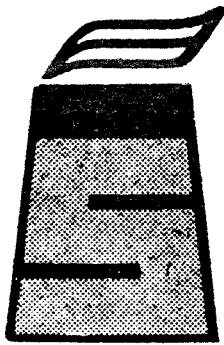
**čestita vsem borcem,
internirancem, aktivistom in
simpatizerjem NOV ob letošnjem
dnevu republike – 29. novembru**

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA
SLOVENIJA

SKUPŠČINA OBČINE CELJE

z vsemi družbeno političnimi organi zacijami

**čestita ob letošnjem dnevu republike vsem delovnim
ljudem in kolektivom z najboljšimi željami za osebno srečo,
napredek in blaginjo našega delovnega človeka.**

Industrija gradbenega materiala

»GRADNJA« Žalec

ŽALEC, Aškerčeva 4 Telefoni: Žalec (063) 710-740, 710-741, 710-773, 710-719, 710-457, Latkova vas: (063) 722-027, 722-078, Gornja vas: (063) 701-080, Telex: 33533 YU SIGRAD, Žiro račun pri SDK Žalec: 50750-601-19072

ENOTE: PGM Latkova vas: – SCHIEDEL izdelki in izdelki iz težkih in lahkih betonov, OPEKARNA Gornja vas: opečni izdelki. PREDSTAVNIŠTVA: LJUBLJANA, Herbersteinova 15, telefon (061) 348-245, ZAGREB, Ivekovičeve stube 9, tel. (041) 36-165, BEOGRAD, Gruje Miškovića 4, tel. (011) 555-402, ČUPRIJA, Terekovo naselje bb, tel. (035) 62-174, ARANDJELOVAC, Maršala Tita 259, tel. (034) 86-046, SARAJEVO, Bratstva Jedinstva 37, tel. (071) 612-922.

NOV IZDELEK ODPRTI KAMIN

ANTIKA

Moderna centralna kurjava nam ogreva prostore z vso tehnično popolnostjo, ki je odprti kamin ne more nadomestiti, kljub temu pa je odprti kamin s svojo tisočletno tradicijo pri nas vedno bolj iskan.

Čar odprtega kamina je bil vedno v njegovem zunanem izgledu. Stari oblikovalci so videli svojo glavno nalogo v tem, da so zunanost kamina oblikovali s tako umetniško dovršenostjo, da je dajala kaminu osrednje mesto v urejenem družinskem okolju. Suhoparna tehnična popolnost pri sodobnih gradnjah stanovanj še bolj podžira naše želje po estetskem okolju. Suhoparna tehnična popolnost pri sodobnih gradnjah stanovanj še bolj podžiga naše želje po estetskem okolju. Odprti kamin omogoča s svojo široko paleto oblik in materialov doživljanje lepote odprtega ognja, kar pri centralni kurjavi najbolj pogrešamo.

Dopolnjevanje centralne kurjave z odprtim kaminom nam pomaga ustvariti tako atmosfero in ugodje, ki si ga želimo primerno vremenu in času.

SESTAVA ODPRTEGA KAMINA

Odprti kamin je sestavljen iz osnovnega – notranjega dela in zunanjega dela. Za delovanje kamina pa je potreben še schiedel dimnik ustreznega preseka in kanal za dovod svežega zraka.

NOTRANJI DEL,

ki ga dobavljamo, je sestavljen iz treh funkcionalnih elementov:

- ognjeodporna kuriščna obloga iz specialnega šamota
- nosilni del iz lahkega betona, v katerem so speljani kanali za dovod svežega zraka
- kovinski elementi: regulacijske lopute za regulacijo dovoda zraka, kuriščna rešetka in predal za pepel.

Dodatno dobavljamo tudi kovinski čistilni pribor (lopatiča, omelo, grebljice in klešče za dodajanje lesa) ter košaro za drva.

ZUNANJOST ODPRTEGA KAMINA

je obdelana z opeko NF, naravnim ali umetnim kamnom, lesom ali pa s kombinacijo teh materialov. Materiala za zunanjo obdelavo odprtega kamina ne dobavljamo. Izbira materiala in oblikovanje zunanosti je prepuščena uporabniku.

SCHIEDEL DIMNIK

služi za odvod izgorelih plinov. Zanj veljajo naslednja pravila:

- mora biti poleg kamina
- imeti mora ustrezen presek glede na tip kamina
- višina dimnika od vrha kurišča do zaključka dimnika je min. 4,5 m
- imeti mora odprtino za čiščenje, vendar ne v bivalnih prostorih

- vsak kamin mora imeti svoj dimnik
- priključek za povezavo kamina na dimnik je izveden pod kotom minimalno 45°.

Povezava med kaminom in dimnikom se izvaja po posebnem naročilu. Možna je izvedba s šamotnimi cevmi ali s pločevino debeline 3 mm. Priključek kamina na dimnik lahko pri ugaslem kaminu zapremo z ustrežno regulacijsko loputo. Z njo lahko tudi reguliramo intenzivnost izgorovanja lesa.

Če v kaminu ne kurimo, lahko prostor z odprto loputo dodatno prezračujemo.

KANAL ZA DOVAJANJE SVEŽEGA ZRAKA

nam oskrbuje ognjišče s potrebnimi količinami kisika. Količina kisika, ki prihaja skozi reže na oknih in vratih, je premajhna zaradi izpopolnjenega tesnenja, zato je potrebno izvesti dodatni kanal ustreznega preseka.

Presek kanala se mora povečati pri dolgih dovodih. V kaminu se dovodni kanal razdeli v dovod svežega zraka pod kuriščem in v kanal za dovod v prostor. Količina zraka se za vsak dovod regulira z regulacijskima loputama. Zrak pod kurišče se dovaja samo v začetni fazi kurjenja, potem pa se zapre.

Kanal za dovod svežega zraka v prostor je speljan ob kuriščni oblogi tako, da pride v prostor že ogret zrak na 50–60° C.

TEHNIČNI PODATKI

TIP	I	II
Prostornina prostora v m ³	do 90	do 120
Velikost ognjišča cm	70/50	90/70
Profil dimnika cm	20	30
Dovod svežega zraka cm ²	240	360

Dimenzije odprtega kamina v cm

TIP	I	II	TIP	I	II
a	70	90	e	55	62
b	50	70	f	20	20
c	35	40	g	70	68
d	93	113	h	162	180

Teža kamina v kg

TIP	I	II
	450	580

Odprtina za pepel v cm

TIP	I	II
i	27	27
j	13	13
k	33	38

OPIS ELEMENTOV IN NAVODILO ZA MONTAŽO

P – podstavek kamina se izvede na mestu montaže z opeko NF s PCM 1 : 1 : 4. Tlorisne dimenzije podstavka so enake kot temelja, višina je minimalno 22 cm (3 vrste opeke), lahko pa je tudi večja (odvisno od željene višine kurišča). V podstavku je potrebno pustiti odprtino za dovod zraka ustreznih dimenzij in odprtino za predal za pepel.

T – temelj kamina je montažen. V njem so vse potrebne odprtine za dovod in odvod zraka, odprtina za pepel in ležišče kurišča. V temelj sta vgrajeni tudi loputi in ročici za regulacijo dovoda svežega zraka. Ročice je možno skrajšati, če je to potrebno zaradi manjše debeline zunanje obdelave.

B1, B2 – Na temelj se postavita levi in desni bočni nosilni element

01, 02, 03, 04, 05, 06 – po postavitvi bočnih nosilnih elementov se vstavi kuriščna obloga po zaporednih številkah. Najprej obe bočni, nato zadnji in nazadnje še talni plošči.

K1 – pred postavitvijo krovnega nosilnega elementa je potrebno vstaviti pregradni salonitni plošči P1 in P2 v pripravljene utore. Na krovnem elementu je vgrajena loputa za regulacijo odvoda dimnih plinov.

K2, K3 – na krovno ploščo se montirata še oba krovna elementa. Za vezavo montažnih elementov iz lahkega betona se uporablja PCM 1 : 1 : 4 za vezavo kuriščne obloge pa kit KO-EXTRA, ki se meša z vodnim steklom.

Za povezavo kamina z dimnikom je potrebno izdelati lok ustreznih dimenzij iz šamotnih cevi ali pločevine.

Med elemente montažnega odprtega kamina in zunanjo oblogo je potrebno vstaviti izolacijo (tervol plošče) debeline 3 cm.

KAKO ZAKURITI KAMIN

V začetni fazi kurjenja je potrebno dovajati svež zrak-kisik pod kurišče, zato moramo odpreti dovod pod kurišče – desno ročico potisnemo navznoter.

Ko v kurišču začne goreti, odpremo tudi dovod svežega zraka v prostor – levo ročico potisnemo navznoter. Desno ročico vrnemo v prvotni položaj, ko je plamen dovolj močan, tako da dovajamo svež zrak samo še v prostor. Intenzivnost izgorovanja lesa se nato regulira z loputo, ki je vgrajena nad kuriščem.

Žalec, dne 1. 5. 1978

IGM »GRADNJA« Žalec

dekorativna

LJUBLJANA, CELOVŠKA CESTA 280

Ustanovljena leta 1919

Telefon: 554-241
Telex: 31305 yu dekor
Telegram: Dekorativna

Proizvaja:

- sodobne in stilne, listne, jaquardske in lasaste pohištvene tkanine,
- dekorativne tkanine,
- enobarvne in tiskane pohištvene jerseje,
- posteljna pregrinjala,
- ročno tkane volnene tapiserije,
- ročno tkane gobelinske in vozličaste preproge,
- okrasne blazine, pregrinjala, prtiče,

Prodaja po tovarniških cenah v industrijski prodajalni, Ljubljana – Celovška cesta 280. Odprto od 8. do 19. ure, sobota od 8. do 13. ure. Strokovni nasveti – avtobus št. 1 in 8. Parkirni prostor.

ČESTITA

vsem borcem, delovnim ljudem in kolektivom
ob letošnjem dnevu republike – 29. novembru

Novoteks

POŠTNI PREDAL: 100
TELEFON: 23-030

BRZOJAVI: „NOVOTEKS“
TELEX: 33716 YU NOVTEKS

TEKOČI RAČUN:
52100-601-10105

Novoteks, tekstilna tovarna iz Novega mesta izdeluje:

- tkanine iz čiste runske volne,
- tkanine iz mešanice volne in poliestra,
- pletenine,
- moške, ženske in otroške hlače in
- ženska krila.

NOVOTEKS VAM PRIPOROČA SVOJE PROIZVODE!

ZA 29. NOVEMBER – DAN REPUBLIKE

čestitamo vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem.

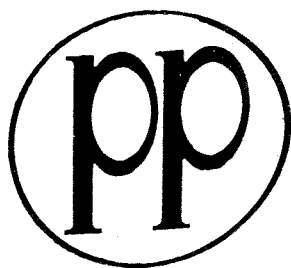
invest-biro koper

trg revolucije 12 telefon 22-241, 22-677

podjetje za
urbanizem,
projektiranje,
geodezijo in
inženiring

čestita vsem delovnim ljudem in
poslovnim prijateljem za **dan**
republike – 29. november z
najboljšimi željami za nadaljnji
napredek in blaginjo našega
delovnega človeka.

mesokombinat perutnina-ptuj

TOZD:

Perutninske farme
Mesna industrija
Tovarna krmil
pp Commerce
Servis
Obrat za kooperacijo
Ptujška tiskarna
Skupne službe

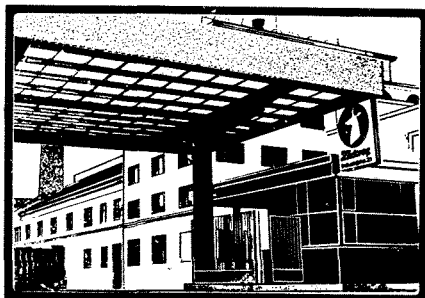
Vsem delovnim ljudem, vsem nekdanjim borcem, interniran-
cem, aktivistom čestitamo k dnevu republike – 29. novembru

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA

SKUPŠČINA OBČINE KOPER

Obalni kraški odbor ZZB NOV
Obalni odbor ZRVS
Občinska konferenca ZKS
Občinska konferenca SZDL
Občinski sindikalni svet
in druge družbenopolitične organizacije

čestitajo vsem borcem, delovnim
ljudem in kolektivom ob letošnjem
dnevu republike 29. novembru

IZ BOGATEGA PROIZVODNEGA PROGRAMA
VAM PRIPOROČAMO:

DETERGENTE ZA PRANJE PERILA IN ČIŠČENJE –
Mixel, Rio, Toni, Bio ipsa, Cet, Calix, Zlatin, Dami

PRALNA IN TOALETNA MILA –
Terpentin, Solea, Doris, Savonara, Soled, Hattic, Bac, Attaché,
Baby, hotelska mila

**DEZODORANTE, KOLONSKÉ VODE IN SREDSTVA
ZA BRITJE** –
Soled, Bac, Mixx, Vionel, Hattic, Attaché, Solea

DEKORATIVNO IN PREPARATIVNO KOZMETIKO –
Margaret Astor proizvode,
Samantha international

SREDSTVA ZA NEGO LAS –
šamponi Livia, Glemo, Palette, laki za lase Livia, Taft,
utrljenci Orchiset, barve Igora Royal

**KREME ZA NEGO TELESÁ IN SREDSTVA
ZA SONČENJE** –
Solea krema, Dextra krema, Kamil krema, Opilca depilator,
Samantha depilator, Solea baby proizvodi, Piz buin

ZOBNE KREME –
Blendax Anti-Plaque, Dentol, Blendi, Blendax

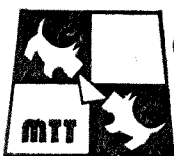
INDUSTRIJSKE DETERGENTE –
Zlatole, Zlatex

IN KEMIČNE PROIZVODE –
Nuvan, Neocid, Fulmin

VSE DOBRO IZ HIŠE ZLATOROG

Za praznik republike – 29. november čestitamo delovnim ljudem in poslovnim
prijateljem z željami za čim boljši uspeh in sodelovanje.

MARIBORSKA TEKSTILNA TOVARNA DO MERINKA – TOZD MAJŠPERK

Majšperk
TOVARNA VOJAŠNIH IZDELKOV
62322 MAJŠPERK

PROIZVAJAMO:

mikane in česane tkanine za moške in ženske
plašče, obleke
volno za ročno pletenje,
gobeline za ročno delo

**ČESTITAMO ZA 29. NOVEMBER – DAN
REPUBLIKE VSEM BORCEM,
AKTIVISTOM, INTERNIRANCI,
SIMPATIZERJEM NOV, DELOVNIM
LJUDEM, KOLEKTIVOM IN
POSLOVNIM PRIJATELJEM Z
NAJBOLJŠIMI ŽELJAMI ZA
NADALJNI NAPREDEK NAŠEGA
DELOVNEGA ČLOVEKA.**

Železniško gospodarstvo

**ŽELEZNIŠKO TRANSPORTNO
PODJETJE
LJUBLJANA, n. sol. o.**

**PROMETNA SEKCIJA
POSTOJNA,**

TOZD o. sol. o. POSTOJNA, Kraigherjeva 11

**čestita vsem delovnim ljudem,
poslovnim prijateljem in vsem
borcem, aktivistom in
simpatizerjem NOV za dan
republike – 29. november.**

Nudimo sodoben in hiter prevoz
blaga po železnici

ZG-TTG LJUBLJANA

TOZD

atomske toplice

Atomske toplice pri Podčetrtku so mlado naravno zdravilišče, ki se šele v zadnjem času aktivneje vključujejo v turistično-zdraviliško ponudbo. Termalna voda v Atomskih toplicah ima 37° – 42° Celzija. Informacije v turističnih poslovalnicah: Pula, Celje, Maribor, Postojna, Portorož, Koper

HOTEL ATOMSKE TOPLICE: 220 ležišč, 3 apartmaji, dietna kuhinja, pokriti bazen, savna, trim kabinet

INFORMACIJE: ŽG-TTG LJUBLJANA, TOZD ATOMSKE TOPLICE 63254 PODČETRTEK; tel (063) 828-000; -007; -010; -044

Tovariš predsednik Josip Broz Tito na obisku v Atomskih toplicah v Podčetrtku

S to informacijo bi radi seznanili borčevske organizacije, slikoviti članke ZB, da so Atomske toplice pri Podčetrtku, ki ležijo v mlado naravno zdravilišče, v nekaterih primerih znaša tudi do 5 odstotkov na ceno penzion. Sicer znaša penzion v času od 1. 11. do 28. 12. 1978 v dvoposteljni sobi samo 172 dinarjev.

kjer je sicer že doslej iskalo svoje zdravje precejšnje število članov ZB NOV iz Slovenije pa tudi drugih naših republik, ki so se zadovoljni vračali na svoje domove.

Voda v Atomskih toplicah je radioaktivna, hidrokarbonatna, oligo mineralna in hipotermalna s temperaturo od 37° do 42° Celzija ter na osnovi znanstveno medicinskih raziskav in pozitivnih efektov zelo primerna za zdravljenje vnetnih revmatičnih bolezni, bolezni ožilja, kroničnih kožnih obolenj (odprte rane), stanja po poškodbah nevroloških bolezni, neurovegetativne disregulacije, ginekoloških bolezni, endokrinoloških bolezni in motenj.

Letos maja je bil nedaleč od Atomskih toplic odprt nov sodoben hotel B kategorije, ki omogoča vse oblike zdravljenja z naravno zdravilno vodo. Hvale vredna novost je, da je vodstvo kolektiva Atomske toplice pripravilo za člane ZB NOV poseben popust, ki lahko v nekaterih primerih znaša tudi do 5 odstotkov na ceno penzion. Sicer znaša penzion v času od 1. 11. do 28. 12. 1978 v dvoposteljni sobi samo 172 dinarjev.

SOZD ZDRUŽENA PODJETJA STROJEGRADNJE LJUBLJANA O. S. O.

KOVINDA
P. O.
Unec pri Raketu

61381 Raket, Slovenija
Železniška postaja: Raket
Telefon: (061) 796 066, 796 094
Telegram: Kovind Unec

IZDELUJE:

- valjčne transporterje
- kabine za žerjave in viličarje

Vsem delovnim ljudem in poslovnim partnerjem
čestitamo za dan republike – 29. november

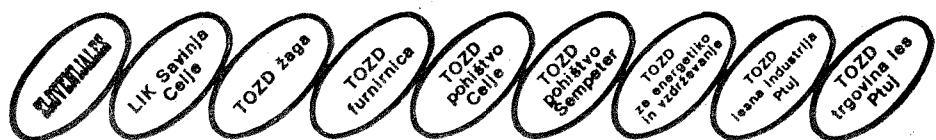

PROJEKTIVNI BIRO PTUJ

Čestita vsem delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in borcem
za dan republike – 29. november.

Savinja

LESNOINDUSTRIJSKI KOMBINAT, o. sol. o.

63000 CELJE, Mariborska cesta 116, telefon 23-866, p. p. 77
telegram SAVINJA CELJE, telex 33619 YU SAVLIK

PROIZVAJA IN NUDI:

- ŽAGAN LES
- LADIJSKI POD
- STROPNE IN STENSKE OBLOGE
- PARKET
- FURNIR
- POHIŠTVO
- SODE ZA EMBALAŽO

Borcem, aktivistom,
internirancem, delovnim
ljudem in poslovnim
prijateljem naše iskrene
čestitke z najboljšimi željami
za 29. november – dan
republike

» **STEKLO** « p. o.
SLOVENSKA BISTRICA

Izdelujemo vse vrste razsvetljavnega in
okrasnega stekla

Borcem, aktivistom, simpatizerjem
NOV, delovnim ljudem in poslovnim
prijateljem iskrene čestitke za praznik
republike – 29. november z najboljšimi
željami!

LESNA IN POHIŠTVENA INDUSTRIJA IDRJA
N. SOL. O., SPODNJA IDRJA, JUGOSLAVIJA

TELEFON: (065) 76-010, 76-011, 76-031, 76-042

Preden se odločite za nakup pohištva vas va-
bimo, da obiščete naš razstavno-prodajni salon,
kjer vam nudimo veliko izbiro sobnega pohiš-
tva, predvsem garnitur za opremo spalnic in
mladinskih sob.

Salon pohištva, ki je v Sp. Idriji odprt vsak
dan od 6^h–14^h, razen nedelje, ob sredah tudi
popoldan do 18^h.

Brezplačna dostava in montaža na domu.

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA

SKUPŠČINA OBČINE

SLOVENSKA BISTRICA

Občinski odbor ZZB NOV
Občinski odbor ZRVS
Občinska konferenca ZKS
Občinska konferenca SZDL
Občinski sindikalni svet
Občinska konferenca ZSMS
in druge družbenopolitične organizacije

**ČESTITAJO VSEM BORCEM, AKTIVISTOM IN
SIMPATIZERJEM NOV, DELOVNIM LJUDEM IN
KOLEKTIVOM ZA DAN REPUBLIKE – 29. NOVEMBER.**

impol
industrija
metalnih
polizdelkov n. sol. o.
slovenska bistrica

62310 Slovenska Bistrica

Telex: 033 113

Telefon: Slovenska Bistrica, 81-061, 81-062

Tekoči račun: 51810-601-12505

Železniška postaja: Slovenska Bistrica

Brzjav: IMPOL Slovenska Bistrica

**Prisrčno čestitamo za dan republike –
29. november vsem delovnim ljudem in
poslovnim prijateljem.**

**S ponosom v srcu nazdravimo dnevu
republike!**

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA

SKUPŠČINA OBČINE

LENDAVA

z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami

**čestita vsem delovnim ljudem naše
socialistične domovine, borcem, aktivistom in
simpatizerjem NOV
ZA DAN REPUBLIKE – 29. NOVEMBER**

LENDAVA

Sprejet akcijski program dela

Komisija za SLO in družbeno samozaščito pri občinski konferenci ZSMS je na nedavni programski konferenci OK ZSMS sprejela akcijski program dela komisije za delo v prihodnjih šestih mesecih.

Minuli mesec, ki je bil posvečen desetemu kongresu ZSMS, so mladi obiskali spomenike NOB v lendavski občini, ocenili delo pri kadrovanju mladih v vojaške šole in aktivno sodelovali pri naboru.

V tem mesecu načrtujejo preventivno vzgojo mladih v prometu in se tvorno vključili v priprave obrambnih dni v solah.

V decembru pa se nameravajo mladi pridružiti praznovanju dneva JLA. Januarja pa imajo v načrtu oceniti kako se uresničuje zakon o SLO in družbeni samozaščiti in varnosti, evidentirati mlade v enote teritorialne obrambe. Februarja in marca pa se bodo posvetili kadrovanju v vojaške šole in ocenili sodelovanje obmejnih OO ZSMS z obmejnimi karaulami.

JOŽE ŽERDIN

TUPELČE

Spominsko obeležje na vodnjaku

V Tupelčah na Krasu so pred dnevi odkrili spominsko obeležje na vodnjaku Jazbečeve domačije, kjer je približno dva meseca leta 1944. delovala radijska sprejemna in oddajna postaja Južnoprimorskega odreda. Zbrali so se domala vsi nekdanji borci tega odreda, domačini, mladi in predstavniki družbenopolitičnih organizacij sežanske občine ter s krajšo slovesnostjo, ki je kasneje prerasla v toplo, zares tovariško vzdušje, počastili dogodek, ki mora prav mladim Kraševcem ostati v spominu. V spominu zato, da bi vedeli za borbo svojih rojakov in spoznali herojstva številnih, čeprav malokrat ali nikoli imenovanih ljudi s petokrako na kapi.

V Tupelče se je proti poletju 1944. leta premaknila radijska postaja, s katero sta rokovala dva izurjena radiotelegrafista, da bi poročala o stanju na tem delu naše domovine in posredovala ukaze štaba posameznim enotam. Večkrat se je ekipa znašla v težavah, morala se je skrivati in postajo spraviti na varno v vodnjak, da je sovražnik ne bi dobil. K temu so veliko pomagali domačini, zlasti mladinke kurirke, ki so pravočasno poskrbele, da je bila postaja z osebjem na varnem.

Na slovesnosti je vodja radijske postaje tovariš Serežin govoril o delu postaje, nekdanji komandant južnoprimorskega odreda Karlo Nardin-Jakec pa je zatem odkril spominsko ploščo na vodnjaku, ki je varno ohranjal skrivnost, da razen za Kras tako dragocene vode skriva v sebi tudi nekaj še bolj dragocenega, kar je prispevalo k današnjemu lepšemu dnevu.

Slavnosti v Tupelčah so se razen domačinov in nekdanjih borcev udeležili tudi predstavniki vseitaljanskega združenja borcev ANPI iz Trsta.

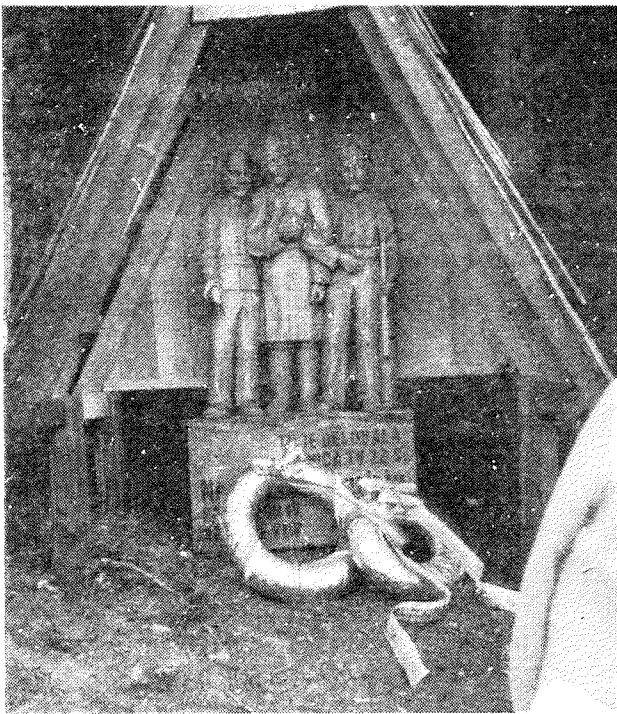
MAKS HOŽIČ

ČRETA

Spomenik padlemu kurirju

Pod pokroviteljstvom krajevnih skupnosti Vransko so se ob letošnjem krajevnem prazniku zbrali na tovariškem srečanju na Čreti nekdanji kurirji relejnih postaj S-22, S-23 in S-26 štajerskega relejnega sektorja. Ob tej priložnosti so odkrili spomenik neznane padlemu kurirju, delo kiparja Franca Prislanca iz Preserja pri Braslovčah. Kurirje

je pozdravil predsednik krajevnih skupnosti Vransko tov. Brišnik, o nastanku, razvoju in vlogi relejnih postaj pa je govoril Ludvik Zupanc, eden izmed organizatorjev teh zvez na Štajerskem. Spomenik pa je odkril Edi Golc-Svigelj, medvojni komandant štajerskega relejnega sektorja in sedanjí predsednik odbora IV. brigade VDV kurirjev relejnih postaj Slovenije.

P. T.

ŽALEC

Mladinska politična šola

Idejnopolitično izobraževanje postaja danes ena izmed pomembnih oblik usposabljanja. Tega se brez dvoma zavedajo še posebno vse družbenopolitične organizacije tudi v naši občini, saj je bilo do sedaj že organizirano veliko najrazličnejših tovrstnih oblik izobraževanja.

Tudi Zveza socialistične mladine v naši občini ne zостаja za drugimi družbenopolitičnimi organizacijami, saj nenehno vključuje v svoj program dela pomembne oblike idejnopolitičnega usposabljanja. Ena takšnih pa je nedvomno tudi mladinska politična šola, ki je bila organizirana pred kratkim. V 36 urah so se mladi iz vseh sredin mladinskega delovanja v občini spoznali s teorijo in prakso marksizma ter iz tega izhajajočimi razmerami našega samoupravnega razvoja kot tudi z samo vlogo in pomenom mladinskega delovanja v krepitvi socialističnih samoupravnih odnosov.

Tako občinska konferenca ZSMS kot tudi Delavska univerza sta s to šolo nedvomno mnogo prispevali k sami razgledanosti mladinskih aktivistov, ki so sicer že potrdili v praksi. Prav gotovo pa je, da bo odslej lahko njihovo delo še uspešnejše, če bodo pridobljeno teoretično znanje znali uporabiti tudi v praksi.

DARKO NARAGLAV

PODNART

Ob krajevnem prazniku

V spomin na november 1944. leta, ko je OF na območju KS Podnart pripravila in izvedla prve ljudske volitve, bodo tudi letos v Podnartu pripravili številne športne in kulturne prireditve.

Osrednja proslava pa bo v soboto 25. novembra ob 19. uri v domu kulture v Podnartu. V kulturnem programu bodo sodelovali pionirji pionirskega odreda »Alojz Rakovec«, moški pevski zbor in dramska skupina »Svoboda« iz Podnarta.

Slavnostni govornik bo Bogdan Javor-Peter. Najzaslužnejšim krajanom pa bodo ob tej priložnosti podelili tudi krajevna priznanja.

CIRIL ROZMAN

MARIBOR

Ob 60-letnici bojov za severno mejo

Po sklepu OK SZDL Maribor bomo ta mesec slovesno proslavili 60 let bojov za severno mejo. Program praznovanja bo obsegal vrsto aktivnosti, ki bodo v vseh pogledih pravilno osvetlile obdobje bojov za severno mejo.

Pred šestdesetimi leti je klic po svobodi prišel v sleherno slovensko vas. Vzklilo je seme izkrevavelega naroda v deželah majniške deklaracije.

Maribor je bil vsa desetletja ognjišče domače narodne kulture. Maribor je vodil narodno-obrambne boje in je pod vodstvom generala Maistra s svojimi borci postavil pred šestdesetimi leti državne mejnike na severu. Vsak vsaj malo poučen in zaveden Slovenec mora priznati, če bi ne bilo takrat generala Maistra z njegovimi borci in njihovih junaških ter odločnih dejanj in žrtve, bi se danes tekla meja med Jugoslavijo in Avstrijo po Savi pri Zidanem mostu in Hrastniku (meja med Štajersko in Kranjsko). Se danes bi se vsem Štajercem in Prekmurcem godilo tako, kot se še danes godi Slovincem v Avstriji.

FRANJO NOVAK

VRHE PRI ŠTJAKU

Obnova domačije

Skapinova hiša na Vrheh pri Štjaku v sežanski občini ni poznana samo po herojski družini, ki je nekdanj živela v njej. Številni obiskovalci, ki jo obiščejo, jo poznajo prav po zanimivi trti, ki si je pot v življenje utrla iz kleti ali hrama, kot pravijo po domače, skozi prizemeljski del hiše na prosto skozi ozko špranjo v zidu, umni gospodarji pa so ji pomagali in rezo razširili. Skapinova domačija je dom narodne heroine Mihaele Skapin, ki so ji pred nedavnim odkrili spomenik in hkrati še 41 padlim domačinom iz teh vasi. Domačijo bi radi obnovili, v njej uredili muzej, toda kot vedno je težava z denarjem. Morda bi solidarnostna akcija ne bila odveč?

M. HOŽIČ

GRIŽE

Že sedmič za pokal Črete

Prizadevni člani planinskega društva Vransko-Tabor so ob 37-letnici prve frontalne bitke prvega štajerskega bataljona na Čreti, pripravili prav na prizorišču nekdanje bitke tradicionalno orientacijsko tekmovanje za pokal Črete.

Med seboj se je pomerilo 12 pionirskih ekip z 41 udeleženci ter po tri mladinske in po tri članske ekipe s po tremi člani v ekipi.

Pri članih so bili najboljši člani jamarskega kluba iz Prebolde, pri mladincih ekipa iz Zabukovice, med pionirji pa so bili najboljši pionirji iz Vranskega.

FRANC JEZOVIK

Anton Kebe

2

Cerknica v prvih dneh po kapitulaciji Italije

V januarju 1942 je prišel v Cerknico »štajerski begunec« kaplan Tone Duhovnik. (Med vojno je bil pravi »leteči« organizator bele garde. Najdemo ga vsepovsod, tudi na Primorskem, še celo v Tolminu.) V Cerknici je pomagal zasnovati odbor belogardistične slovenske legije. Pri tem mu je še posebno z veseljem pomagal novopečeni mladi kaplan Boris Femc. Doma je bil iz Tržiča, zato ga je škof Rožman kot »begunca« poslal pastirovat v Cerknico, da bi kot udaren in odločen fant pomagal oblikovati Katoliško akcijo, ki bi naj povečala božjo gorečnost. Prav gotovo je imel škof pri izbiri posrečeno roko, kajti Femc ga ni v ničemer razočaral. Ob njem so pri organizaciji legionarjev sodelovali še, Vinko Skubic, šolski upravitelj (njegov brat je bil dekan v Logatcu), Tone Ponikvar, občinski blagajnik, pozneje pa še Alojzij Arhar, cerkovnik in nekaj dijakov. Le-ti so bili udarna pest Femcove Katoliške akcije, ki se je omejila le na ozek krog politično nedozorelih mladeničev.

Legionarji so delovali v strogi tajnosti in ilegali. Boris Femc je začel v prvi polovici leta 1943 izdajati ilegalni list »Notranjec v borbi proti komunizmu«. Izhajal je v 800 izvodih in po hišah so ga raznašali na skrivaj njemu zaupni ljudje.

Tako je v Cerknici spomladi 1942 nastala majhna organizirana skupina kontrarevolucionarjev, ki pa ljudi ni mogla odvrniti od delovanja za cilje OF. Kljub prizadevanju in močni propagandi zoper partizane, jim v Cerknici ni uspelo nikoli organizirati belogardistične postojanke z domačimi prebivalci. Do spomladi 1943 je bilo prijavljenih šest domačih fantov, pozneje do konca vojne pa je sodelovalo v vrstah domobrancev le trinajst zaslepljenec, od teh je bilo pravih domačinov le deset.

Kapitulacija Italije

Čeprav pričakovana, a vendar je bila vznemirljiva novica, da je Italija kapitulirala. Presenetila je partizane, italijanske vojake, zlasti pa še belogardistične opričnike.

V prvih večernih urah 8. septembra 1943 je bilo po radiu objavljeno, da je položila orožje ena izmed glavnih zaveznic Nemčije. Zanj so tudi v Cerknici kmalu zvedeli. Še zlasti so jo bili veseli italijanski vojaki, ki se niso mogli pomiriti pozno v noč. Z vriski in s pesmijo so vznemirjali okoliške stanovalce in se pripravljali na odhod. Okoli enajste zvečer so se umirili in umaknili v spalnice, da bi se spočili za naslednji dan, ki je bil predviden za njihovo pot.

Za zlom Italije so kmalu zvedeli tržani in se je nepopisno razveselili. Z nestrpnostjo so pričakovali, kaj jim bo prinesel naslednji dan.

Manj veselja pa je bilo v vrstah organizatorjev in podpornikov bele garde. K sreči v Cerknici teh ni bilo dosti, več jih je bilo v sosednji vasi Begunje in tamkajšnjih okoliških vaseh. Bali so se obračuna s partizani, kajti

italijanski zavezniki so jih čez noč pustili na cedilu. Reševali so le svoje glave in se trudili, da bi se s strani Nemcev znebili zajetja. Drugi dan, v dopoldanskih urah, so se italijanski vojaki in fašisti odpravili na odhod. Pred Meletovo hišo (na pošti) so bili zbrani italijanski oficirji z vodjem fašistov na čelu. Sklenili so, da naj bi poveljnik posadke odšel v izvidnico na Rakek in ugotovil, če je v tej smeri mogoč odhod, ne da bi jih zajeli Nemci. Peljal ga je sergente, ki je znal slovensko in je bil po vsej verjetnosti doma s Primorske. Kmalu po prihodu do prvih hiš Rakeka sta zvedela, da so železnico že zasedli nemški vojaki. Odpejala sta se nazaj in po kratkem posvetovanju so se odločili odpotovati v smeri Javornikov. Odhajali pa so v dveh skupinah. Večja skupina je krenila čez Gornje jezero po obrobju Loške doline naprej proti Mašunu in Ilirski Bistrici. Druga, manjša skupina, v kateri so bili pretežno oficirji, je odšla čez Dolenje jezero naravnost v gozdove Javornikov. S seboj je imela dobrega vodiča, izdajalca Šviglja iz Dolenjega jezera, izdajalko Mimo Javornik iz Cerknice in še dve izdajalki iz Loške doline, ki so skupaj odhajali pod zaščito svojih prejšnjih delodajalcev. S seboj je vojska odnesla nekaj orožja in streliva, obleke, nekaj pisalnih strojev in naropanih stvari. Pretežno pa je orožje ostalo v skladiščih in v vojaških barakah. Tu je ostalo še precej opreme, živil in drugega materiala.

Ko se je kaplan Boris Femc v večernih urah na dan kapitulacije Italije vračal iz kaplanije v župnišče na večerjo, je prisluhnil veselemu razpoloženju in petju italijanskih vajakov, ki se je razlegalo po Cerknici iz spodaj stoječih barak. Kmalu zatem pa je od svojih podanikov izvedel, da je Italija položila orožje. Vest je šokantno delovala nanj. Zanj so hitro zvedeli še njegovi ožji sodelavci in brž so se pričeli zbirati v kaplaniji, čim se je Femc vrnil iz farovža.

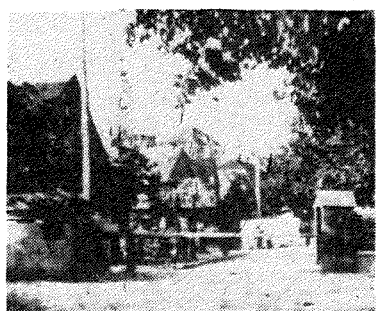
Zagrizeni pristaš belogardizma Rado Petrovič, tedanji občinski tajnik (V Cerknico je prišel iz Štajerske med vojno, baje kot gestapovski agent), ki je stanoval v kaplaniji, je izza omare izvlekel puško in jo vpricho kaplana Femca nabil. Potem je iz podstrešja prinesel še nekaj orožja in streliva. Dejal je, to bo za prvo silo.

V kaplaniji so stanovali še drugi belogardisti, Jože Štrukelj in Franc Hren (pozneje padel kot partizan) iz Cerknice, Franc Škof iz Dolenje vasi in drugi. Tja je pohitel še Vinko Skubic, šolski upravitelj, Mirko Javornik, urednik Slovenskega doma, znani protikomunistični agitator in organizator BEGA na Slovenskem (Tedaj je bil kot domačin v Cerknici z družino na dopustu), Tone Ponikvar, občinski blagajnik, Alojzij Arhar, cerkovnik in morda še kdo... Kaj storiti?... Dolgo v noč so se pogovarjali, kako bi vzpostavili svojo oblast in se ubranili partizanske vojske. Pozno, ko se je začel že drugi dan, so se razšli...

Nadaljevanje prihodnjic

Pred hišo kovača Hitija v Begunjah so se v septembru 1942 zbrali belogardisti, da bi se poklonili italijanskemu generalu Robottiju.

Italijanski bunker in stražarnica z rampo med Meletovo in Medenovo hišo pred vhomom v barake italijanske vojaške posadke.

STO ŠOL – STO JUNAKOV

30

Osnovna šola Tone Žnidarič Ptuj

Še danes se vse premalo spominjamo velikih sinov našega naroda, naših junakov, ki so šli v boj za velike ideale svojega naroda, za srečnejšo družbo in so se s svojim junaškim delom uvrstili med junaške borbe, ki so padli za veliko idejo socialistične revolucije.

Eden takšnih je bil tudi Tone Žnidarič iz Nove vasi pri Ptuj. Že v gimnaziji se je spoznal z znanimi ptujskimi revolucionarji in komunisti, kot so bili Ivan Bratko, Dušan Kveder, Ivan Potrč, Ivan Spolenjak. Tako so že 1932. leta izdali svoje glasilo »HRAST«. Oblasti so ta list prepovedale. Preveč je bil revolucionaren. Pozneje je takratna policija Žnidariča aretirala. Bil je med 32 obsojenci ter obsojen v Ljubljani.

Pozneje ga je vodstvo takratne Komunistične partije poslalo na svetovno konferenco socialistične mladine v Moskvo. Bil je tudi v šoli Kominterne. Hkrati pa je obiskoval še oficirsko šolo. Udeležil se je tudi španske državljanske vojne. Z njim je bil tudi Dušan Kveder, prav tako iz Ptuja.

Šele sredi 1941. leta se je Tone Žnidarič vrnil nazaj v domovino. Jeseni istega leta pa je že sodeloval v napadu I. Štajerskega bataljona na Šoštanj. Pozneje pa se je udeležil intervencijskih napadov na okupatorja, ko so partizani hoteli preprečiti izselitev Slovencev ob Sotli.

Tone Žnidarič je potem postal član Pokrajinskega komiteja KP za Štajersko. Šele 1943 leta je utegnil, da je sredi okupiranega Ptuja obiskal – po osmih letih – svoje starše. Glavni štab NOV pa je Toneta poklical na Dolenjsko.

Tu je postal namestnik komandanta XII. brigade, nato pa komandant, ter načelnik štaba XVIII. divizije s činom podpolkovnika. V bojih se je pokazal kot hraber ter preudaren partizanski vojskovodja. Ob preizkušanju angleškega minometa, tedaj, ko je bil Franc (Stane) Rozman smrtno zadet, je bil ranjen tudi Tone Žnidarič-Štefan. Kljub prizadevanju partizanskih zdravnikov je Tone Žnidarič 18. decembra 1944. leta za posledicami ran, ki jih je dobil pri eksploziji, ko je razneslo minomet, umrl v partizanski bolnišnici v Kanižarici. Po osvoboditvi so njegove posmrtno ostanke prenesli na mestno pokopališče v Ptuj in pozneje v skupno grobnico narodnih herojev v Ptuj.

Po njem nosi ime največja šola v Ptuj. Po njem se imenuje tudi cesta, v šoli, v avli pa ponosno stoji njegov doprski kip, ki mlade rodove spominja na velike sinove naše revolucije, na žrtve za svobodo.

Šola Toneta Žnidariča je bila zgrajena 1903. leta. Proti koncu druge svetovne vojne je bila po zavezniškem bombardiranju hudo poškodovana ter 1946. leta obnovljena. V tem šolskem letu obiskuje šolo kar 1098 učenk in učencev, skupaj s podružničnimi šolami v Trnovski vasi in Vitomarcih pa kar 1284 učencev. Tako je po številu učencev največja šola v ptujski občini. Letos bo končalo osemletko okoli 160 učencev.

V šoli imajo tudi svet delegatov, ki šteje 35 članov. Med njimi so štirje učenci šole. Vsi so seznanjeni s težavami šole pa tudi z učnimi uspehi učencev.

Kar 50 učencev dobiva v šoli brezplačna kosila, medtem ko 117 učencev plačuje le polovično ceno. Boljši učenci pomagajo pri učenju slabšim. Vsi skupaj urejajo okolico šole.

Ko so v Ptuj pripravili obrambni dan, na katerem je sodelovalo vseh sedem občin, ki imajo med seboj bratske vezi, se je tega preizkusa znanja – pripravljenosti, udeležilo kar 80 učencev šole Toneta Žnidariča. Tudi ob obrambnem dnevu vseh šol mesta Ptuja so učenci sodelovali. Tedaj so tudi streljali z zračno puško. Vsako leto pa ob dnevu JLA obiščejo pripadnike ptujske garnizije, kar je za vse res enkratno doživetje, zlasti za fante, ki bodo nekoč tudi sami stali na braniku naše domovine.

Učenci šole izdajajo tudi svoje glasilo, ki nosi naslov »Mlado klasje«. Učenka Tanja Kostanjevec je v njem med drugim zapisala: »Zavedam se, da ne bom nikoli dober državljani, nikoli dekle, ki je vredno svoje domovine, če se ne bom učila...« Lučka Kostajnshek pa je v sestavku pod naslovom: »Obrambni dan« zapisala: »Svoboda je mir in enakopravnost med ljudmi. Toda vsi ljudje na svetu ne uživajo svobode. Ponekod še divjajo vojne, ki prinašajo bedo in smrt. Ljudje morajo biti vedno pripravljeni. Da bi bili pripravljeni na nevarnosti, smo organizirali obrambni dan.«

Franjo Hovnik

Spomini dedka – partizana

Dedek je med vojno živel ob robu velikega gozda na Kozjanskem.

Mimo hiše je vodila cesta, po kateri so Nemci vsak dan pošiljali svoje patrulje v sosednje vasi. Ob prihodu 14. divizije na Bohor, so partizani likvidirali nemško postojanko v Podsredi. Dedek in babica sta takrat doma vzrejala svinje. Tisti usodni dan, poln snega in mraza, je ena od svinj poginila. Dedek jo je po snegu odvlekel preko ceste k potoku in jo zagrebel. Ko je domači izdajalec sporočil Nemcem, da so partizani opravili z njihovo postojanko, so se razjarjeni Nemci pripravili na povračilne akcije. Vsi razjarjeni so ob dedkovi hiši na zmrznjenem snegu opazili sledove krvi. Takoj so pomislili, da je bil tu umorjen kdo izmed njihovih vojakov. Dedkovo družino so postavili ob zid in hoteli vse postreliti. Dedek jim je komaj razložil, čigava je kri. Odšli so pogledat, če je svinja res zakopana ob potoku. Ko so se prepričali, da dedek govori resnico, so odšli.

»To so bili moji najtežji trenutki,« je rekel dedek. Dedek se je potem priključil partizanom in tako prispeval svoj delež k osvoboditvi naše domovine. Zato sem ponosna nanj.

TATJANA UREK, 4. razred

Rad imam to črno Zasavje

Živim v črnem Zasavju, ki je znano po rudnikih rjavega premoga.

Rudarji so imeli v prejšnjih časih zelo težko življenje. Danes imajo boljše pogoje, vendar je delo rudarja še vedno zelo težko in predvsem nevarno. Moj očka že petindvajset let koplje globoko pod zemljo to črno zlato. Velikokrat je bil v življenjski nevarnosti. A nikoli še ni pomislil, da bi pustil delo rudarja, ker se je zelo navezal na črne globine. Največkrat je zelo utrujen. Vedno, kadar odhaja od doma, si vsi želimo, da bi se vrnil zdrav.

Tako je v teh naših krajih. In rad imam to črno Zasavje.

BOJAN BORŠTNAR, 5. razred

Sim Titova pionirka

Sem članica pionirske organizacije, Titova pionirka. Opravljam naloge, ki so mi dodeljene. Učim se, da bom nekega dne kaj postala in s svojim znanjem koristila domovini. Vključena sem tudi v mnoge zunajšolske dejavnosti. Sem tudi delegatka in se redno udeležujem sestankov. Trudim se, da bi bila pionirka po dejanjih in ne samo na papirju.

Želim, da v naši domovini ne bi nikoli več stradali kruha, da bi živeli v miru in da bi nas še dolgo vodil Josip Broz-Tito.

ALENKA MAČEK, 5. razred

Moj oče je rudar

Moj oče dela v rudniku. Ko je pred petindvajsetimi leti začel delati, je bil kopač premoga. Vendar nesreča nikoli ne počiva. Ko je nekoč kopal, mu je padel na stopalo večji kos premoga. Zlomil mu je nogo v gležnju. Dobil je mavec. Po nekaj letih je zaradi bolečine na tej nogi postal invalid. Premeščen je bil na lažje delo. Sedaj je čuvaj transportnega traku. To delo zahteva pazljivega delavca. Vedno mora gledati v trak, da se ne zamaši. Če ne pazi pride po traku kak večji kos premoga in se v nabiralniku zamaši. Ko oče to opazi, takoj pritisne na stikalo, da se trak ustavi. Potem mora te kose z udarnim kladivom razbiti, da gre lahko premog skozi zbiralnik, kjer ga potem nakladajo na vozičke. Potem spet spusti tekoči trak v pogon in delo se tako nadaljuje. Če se to zamaši večkrat na dan, je naporno zanj, ker mora veliko tega materiala premetati.

Vem, da je delo v rudniku težko in nevarno. Vedno, ko gre na delo, pomislim, da se lahko kaj zgodi. Srečen sem, ko vidim, da pride domov vesel in zdrav. Ponosem sem nanj in ga imam zelo rad.

VINKO CEROVŠEK, 5. razred

Franc Leskošek-Luka v Trbovljah

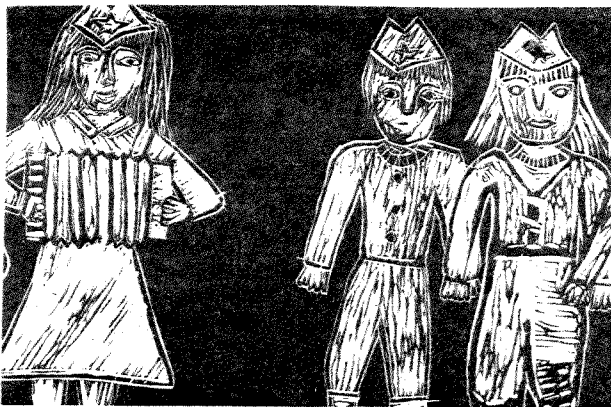
V strojno tovarno Trbovlje so povabili pionirje iz oddelkov Alojza Hohkrauta, da bi pozdravili tovariša Leskoška, ki je prav v tistih dneh praznoval osemdeset let svojega življenja.

Po tretji šolski uri smo se zbrali in odšli v strojno tovarno. Ko je stopil v dvorano Franc Leskošek-Luka, smo zapeli pionirsko pesem. Direktor je imel dolg in zanimiv govor. Med drugim je povedal, da je k ustanovitvi in obstoju trboveljske strojne tovarne pripomogel tudi tovariš Leskošek. Gost pa nam je povedal zanimive dogodke iz svojega življenja. Ko

Predstavljamo vam

»Črno zlato« je na desetem srečanju pionirjev-dopisnikov v Ljubljani prejelo prvo nagrado za likovno podobo.

Likovne priloge (izbrali smo dve) v »Črnem zlatu«, glasilu Osnovne šole Trbovlje, so prispevali: DEJAN LEVEC, 6. razred, ROMAN SMODIŠ, 6. razred, MOJCA KUŽNIK, 6. razred, IVAN BRINAR, 6. razred, BARBARA KORBAR, 6. razred

je končal, smo pionirji zapeli in zaplesali. Predsednica pionirske skupnosti na naših oddelkih Erika Majcen mu je v imenu pionirjev podarila šopek nageljnov in mu zaželela še dolgo in zdravo življenje, tovariš direktor pa je poklonil lepo sliko. Tako je bila za nas proslava končana. Pogostili so nas s sendviči in sokovi.

Zelo sem bila vesela, da sem spoznala Franca Leskoška-Luko.

IRENA JUVAN, 4. razred

In ponosno stopam naprej

Sprehajam se po ulici. Srce mi vriska ob misli, da lahko svobodno stopam po domačih tleh. Pogledam kvišku in pogled se mi ustavi na drogu, kjer plapolja jugoslovanska zastava – simbol ljubezni in bratstva jugoslovanskih narodov! Ob pogledu nanjo se vzravnam in ponosno stopam naprej. Misli mi gredo dalje. Premišljujem, kako bi bilo, če bi me izgnali z rodne zemlje, na katero me veže polno čustev. Vsako leto se za nekaj časa poslovim od domovine. Ko stopim preko meje, me v srcu čudno stiska. Tam slišim tujo govorico in ne jezika svojih vrstnikov, svojih staršev. Komaj čakam, da se vrnem domov, kjer lahko poslušam materin jezik, se sestajam s prijatelji in uživam neizmerne lepote naše domovine.

BISERKA SELMAN, 7. razred

Bombni napad na Trbovlje

Vojna je bila in moja mamica je bila še majhna, ko so bombardirali Trbovlje.

Med napadom so morali vsi ljudje zbežati v zaklonišče, ki je bilo v jašku trboveljskega rudnika. Med njimi je bila tudi moja mamica s sestro in bratoma. Zbežali so proti zaklonišču. Ker pa se napad še ni pričel, so stali pred jaškom. Ko so začela krožiti letala, je eno izmed njih vrglo bombo. Ljudje so se pogнали v jašek. Ker je bila moja mamica prepočasnna, so jo ljudje vrgli na tla in pomendrali. Dobila je poškodbe po glavi in tudi drugod. Sestra pa je izgubila dokumente in nekaj zlatnine, ki jo je imela v ročni torbici.

Mamica je med vojno veliko doživela, toda to se ji je najbolj vtisnilo v spomin. »O bombardiranju, ki je zahtevalo veliko žrtev, povsod po naši domovini, se premalo piše,« je rekla, »saj mladi rod o tem ne bo nič vedel.«

MARJANA GOTAL, 3. razred

Tito, zelo rada te imam

Dragi tovariš Tito! Ponosna sem, ker si naš predsednik in hvaležna, ker si se boril za naše svobodno, lepo življenje. Rada te gledam na televiziji in zelo si želim, da bi nas obiskal v Trbovljah. Srečna bom, če boš živel še mnogo let in skrbel za našo Jugoslavijo. Tito, zelo rada te imam.

TATJANA SELEVŠEK, 1. razred

Branila bom domovino

Rada imam domovino in živim v veri, da mi nikdar ne bo odvzeta. Ljubim jo, kakor ljubi otrok svojo mater in hvaležna sem ji, ker me varuje. Spoštujem jo zaradi njene odločnosti, da se bori za svoje pravice in ne dovoli, da bi jo kdorkoli motil na njeni samoupravni in socialistični poti. In branila jo bom, če bo potrebno! Kot se bo zanj boril vsak pošten in ponosen človek naše Jugoslavije.

METKA GROBLJAR, 7. razred

Prižgal sem svečko

Težki sivi oblaki so legli nad trboveljsko dolino, ko sem s starši odšel na pokopališče. Zagledal sem grob padlega partizana. Na plošči je pisalo: padel leta 1941. To je bilo takrat, ko so fašisti pridrveli v našo domovino in se je ljudstvo uprlo krutemu sovražniku.

Prižgal sem svečko in stal toliko časa, da je pogorela. In ostal je grenak spomin. Kako lahko človek ubije človeka? Tudi to misel sem ponesel s seboj.

HINKO KOSEL, 3. razred

Izgubljena vreča sladkorja

Moj oče je bil med vojno doma v Rimskih Toplicah. Nekoč je našel celo vrečo sladkorja v kockah. Za tiste čase je bilo to pravo bogastvo. Izgubili so ga ustaši, ko so bežali proti Mariboru. Ker so mu doma prepovedali, da bi karkoli prinesel domov, je sladkor skril na skedenj. Vsak dan, ko je šel v šolo, si je žepe napolnil s kockami in jih počasi jedel. Doma pa so pili grenko kavo.

Tega dogodka se še dobro spominja.

TANJA KAJBA, 3. razred

Dravograd, Velenje, Murska Sobota, Trebnje, Koper, Vinica, Tržič, Maribor, Postojna in zdaj Ljubljana. Deset srečanj pionirjev-dopisnikov iz vse Slovenije. Iz leta v leto jih je bilo več. Prvim, uredništvom Cicibana, Pionirja, Pionirskega lista in Kurirčka, so se priključila nova. Najprej uredništva mladinskih oddaj radia Ljubljane, pa Radia Koper. In takoj za njima je svoje dopisnike povabil TV-15.

Srečanja, polna vtisov, bogatih spoznanj, vznemirljivih doživetij.

Jubilejno srečanje, 18. novembra 1978 v festivalni dvorani, ni bilo prav nič drugačno. Samo: lepše in primernejše priložnosti, da rečemo nekaj besed o minulem, bi težko našli.

Deset let in več je, kar imamo TV-15 za mladino.

Pred očmi se vrste mnoga imena. Ne, ne samo imena. Tu so, kot da bi bili z nami! Darja Jaklič, Alenka Trontelj, Martina Trdin, Gorazd Maslo, Nataša Kajin, Ilonka Čelhar, Slavica Dragoš, Lučka Lešnik... Premalo je prostora za zapis vseh, ki so nam ostali zvesti. Četudi samo s pozdravom.

Tu je le nekaj utrinkov:

Se še spominjate vaše dopisovalke? Nič čudnega bi ne bilo, ko bi me pozabili. Dolgo je že, kar sem pisala. Iz dekletca je zraslo dekle... (Nismo te pozabili, draga Nataša Kajin.)

Da bi TV-15 za mladino še dolgo bogatil naša srca... (Marta Grom. Ni je več. Rada je imela mlade in bila je zvesta spremnjalnica naše strani. In za tebe, vzpodbudne besede mnogokrat nismo utegnili reči niti - hvala. Je naj pozno?)

Prepričan sem, da ste vi vaši mladi sodelavci opravili pomembno nalogo. Iz številnih zapisov in pogovorov z udeleženci narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije, objavljenih v TV-15 za mladino, dobivamo napotke za še hitrejšo in od-

TV 15 za mladino je dokaz naše ljubezni do domovine in to je njegova največja vrednota

S pionirji-dopisniki, ki jih je povabilo naše uredništvo, sta se pogovarjala Milena Štrajnarjeva ter glavni in odgovorni urednik TV 15 Silvo Teršek

ločnejše spreminjanje odnosov v sedanjem obdobju razvoja samoupravnega socializma... (Takrat je Igor Bončina iz Idrije služil vojaški rok v Škofji Loki.)

Od vseh časopisov mi je najljubši TV-15. Ne, ne mislim se dobrikati. To je čisto res. Pa veste, zakaj? V njem sem objavljala svoje prve sestavke in če teh ne bi bilo, morda danes ne bi pisala. In zato ga imam rada... (Lučka Lešnik. Tudi mi te imamo radi.)

Potem nenadoma spoznaš, da si odrasel in, verjemite mi, da je življenje s spomini, kakršni so spomini na TV-15 za mladino, lažje. (Alenka Trontelj. Skoraj pol leta je, kar se nisi oglašila. Si zdrava?)

Zdaj je tu nova mladost in zdi se, da je taista:

Kdo bi ne imel rad najmlajših iz osnovne šole Janka Premrla-Vojka! Z njimi je Angela Podleskova, ki je za svoje delo letos prejela posebno priz-

nanje. Pripoveduje, kako nastajajo sestavki. Ondani je pogled obstal na zapuščenem spominskem obeležju narodnoosvobodilnega boja. Peljala jih je tja, drugošolke. Pogovarjali so se, razmišljali in zapisali. Kako utegne in od kod toliko ljubezni do tega dela? Odgovor je skromen. Vera Gartnerje-

va. Že peto leto se srečujemo na srečanjih. Predstavi se s povsem novo skupino. To so zgodbe, ki jih človek nosi v srcu in pero teče. Še ni vse zapisano, v Mojstrani. Kako ste začeli, takrat, ko je bila Lilijana še majhna? Prva srečanja z borci so bila lepa, zavzeta. Čutila je, da morajo njihovo že-

ljo po izpovedi izkoristiti. Vrstili so se, spis za spisom.

Najlepše je to, da se srečamo. Tudi to reče Vera Gartnerjeva. In: želeli bi več prostora v TV-15.

Vida Blažko iz Mirna pri Novi Gorici, kjer je doma »brstje«. Najmlajši in tisti, ki že vstopajo v življenje, vsi imajo radi TV-15 za mladino. Zanimalo jo je, kako mladi podživljajo partizanske proslave, minuto tišine pred spominom. Enega izmed teh spisov je prebrala Suzana. Lepe in iskrene misli. Mlade dopisnike iz podružnične šole Pameče vodi tovarišica Mehova, tu je tudi tovariš Gorjan iz štirirazrednice v Uncu. In Kavčičeva iz Polhovega Gradca. Vsi vse storijo, da bi ta čas ne šel v pozabo.

Pogrešamo Mileno Romihovo iz Bistrice ob Sotli. Poslala je Sandro in Rika, imenitna mlada časničarka.

»Všeč mi je, ker se poznate med seboj,« se oglašila

Silvo Teršek, glavni in odgovorni urednik TV-15. Maloprej je govoril o časnikarskem ustvarjanju, o revoluciji, ki teče... o tem, da pogreša na mladinski strani kritičnih misli. Zdaj samo poslušaj.

Spet: zakaj v TV 15 nimamo več prostora? Pojasnujemo naše težave s prostorom, z denarjem. Nekako razumejo. Morda tudi ne.

Rešitev ponudi Jasmina Zaletel iz Ljubljane, gostiteljica. Našega časnika še ni imela v rokah. Zakaj mladi ne bi imeli svojega TV-15 in lahko bi povedali vse, kar želijo? Mladi imajo veliko povedati.

Nasmehnemo se. Prav ima, seveda ima prav.

Če že ne bomo imeli svojega TV-15, bomo pa imeli svoja srečanja. Za povrh. (Zelja, ki se ponavlja iz leta v leto!) O tem, to je naša praznična obljuba, bomo krepko razmislili. In takrat bomo zapeli po partizansko, kajne? S tem ni rečeno, da ne maramo teh, že tradicionalnih srečanj, in z njimi ni nič narobe. Nasprotno, tudi letos so imeli naši dopisniki in mentorice, ki so bile naše gostje, vrsto pohvalnih besed o dneih, prebitih v Ljubljani. Samo: ena sama ura je enostavno premalo za vse, kar bi si želeli povedati.

Za slovo še nedeljski utrinek:

»Kaj je TV-15 za mladino?« so besede Iztoka Šuštaršiča iz Ljubljane, ki je gostil našega Mladena. (Kar na česti me je vprašal in vesela sem bila njegovega vprašanja!)

Kam bi nas človek del? »TV-15 za mladino je dokaz naše ljubezni do domovine in to je njegova največja vrednota,« je pred štirimi leti, na srečanju v Vinici, rekel Davide Ernestini iz Kopra. Sedem let je komaj napolnil. Njegove besede še vedno drže.

Boš stopil v korak z nami, dragi Iztok - po poti najsvetlejših tradicij?

Milena Štrajnar

Pionirji - dopisniki »TV-15 ZA MLADINO«, ki so se udeležili srečanja v Ljubljani:

Lilijana Gartner, Rabičeva 20, Mojstrana
Riko Kunst, Zagaj 3, Bistrica ob Sotli
Robert Bužan, Izolska vrata 2, Koper
Tone Koprivec, Briše 26, Polhov Gradec
Joško Mrle, Fara 3, Vas-Fara
Cilka Božnar, Briše 25, Polhov Gradec
Jasmina Podlesek, Nazorjev trg 1, Koper
Tomaž Pšenica, Dovje 55, Mojstrana
Irena Sifer, Čreta 40, Orehova vas
Sandra Uršič, Bistrica ob Sotli 72, Bistrica ob Sotli
Mitja Beltram, Cesta na Markovec 39, Koper
Metod Meh, Pameče 24, Slovenj Gradec
Irena Rihtarič, Pameče 182, Slovenj Gradec
Mladen Kotarac, Regentova 10, Maribor
Suzana Mavrič, Miren 120, Miren pri Novi Gorici
Mojca Perko, Slivice 34, Rakek

mногоčem: denimo o napakah, ki nas pestijo doma in seveda o delovnih uspehih, ki smo jih dosegli. Slednjih pa je veliko več kot napak.

A kaj bi vam danes pravil o tem! Precej veste že sami, o mnogočem se boste še pričeli. Toda nikoli ne pustite, da bi se vas lotilo malodušje. In se vas tudi ne bo, če boste vedeli, da posije za vsakim dežjem spet sonce. Vi pa, ki ste vredni imena pionirji-dopisniki, ste se posebej zadržali, da kot mladi novinarji s pisano besedo spregovorite o vseh teh problemih - seveda kakor se kažejo vam - tudi svojim vrstnikom. Pri tem morda še ne boste znali najboljše zlitosti svojih misli v skladno celoto, a naj vas to ne moti. Vaša prednost, prednost vsake mladosti, je v neizrekljivo močni resnici, ki jo odkrito pripovedujete sebi in nam.

★

Želim, da vztrajate pri svojem delu, želim, da pridobivate zanj nove in nove pionirje in pionirke, želim, da skozi pisanje, branje in učenje odkrivete lepote slovenskega jezika, torej tudi lepote naših narodnostnih navad, običajev, da se tudi po tej poti približate zakladnici lepega, vsej množici lepih knjig domačih in tujih avtorjev, kajti s tem boste bogatili sebe in druge. In povem

vam, da je to bogatenje najbogatejše od vseh bogatenj. Le delati je treba, delati in vztrajati. Če boste delali tako, potem boste že jutri dobri samoupravljalci, dobri delavci in nekateri med vami tudi prav imenitni novinarji. Novinarstvo pa je poklic, ki je odgovoren. Že zato, ker ljudje morajo biti obveščeni o vsem, če hočejo dobro gospodariti, če hočejo biti - in to hočejo - edini gospodarji svojega dela.

★

Čez nekaj dni bomo nazdravili rojstnemu dnevu nove Jugoslavije - domovine, ki je le trikrat, no ja, morda štirikrat starejša od vas, a zato še zmemor mlada ter polna upanja, da jo boste vi, novi rodovi pionirjev, ozaljšali ter oplemenitili z delom. Že danes pa ji dajete največ, kar jih sploh lahko kdo da: svojo mladost, svoje sanje, igre in učenje, skratka - vse, kar domovina potrebuje, da bo ostala mlada še naprej.

★

(Iz govora FRANCA ŠETINCA, sekretarja predsedstva CK ZKS na sklepni slovesnosti ob jubilejnim srečanju pionirjev-dopisnikov)

Seveda boste tisti, ki se boste kasneje odločili za novinarsko pot, spoznali, da ta ni posuta z rožami, da je za vsakim, res dobrim časnikarskim prispevkom, ki je napisan iz poštenih pobud, trdo delo. Dejal sem - iz poštenih pobud: torej dostojanstveno, brez podtikanja in laži. Takšno mora biti naše novinarstvo in takšno zvečine je. V njem ni ničesar takšnega, kar, denimo, včasih še srečamo marsikod po svetu, ko pišejo o nas slabo in predvsem neresnično. Zato pač, ker jim ni povšeči, da smo trmasto samosvoji, da hočemo živeti vzravnano, živeti od dela svojih rok. In kakorkoli se vam to že čudno sliši, je vendar tako: še so sile in ljudje, ki bi radi mislili namesto nas, ki jim niso povšeči svoboda, naš narodnoosvobodilni boj, naša odločnost, da nočemo biti drobiž v igri velikih sil.

Naše novinarstvo mora o vsem tem poročati, kajti ljudje imajo pravico vedeti, kako še vedno gleda na nas manjši del sveta, enako, kakor tudi vedo, da uživa Jugoslavija danes velik ugled v svetu. Ta ugled smo dosegli zato, ker ne živimo od danes do jutri in ker ne hodimo po svetu, da bi preštevali svoje sovražnike, marveč štejemo in iščemo vedno znova le prijatelje. Vi sami pa veste, da prijateljstvo velja največ: prijateljstvo med ljudmi, državami in narodi.

Seveda mora dobro novinarstvo pisati še o

Srečanje z Johnom Mvanzo Imeli smo Johnom Mvanzo obrambni dan

Tako lepe proslave v počastitev štiriindvajsetega oktobra – dneva organizacije združenih narodov – še nikdar nismo imeli na naši šoli.

Ob štiriindvajsetem oktobru, dnevu organizacije združenih narodov, je naš krožek priredil proslavo, na katero smo povabili študenta Johna Mwanza iz Zambije, ki študira v Mariboru. Naše povabilo je z veseljem sprejel in se naše proslave tudi udeležil.

Tako smo se učenci sedmih in osmih razredov zbrali v pionirski dvorani.

Članica krožka organizacije združenih narodov je pripravila kratek govor o pomenu delovanja te organizacije, učenci naše šole pa so recitirali. John nas je seznanil s svojo deželo in povedal, da je štiriindvajseti oktober tudi »dan neodvisnosti Zambije«. Na ta dan se je Zambija rešila kolonializma. Prej je bila angleška kolonija. Označil je njeno lego in relief in povedal, da je pri njih poprečna temperatura 28–30° in najvišja do 45° C. Pokazal nam je diapozitive, ki jih je posnel v svoji deželi. Videli smo živali iz njihovega nacionalnega parka in nekaj modernejših zgradb.

Opazila sem, da so njegove besede vse pritegnile, saj so kmalu začela vprašanja deževati. Odgovarjal je v lepi slovenščini. Na vprašanje, kako je bilo z učenjem slovenščine, je odgovoril, da se jo je zelo težko naučil in rekel, da je po njegovi oceni slovenski jezik mnogo težji od angleškega.

Ob koncu nam je pokazal njihova značilna oblačila. S sošolci in sošolkami sem bila maneken. V teh oblačilih smo zaplesali tudi v ritmu njihove glasbe.

Za spomin na to srečanje smo se ob slovesu slikali.

Tako lepe proslave v počastitev štiriindvajsetega oktobra – dneva organizacije združenih narodov – na naši šoli še nikdar nismo imeli.

DARJA ŽVIKART, krožek OZN
Osnovna šola »Janko Glazer«
Ruše

PRAZNIK NAŠE KRAJEVNE SKUPNOSTI – Pošiljamo vam fotografiji praznovanja našega krajevnega praznika, ki ga praznujemo vsako leto devetindvajsetega oktobra v spomin na junaški boj heroja Milana Majcena in Jančija Mevžlja, ki sta ga bila v Murnicah. Letos smo na prenovljeni stavbi krajevnega skupnosti odkrili tudi spominsko ploščo vsem žrtvam fašističnega nasilja. Posnetka kažeta nastop pionirjev ob tem dogodku in zbrano množico, ki je prisluhnila recitaciji mladink iz Velikega Cirknika.

Pionirka tretjega razreda in člani fotokrožka Osnovna šola »Milan Majcen« Šentjanž na Dolenjskem

Vrnili smo se v našo šolo – osnovno šolo Franca Osojnika v Ptuj – in ugotovili, da je za nami uspešno opravljeno delo

Dne 28. oktobra smo imeli v osnovni šoli Franca Osojnika in še v treh osnovnih ptujskih šolah obrambni dan, v katerega so se vključili samo učenci.

Preizkušali smo hitrost umika ob zračnem napadu, vrstni red pri zupuščanju šole in prihod na kraj, kjer smo v okviru vaje predvideli pouk v izrednih pogojih. Mladinska reševalna ekipa je vadila prenos ranjencev in prvo pomoč. Preizkušali smo ravnanje komandirjev, saj je šola prešla v vojaško formacijo, in delovanje kurirskih in radijskih zvez.

Razen Aerokluba, ki je poslal letala, so z našo šolo sodelovali še gasilci in deli krajevne civilne zaštite, saj je vaja sovpadala s tednom požarne varnosti. Povabljeni so bili tudi predstavniki krajevne skupnosti.

In kako se je začelo? V šolo smo prišli kot vedno, le da smo prvo uro razpravljali z gasilci o obrambi pred požari. Ob osmih so v mestu zatulile sirene. Vsak je pograbil svoje reči, čevlje, plašč. Po določenem redu smo pri raznih izhodih zapustili šolo ter stekli čez čistino v bližnji gozd ter se poskrili za drevjem in v jarkih. Ni trajalo niti polnih pet minut, ko je blizu šeststo učencev zapustilo šolo. Priletela so letala, eksplozirale so bombe... Dvignil se je dim, požar pa so zajezili gasilci. Ker nevarnosti še ni bilo konec, smo prešli na bolj oddaljeno in s tem varnejše mesto, da bi tam nadaljevali s poukom.

Taborniki so razpostavili šotore. Komandantu smo sporočili številčno stanje in izgube. Srečevali smo zasople nosače ranjencev, ki so hiteli proti skritemu sprejemališču ranjencev, ter intendante, ki so šli po hrano. Vse področje smo zavarovali s stražami. Čez poldrugo uro je prišlo sporočilo, da je nevarnost minila. Izvedli smo še partizanski miting, za katerega so bili zadolženi kulturniki, obrambni dan pa zaključili z kozarskim kolom.

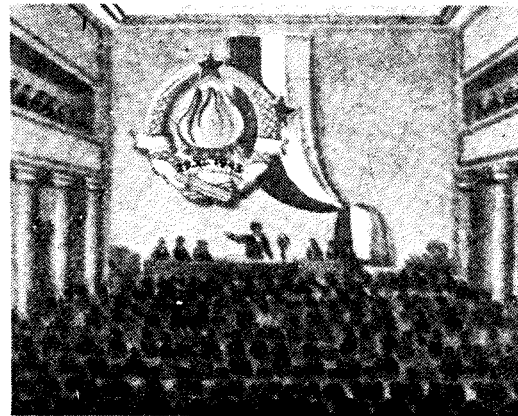
TINA ŽIROVNIK, osmi razred
Osnovna šola »Franc Osojnik«
Ptuj

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

»Devetindvajseti november je rojstni dan naše republike,« piše Kristina Pavlovič iz Župeče vasi.

Potem je v sestavku nanizala vse, kar ve o tem velikem zgodovinskem trenutku, odločilnem mejniku v nastajanju Socialistične federativne republike Jugoslavije. In tega niti ni tako malo. Predstavila je Jajce, se pomudila pri poti slovenskih delegatov na drugo zasedanje AVNOJ in spregovorila o vsem, kar so tam sklenili pred petintridesetimi leti. »Žitno klasje v našem grbu pa pomeni, da je v naši domovini dovolj kruha,« je še zapisala in priložila tole fotografijo:

Hvala, Kristina! Prave besede in ob pravem času.

Še eno praznično pismo je prišlo, z naslovom »Kako sem postal kurir ZB Deskle?« in izpod peresa Renata Sattlerja iz Globna pri Anhovem:

– Že nekajkrat smo pionirji nesli pisma članom borčevske organizacije po vaseh in zaselkih. Ugotovili smo, da bi to laže storili, če bi organizirali skupino učencev, ki bi pisma stalno raznašala. Javilo se nas je trinajst iz trinajstih vasi in zaselkov naše krajevne skupnosti Anhovo. Dvajsetega oktobra smo se prvič sestali. Prišla sta tudi tovarišica ravnateljica in tajnik borčevske organizacije. Dogovorili smo se, da postanemo kurirji ZB Deskle. Vodja bo Valentina Stanič, mene so imenovali za dopisnika časnika TV-15 in Tatjana Jerančič iz osmega razreda naj bi skrbno pisala v Pionirski list.

Obiskala bom, dragi Renato, vseh trinajst kurirjev iz trinajstih vasi iz zaselkov... V prvi polovici decembra! Reportaža o najmlajših kurirjih krajevne skupnosti Anhovo pa bo, če bo dogovorjeno uspelo, objavljena v novoletni številki.

In še popravek: V zadnji številki kramljanja nam jo je po dolgem času spet zagodel tiskarski skrat. Letna naročnina za TV-15, draga Anka iz Nove Gorice, ni deset tisoč, ampak osemnajst tisoč dinarjev. Se nas še vedno želiš?

Lepo pozdravljeni!

Milena

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Obiskali smo spominski obeležji

Besede Slave Klavore in ideje revolucionarja Kidriča so nam še dolgo ostale v mislih in z njimi smo se razšli po domovih

Mladi mariborski kurirji smo na svojem sestanku sklenili, da bomo ob prvem novembru obiskali dve spominski obeležji v našem kraju.

Z avtobusom smo se najprej odpeljali do spominske plošče Slave Klavora.

Položili smo šopek rož in prižgali sveče. Na spominski plošči piše, da so v hiši, na kateri stoji, gestapovci ujeli Slavo Klavora in Slavka Šlandra – heroja, ki se ju Maribor spominja s ponosom. Pomislil sem, s kolikšno opreznostjo in hkrati predrznostjo so aktivisti narodnoosvobodilnega boja opravljali svoje naloge. Tako mlada sta morala umreti. Ali je res zločin, boriti se za narod, ki ga ljubiš? Pripovedujejo, da je Slava Klavora stala na morišču s ponosno dvignjeno glavo in izzivalno vzklikala revolucionarna gesla. Omahnila je šele po revolverskem strelu v glavo.

Nedaleč od te spominske plošče stoji spomenik Borisu Kidriču, enemu največjih mož najslavnejše zgodovine jugoslovanskih narodov!

Ne le med vojno, bil je tudi junak dela. V njegovi delovni sobi je luč nenehno gorela, počival je le v jutranjih urah. Sredi največjega dela ga je premagala zahrbtna bolezen. Na spomeniku je v marmorju vklešan njegov lik – lik človeka, ki je izgoreval in izgorel za naš sigurnejši, lepši jutri.

Besede Slave Klavora in ideje revolucionarja Kidriča so nam še dolgo ostale v mislih in z njimi smo se razšli po domovih.

MLADEN KOTORAC, mladi kurir
Osnovna šola »Boris Kidrič«
Maribor

Po poteh goriške fronte

V petek, trinajstega oktobra, smo se odpravili po poteh goriške fronte. Osnovna šola Jožeta Srebrnič iz Deskel je organizirala pohod na Paljevo. Ustavili smo se pri domačiji, kjer je spominska plošča Ferda Kravanje-Petra Skalarja. Tam smo imeli kulturni program. Tajnik borčevske organizacije iz Deskel je orisal borbo primorskega ljudstva proti fašizmu, ko je živelo pod Italijo in med narodnoosvobodilnim bojem. Nato smo šli naprej in prišli do groba padlega kurirčka Iva, ki je izgubil življenje star komaj šestnajst let. Domačinka iz Paljeve je povedala, kako ga je skrivaj sama pokopala. Oba padla smo počastili z enominutnim molkom.

Renato Sattler, kurir ZB Deskle
Osnovna šola »Jože Srebrnič«
Deskle

Živeti z ljudmi in za ljudi – to je moja sreča

Savka Javorina Vujković-Saša, narodna herojina

Rodila sem se... pa je res kar preveč let od tega... leta 1918. Prvih nekaj let življenja bi bilo mogoče strniti v stavek: Lika, sedem kilometrov pešačenja do šole in nazaj, srednja medicinska šola, delo v mladinski organizaciji in zapori v Glavnjači. Pravijo, da sem bila nemirno dekle. Res sem se pogosto razburjala zaradi velikih in malih krivic, ki sem jih zaznavala v svoji okolici. Že v šoli sem se borila za dostojanstvo otrok, ki smo pripadali siromašnemu sloju prebivalstva. Bila sem četrti Javorinov otrok in zdi se, da najbolj podobna očetu, velikemu patriotu ter demokratu. Predvsem pa je bil resnično ljuben in naš ideal.

Še nek lik iz moje mladosti moram omeniti – Malči Podgoršek iz Ponikev pri Mariboru. Spoznali sva se v medicinskem internatu. V tistem obdobju je močno vplivala na oblikovanje moje revolucionarne zavesti. Sem sploh omenila, da je bilo to v Beogradu? Po bombardiranju našega glavnega mesta sem se vključila v priprave na odpor in vstajo proti okupatorju. V začetku septembra leta 1941 sem morala zapustiti okupirani Beograd in oditi v partizanski odred. Od začetka oktobra do začetka februarja 1943 sem bila v Rasinskem partizanskem odred. Bila sem borka, vodja sanitete v odred. Politični komisar v četi. Marca 1943 so me poslali na Kosovo, kjer sem postala član oblastnega komiteja KPJ. Oktobra sem odšla s skupino madežonskih in kosovskih partizanov na območje Kumanovega in Vranja, kjer se je februarja 1944 ustanovil Kosovski odred, maja pa Kosovska brigada, katere komisarica sem postala. Sledile so bitke z bolgarskimi okupatorskimi enotami, četniki... Julija 1944 sem prišla v 8. srbsko brigado 22. divizije, kjer sem postala politični komisar brigade. V osvobodjeni Beograd sem se ponovno vrnila 28. decembra 1944, ko so me poslali v partizansko šolo. Poslej pa – dela je bilo veliko, nalog tudi. Saj menda ne želite, da bi naštevala funkcije?

Rekla sva, da bova govorila o narodnoosvobodilnem boju – in prav o

tem najraje govorim. To je bilo obdobje, ki ima najlepše mesto v mojem življenju. Tisti čas so napolnile sanje naše generacije, napolnila so ga naša, dotlej neuresničena, hotenja. Ta naša leta so bila skoraj brez osebnega – intimnega življenja. Vsak naš korak, vsako dejanje je bilo povezano z revolucijo, ki je bila za nas začetek in vsebina življenja. V njej smo odraščali, postajali zrejši. Seveda smo se v vojni tudi izobraževali. Dogodki v naši mladosti niso bili avanture. Dobro smo se zavedali dela, ki smo ga opravljali in nalog, ki so bile pred nami. Če si mlad, poln elana, ni nič pretežko. Sem omenila mladost? Saj tej naši mladostni ideji še vedno v popolnosti služimo! Spomnite se samo na letošnji zvezni borčevski kongres. Je bil to kongres starih, onemoglih, vase zaljubljenih vojni veterani? Ne. Večina med borci narodnoosvobodilnega boja je še vedno družbenopolitično aktivna, čeprav je tudi res, da leta nikomur ne prizanašajo. Toda ta leta nas ne onemogočajo, da se ne bi za velike ideale naše revolucije še vedno borili, navduševali in gradili po svojih močeh. Ko se takole včasih med seboj pogovarjamo, smo si edini v ugotovitvi, da v nas še vedno bije srce nekdanjega skojevca.

Vidite, najtežje je, kadar te vprašajo: kaj je bilo najtežje? V Srbiji vem, da je bilo najtežje v letu 1942, ko so odšle glavne partizanske enote v Bosno. V notranjosti so ostali le manjši partizanski odredi. Bilo je to obdobje, ko je vsa tista izdajalska golazen, skupno z okupatorskimi Bolgari, ki so v glavnem zamenjali Nemce, začela z groznim terorjem. Vsi skupaj so nas seveda hoteli uničiti pa tudi zastrašiti srbsko ljudstvo.

Ljudstvo? Brez te pomoči bi nikoli ne zmogli naporov. Spominjam se hajke na Jastrebcu v letu 1942, ko je približno 25.000 sovražnikovih vojakov 'prečesalo' to planino. Pa vendar niso našli partizanske bolnišnice. Ljudstvo jo je ohranilo s svojo požrtvovalnostjo in junaštvom. Človek je v vsakem trenutku in na vsakem koraku vedel, da ni sam.

Ne, nočem govoriti o

tem, če danes je ali ga ni – tovarištva. Temelja naše revolucije ne more nič in nihče uničiti. Vprašanje je le, kdaj in na kakšen način lahko dokazuješ, da si vreden svoje domovine in narodove zgodovine. Možnosti za to pa je neskončno! Naša delovna zavest ne bo naprimer nikoli tolikšna, da bi ne mogla biti boljša, skrb za človeka do takšne mere izoblikovana, da bi ji ne mogli še kaj dodati. Vsako obdobje ima svoje heroje. Obdobje, ki smo ga preživeli med NOB je bilo grobo in težko. Na bojiščih smo morali dokazati, koliko smo junaški, neustrašni, zavestni in predani naši ideji, domovini, partiji... Jaz, recimo, nisem skakala na tanke, čeprav so nekatere tovarišice tudi na tak način dokazovale svoje junaštvo. Mislim pa da sem bila vselej dosledna. Vselej sem opravila določeno nalogo, tudi v težjih okoliščinah preudarno.

Glejte, kljub surovemu vojnemu življenju smo ostali mehki ljudje. Ljubezni med partizani? Seveda je bila, ampak precej drugačna, kot si je to mogoče danes predstavljati. Naj vam povem primer! Zgodilo se je v Petrovcu, ko smo proslavljali 35. obletnico prve konference AFŽ. Med nami je bila tudi tovarišica, ki je bila med vojno v kirurški skupini prve proletarske divizije. Nekoč med vojno je na enem izmed partizanskih mitingov v bližini Drvarja recitirala neko pesem Branka Čopića. Na mitingu so bili tudi ranjenci in med njimi tovariš, ki je bil zdaj z nami na proslavi prve konference. Ko je spoznal tovarišico, se je sredi sobe priklonil in začel recitirati Čopićevo pesem. Ljudje so obstali in niso natančno vedeli za kaj gre. Pa je povedal, da je to edina pesem, ki jo zna na pamet, da jo zna od tistega dne, ko je bil v bližini Drvarja partizanski miting. Kadarkoli si jo je povedal, je videl pred seboj podobo tovarišice. Da, to je bila ljubezen, tiha, močna, partizanska!

Seveda, rada imam ljudi, sicer ne bi bila kar sem. Mislite, da me je ohranila lastna pamet? Živela sem z ljudmi in za njih in oni so živeli tudi zame. To, vidite, je naša sreča.

Silvo Teršek

Niti dosti niti malo

Na zadnji seji centralnega komiteja Zveze komunistov Srbije so, med drugim, sprejeli tudi novi statut. Zoran Čurković, delavec iz Kruševca, je imel nekaj pripomb. Ena izmed njih, tista o kritiki, je bila posebno zanimiva.

Čurković je primerjal en člen statuta Zveze komunistov Jugoslavije in tega, republiškega, in ugotovil, da je v odgovarjajočem členu, povzetem iz zveznega, izpuščena beseda »kritika«. Predlagal je, da se ta beseda vstavi.

Centralni komite ni imel nič proti. Prazvprav, pustil je svoji komisiji, da primerja in konča delo.

Kritiki in samokritiki je v novem statutu Zveze komunistov Srbije sicer posvečeno mnogo prostora. **Toda – kakor se vidi, kritike ni nikoli dovolj.** Ali, nikoli malo, če vam je tako ljubše.

NIŃ – 29. oktobra 1978

Odmevi proslave

Foto: Sine Ković

Proslava na Neretvi in Maklenu ni dogodek enega dne. Slike hitre reke in njenih strmih obal, prelomljenega železniškega mostu, od katerega vodi steza navzgor v ostrom kotu, v nebo, soteske ob Rami na Neretvi, doživljaj zmrznjene zemlje na Maklenu, nad katero sije močno sonce – te televizijske sekvence so bile, tudi za odsotne, prava bleščica za razumevanje narodnoosvobodilnega boja in neke etike, ki se je izkazala, še bolj kot na drugih partizanskih bojiščih, pred petintridesetimi leti tu, v tej bitki za ranjence, v tem velikem trpljenju borcev, v četrti sovražnikovi ofenzivi, dolgem dva meseca.

Tito je o tem trpljenju in slavi govoril mirno, brez patosa in z mnogo duha, točno in prepričljivo, kot da se gibanja različnih vojsk odigravajo pred našimi očmi. Ta maršalova obnovitev napada na »Titovo državo« (izraz je vzel iz sovražnikovih dokumentov) in izrednega protinapada brigad in divizij narodnoosvobodilne vojske, bo ostala neštetim gledalcem nedeljske proslave v spominu kot najboljši dokument, veličastnejši od vsake knjige.

»Bila je to, tovarišice in tovariši, strašno težka borba,« je rekel Tito v Jablanici. Televizijska slika je (za tiste odsotne) vzporedno prikazovala reko... in prepuščala, da si zamišljamo, kako so se borci in ranjenci vzpenjali in nosili po strminah, po tej soteski, pod bombami in mitralješkimi rafali, slabo oblečeni in lačni, ter gledali, kako vrtinci in izstrelki odnašajo padle tovariše navzdol po reki.

Zgodba o morali ljudi iz te ofenzive, nepremaganih, ki so le malo časa za tem na Sutjeski jedli travo in trofejno obleko, namesto da jo, bos, oblečejo,

je več kot poučna. To je legenda o usodi človeka, ki se ne da, ki ne omaga, ki ne prizna ničesar, razen svojega prepričanja in cilja in ki deluje, kakor je pripomnil Tito, po zapovedi kolektiva in ideje.

Opazovalec proslave na Neretvi (o katerem tudi govorimo), je dobil vtis o strašni resničnosti nekega, zdi se, že davno minulega časa. Mogoče niti en naš jubilej ni bil tako nazorno predstavljen. Vtis je v tem, da pravega človeka na pravem delu ne morejo zlomiti še takšne grozote. Ni Neretva davnina, je izkaz in opredelitev nas, Jugoslovanih – v nekdanjih, današnjih in v vseh okoliščinah.

VJESNIK – 14. novembra 1978

Posnemanja vreden primer

Pred nedavnim so v jeseniški trgovski in proizvodni organizaciji Golica – TOZD Rožca podelili knjižne nagrade zaposlenim delavcem, ki so že več kot petkrat darovali kri. (Od skupaj 137 zaposlenih je 55 krvodajalcev, ki se redno udeležujejo vsakoletnih krvodajalskih akcij na Jesenicah. Letošnje akcije se je udeležilo 32 krvodajalcev, kar je zelo visok odstotek glede na število zaposlenih.)

Primer v jeseniški Rožci je nedvomno vreden posnemanja.

Vse premalo namreč poznamo največkrat skromne krvodajalce, ki se odzivajo na humanitarne akcije, ko je sočloveku – tudi sodelavcu, potrebna pomoč. Krvodajalci v Rožci so bili zelo prijetno presenečeni nad pozornostjo, ki jim je bila izkazana.

DELAJSKA ENOTNOST – 11. novembra 1978

Zavora se imenuje – uravnilovka

Petar Stambolić, član predsedstva centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije in predsedstva SFRJ, v Priboju:

– V današnjem trenutku je največja zavora za aktivnejši odnos delovnih ljudi pri uresničevanju nalog, ki smo jih postavili za povečanje produktivnosti dela – uravnilovka. To se pravi razumevanje in obnašanje, ki sloni na tako imenovanem principu enakih potreb odnosno enakih pravic za neenako delo. Uravnilovka je več ali manj prisotna na vseh področjih dela in njegovega vrednotenja, v vseh naših družbenih sredinah – med delavci v neposredni proizvodnji, družbenih dejavnostih, administraciji itd.

Treba je odkrito povedati, da se zveza komunistov v zvezi s tem vprašanjem ni izborila za politiko, ki smo jo utrdili. Umaknila se je v pogojih določenih odnosov in se pod temi pritiski ustavila na pol poti. In kar je najhujše, obstoječa stanje jemljemo kot gotovo, nespremenljivo...

DUGA – 28. oktobra 1978

Borci in mladina – z roko v roki

Jure Bilic, predsednik skupščine SR Hrvatske, na proslavi petintridesete obletnice ustanovitve Četrte splitske udarne brigade:

– Naš boj je imel mednarodni pomen in stalno smo imeli pred očmi kot cilj – družbo, kakršno sedaj gradimo in revolucijo, ki teče... To bomo delali, skupaj z mladimi generacijami, dokler bomo živi, dokler bo v nas tekla ta kri...

POLITIKA EKSPRES – 23. oktobra 1978